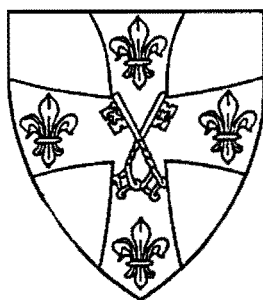

JURA

A Janus Pannonius Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának tudományos lapja

A tartalomból

Studium

Nochta Tibor: Biztosításjogunkról - fogyasztóvédelmi összefüggésekben

Kolloquium

Petrétei József: Az önkormányzatok fogalmáról, jellegéről és alkotmányi szabályozásáról

Nochta Tibor: A lízingszerződés

Jurisprudentia

Szécsényi László: A cégnévben szereplő kültag felelősségéhez

Corpus Iuris

Prospectus

Kajtár István: Arcképek Közép-Európa jogászrendjének történetéből

Rózsás Eszter: Alkotmányfejlődés és jogállami gyakorlat

Ad hoc

Szilovics Csaba: Néhány gondolat az 1990. évi XCIII. illetéktörvényt módosító T/237. sz. törvényjavaslathoz

Fenyvesi Csaba: Curriculum vitae

2. évf. 1. szám
1995. JÚLIUS

TARTALOMJEGYZÉK:

Studium

Nochta Tibor: Biztosításjogunkról - fogyasztóvédelmi összefüggésekben 1

Colloquium

Petrétei József: Az önkormányzatok fogalmáról, jellegéről és az alkotmányi szabályozásról 6

Nochta Tibor: A lízingszerződés 15

Corpus iuris 19

Jurisprudentia

Szécsényi László: A cégnévben szereplő kültag felelősségéhez 21

Prospectus

Harmathy Attila: Vélemény Kecskés László „Polgári jogi tanulmányok” című művéről 23

Kajtár István: Arcképek Közép-Európa jogászrendjének történetéből 27

Rózsás Eszter: Alkotmányfejlődés és jogállami gyakorlat 28

Forum

Szilovics Csaba: Néhány gondolat az 1990. évi XCIII. illetéktörvényt módosító T/237. sz. törvényjavaslathoz 30

Ad hoc

Fenyvesi Csaba: A curriculum vitae titkai 34

JURA - a JPTE Állam- és Jogtudományi Karának tudományos lapja.

HU-ISSN 1218-0793

Postacím: 7601 Pécs, Pf.: 9., Polgári Jogi Tanszék; ☎ (72)-411-433/3216

Felelős kiadó: Dr. Kengyel Miklós dékán.

Szerkesztőbizottság: Dr. Benedek Ferenc főszerkesztő, Dr. Szécsényi László főszerkesztő-helyettes, Dr. Maczonkai Mihály, Dr. Petrétei József.

Állandó munkatársak: Dr. Bércesi Zoltán (Jurisprudentia), Zichy Mihály és Nagy Péter (Corpus Juris).

A megjelentetésre szánt **kéziratokat** kérjük a szerkesztőbizottsághoz eljuttatni. Önként beküldött kéziratokért a szerkesztőbizottság felelősséget nem vállal. A lap a Studium rovatba másodközlésre nem fogad el tanulmányokat.

Tipográfia: Martin & Tsa. Bt.

Műszaki vezető: Sümegi Dóra

A lap, valamint a benne szereplő valamennyi cikk szerzői jogilag védett, ezeknek a szerzői jogi törvény keretein kívül történő bármilyen felhasználása jogellenes és büntetendő. Ez különösen a szaksorozásra, fordításra valamint elektronikus rendszereken keresztül történő feldolgozásra és tárolásra vonatkozik. Fénymásolatok személyes használatra készíthetők az egyes tanulmányokról, vagy azok részleteiről. Üzletszerűen készített, illetve felhasznált másolatok díjkötelesek.

Studium

Nochta Tibor
egyetemi adjunktus

Biztosításjogunkról - fogyasztóvédelmi összefüggésekben*

E dolgozat írójának- miként ez tudományos munkák esetében olykor előfordul - a témaválasztás helyességébe vetett hite és a téma feldolgozottságának mértéke közötti dilemmán kellett mindenk előtt túljutnia.¹

Az eldologiasult világ jól érzékelhető módon sokféle képpen keresi ma a visszautakat az emberhez. A fogyasztóvédelem mindenképpen az egyik ilyen csapáson halad. A jognak minden korban volt és ma is van emberképe. Úgy hat, hogy a mai konzumtársadalmakban az ember fogyasztói minősége különösen érdekes a jog számára. Mégpedig a fogyasztói érdekek jogi védelmének konkrét területekre szűkítése látszik a leghatásosabbnak. Ezért hasznos lehet az is, ha a fogyasztóvédelem szempontjait akár egy adott jogviszonyra vetítjük csak rá. Az ily módon elénk tárul kép sokat elárul.

Jelen tanulmány - a terjedelmi korlátok okán is - csupán vázlatát képes adni a fogyasztóvédelmi intézmények és szempontok biztosításjogot átható magánjogi dimenzióinak.

A téma mindenk előtt két fontos és követendő módszertani irány előrebocsátását teszi indokolttá. Egyfelől fontos, hogy csupán a biztosítási piac valamennyi szereplőjét számításba vevő vizsgálat mentén juthatunk el egy megközelítően valós helyzetképhez. Másfelől a biztosítási tevékenység során létesülő jogviszonyok más jogviszonyoktól eltérő sajátosságait mutató jogi szabályozásbeli alaphelyzete - melyet a biztosításjog túlsúlyát kitevő magánjogi szabályok mellett főként közjogi normák karakterizálnak - elemzése kell, hogy a kiindulópont legyen. Lévéen a biztosítási tevékenységre vonatkozó jog ma sokszorosan is szerteágazó² - nem vállalkozunk a biztosítottak mint sajátos

* A tanulmány a Magyar Tudományért Alapítvány támogatásával készült.

¹ A fogyasztóvédelem biztosításjogi összefüggéseit vizsgáló átfogó munka ezidáig nem készült. A biztosításjog elméletének hazai reprezentásai- közöttük külön is megemlítve Lábady Tamás, Novotny Zoltán, Bárd Károly, Takáts Péter nevét- munkáiban a téma egy-egy problémaszelvénnyét találjuk kidolgozva. Ezekből is nagy előrelépésnek számított a III. AIDA Biztosítási Kollokviumának megrendezése Budapesten 1994 november 24-26 között- amelynek témája volt a "Biztosítottak védelme az Európai Közösség biztosítási irányelvei után".

² A biztosítási tevékenységet a munka lezárásakor az Állami Pénzügyekről szóló 1979. évi II. törvény, a 11/1980 (V.17) PM rendelet az egyes tömegközlekedési vállalatok utasainak kötele-

helyzetben lévő fogyasztók jogi statusának stabilizálását és erősítését segítő igazgatási- és pénzügyi jogi szabályozás elemzésére. Ennek okát abban is megjelöljük, hogy e tanulmány célja döntően a téma magánjogi kontextusainak megvilágítása.

Biztosításjogunk fogyasztóvédelmi szempontú vizsgálata számos lehetőséget kínál, melyeken belül is vannak súlyponti elemek, melyek sorában jelesül e munkában elemezni törekszünk

- a jogi szabályozási helyzetképet,
- a biztosítási szerződési jog jellegzetességeit,
- a téma versenyjogi összefüggéseit és
- a fogyasztó-biztosítottak jogvédelmét az Európai Közösség Bizottsága direktíváiban foglaltak alapján.

I. A hazai jogi szabályozás kereteiről

Magyarországon a fogyasztóvédelemnek nincs un. különjoga. Ez azt is jelenti, hogy nálunk hiányzik egy speciális fogyasztóvédelmi törvény.³ A fogyasztóvédelmi elvárások közjogi és magánjogi szabályokban szétszórtan tételeződnek.⁴ A fogyasztóvédelmi speciális külön törvény megalkotásának indokoltságáról egyébként hazánkban - kevésbé szakmai, jobban politikai véleményekben- megoszlanak az álláspontok. Az ilyen tárgyú speciális törvényt ellenzők szerint a fogyasztóvédelem jogi intézményrendszere kellően kiépített Magyarországon, inkább a végrehajtási elégtelenségek csorbítják e jog hatékonyságát.⁵

ző baleset-és poggyászbiztosításáról, az 56/1986 MT. rendelet, a 14/1987 PM számú rendelet, valamint az 58/1991 (IV. 13.) Korm. sz. rendelet a gépjármű üzemben tartójának kötelező felelősségbiztosításáról szabályozta. A biztosítási szerződésekre vonatkozó jogot a Ptk. XLV. fejezete tartalmazza. A biztosításjog jelenkori jogforrásait összehasonlító módszerrel mutatta be Lábady Tamás: Bevezető gondolatok a biztosításjog kodifikációjához c. tanulmányában. Biztosítási Szemle 1990/ 6. száma 4-22. old.

³ Fogyasztóvédelmi törvény van hatályban például Ausztriában /Konsumentenschutzgesetz vom 8.3.1979 /, Franciaországban /Gesetz vom 10.1. 1978 über den Schutz und die Information der Verbraucher von Waren und Dientsleistungen/, Japánban /Grundgesetz über Verbraucherschutz vom 30.5.1968./, Izraelben /Verbraucherschutzgesetz 5741-1981/. Az Amerikai Egyesült Államokban pedig Kennedy elnök 1962 március 15-i Kongresszushoz intézett Fogyasztóvédelmi üzenetét kell megemlítenünk.

⁴ Fogyasztóvédelmi tartalmú magánjogi jogszabálynak tekinthető a tisztességtelen piaci magatartásokról szóló 1990. évi LXXXVI. törvény, a tartós fogyasztásra rendelt termékek kötelező jótállási idejéről szóló 117/1991 (XI.10) Korm. sz. rendelet, a termékfelelősségről szóló 1993. évi X. törvény, ugyanakkor inkább igazgatási természetű rendelkezések találhatók a belkereskedelemlről szóló 1978. évi I. törvényben, a belföldi reklám és hirdetési tevékenységről szóló többször módosított 10/1986 (X.11.) BkM. sz.-ú rendeletben, vagy éppen a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőségről szóló 95/1991 (VII. 28.) Korm. számú rendeletben.

⁵ Vö: Zoltán Ödön: Fogyasztóvédelem és fogyasztói magatartás című tanulmányában kifejtettekkel. Megjelent: Emlékkönyv Dr.Kemenes Béla egyetemi tanár 65. születésnapjára c. kötetben 535-541. oldal. Szeged 1993, Acta Juridica et Politica Tomus XLIII.

E nézettel szembenállók - társadalompolitikai érvek-re építetten - amellet argumentálnak, hogy számos fejlett nyugati ország jogrendszere a példa, hogy a fogyasztók érdekeinek jogi védelme miatt ilyen speciális törvényre szükség van.⁶

Összevetve e két szélső álláspontot megítélésem szerint egy hatékonyan működni képes fogyasztóvédelmi jogi intézményrendszernek a fogyasztóvédelmi törvény lehet lényeges eleme. Ezt már számos ország példája is igazolja. Az a kérdés csupán, hogy a fogyasztóvédelem törvényi szintű szabályozása nálunk mennyiben indokolt most a jogrendszer egészét tekintve. Megítélésem szerint egy ilyen speciális törvény megalkotásának időszerűsége egyre közeledik, ezt a tény igazolni látszanak egyes kodifikációs lépések is. Jöslásba bocsátkozás nélkül fogyasztóvédelem problémakörének egységes keretét valamilyen módon meg kell teremteni Magyarországon is. Ezen elvi síkú hasznosság túlmutat majd az a gyakorlati előny is amely a fogyasztóvédelmi jogalkotási tevékenységnek az ilyen törvényhez való igazodásában lesz lemérhető.

A biztosítási jog fogyasztóvédelmi irányú karakterizálásánál az említettek túl sajátos nehézséget okozott, hogy Magyarországon a biztosítási tevékenység jogi rendjét szabályozó és a szakma oldaláról is támogatott biztosítási törvénytervezet csak a közelmúltban készült el.

Várhatóan a közeli jövőben parlament elé kerülő törvénytervezet fogyasztóvédelmi aspektusból is feltétlen előrelépés. A törvényi szabályozás alapkonceptiójának lényegi elemeként került ugyanis megfogalmazásra az a jogalkotói törekvés amely szerint „a biztosítók biztonságos működésének garantálásán keresztül a piac stabilitásának, és ezzel együtt a biztosítottak érdekvédelmének a megteremtése a cél”. Az elfogadás küszöbén álló tervezet véglegesnek vehető fogyasztóvédelmi tartalmú normái jogosítanak fel arra, hogy azokról rövid leltárt készítsünk.

Az Európai Közösség biztosítási tárgyú direktíváinak való megfelelés szándékát mutatja- a fogyasztóvédelmi szempontok mellett-, hogy a Tervezetben differenciáltan került szabályozásra az un. életbiztosítási és a nem életbiztosítási ágazat. Figyelemreméltó pozitívum, hogy a Tervezet szerint a törvény személyi hatálya kiterjed mindazon természetes és jogi személyek tevékenységére, akik biztosítási szerződés létrejötté érdekében biztosítás-közvetítő vagy biztosítási szaktanácsadói tevékenységet fejtenek ki. Ez utóbbi szabályozás fontosságára a következő pontban részletesen is kitérünk még. Hosszú elméleti- szakmai viták eredményeként a hazai biztosítási törvénytervezetben részletes

szabályozást kaptak az alapvető biztosítási fogalmak, a biztosítási rendszer elemei közöttük annak résztvevői.

Fogyasztókat védő rendelkezéseknek számítanak a Tervezet un. biztosítás-felügyeleti engedélyezési eljárásokat tagláló - részletekig hatoló -, valamint a biztosító működési feltételeire vonatkozó szabályok. A törvénytervezet egészéből az az egyértelmű jogalkotói szándék is kiolvasható amely különös hangsúlyt kíván helyezni a biztosításgonkrban- a fogyasztóvédelmi szempontokból sem elhanyagolható- bizalmi, a biztonsági, tervszerűségi, a jóhiszeműségi, az egyensúlyi és az együttműködési elveknek.⁷ Természetes az is, hogy a törvény rendelkezéseinek mikénti érvényesülése, vagyis a jogalkalmazás szintje ad majd a jogalkotó számára e jog fejlesztéséhez további impulzusokat - addig azonban e törvényt jelen állapotában is a hazai biztosítási jog fontos és régtől kívánt alappillérének kell tekintenünk, amely egyben e jogterület határainak kicövekelését oldja meg.

II. A biztosítási szerződési jog néhány jellegzetessége

A biztosítási szerződési jognak a fogyasztóvédelem oldaláról történő jellemzésénél mindenek előtt a biztosítási szerződés néhány alapvető sajátosságának felvázolása indokolt. Jelesül azt a tételt kívánjuk igazolni, amely szerint a biztosítási szerződés karakterisztikus jogi természetéből fakad, hogy a fogyasztóvédelem e szerződéstípusnál igen erőteljesen kell, hogy hangsúlyozódjék. E szerződés *aleatórius* jellegéből következik, hogy a szerződő felek jogai és kötelezettségei vonalán fennáll egy egyensúlyhiány már a jogviszony keletkezési létszakaszában.⁸ A biztosító un. praestare kötelezettsége ugyanis lehet, hogy sohasem aktiválódik, holott a biztosított díjfizetési kötelezettségének az egész biztosítási időszakban pontosan eleget kell, hogy tegyen. E jogviszonyban eleve kalkulálva van ez a bizonytalanság. További jellegadó ismérve e kötelmi helyzetnek, hogy a biztosító- biztosított tipikusan egy gazdasági-szociológiai egyenlőtlenségi szituációban van, amelyre helyeződik rá a magánjogi szabályozás-jogalanyok egyenlőségének fikcióját alkalmazó mellrendeltségi módszere - (Takáts Péter) amely a szerződési pozíciók megerősítésére ugyanakkor egyformán törekszik. Fogyasztóvédelmi szempontból az egyedi

⁷ A biztosítóintézetekről és a biztosítási tevékenységről szóló törvénytervezet kormány általi beterjesztése a Parlament elé folyamatban van. Várhatóan 1995 őszén megkezdődik a Tervezet parlamenti vitája is.

⁸ Vö. a német jogirodalomból Karl Sieg : Allgemeines Versicherungsvertragsrecht 2. Auflage 18-22. oldalain irakkal GABLER Verlag 1986 Wiesbaden, Edgar Hoffmann : Privatversicherungsrecht 3. Auflage, München 1991. 5-9 oldalain és Hans Leo Weyers : Versicherungsvertragsrecht c. könyvének 39-40 oldalain irakkal Frankfurt am Main 1986. A hazai irodalomból Lábady Tamás : Bevezető gondolatok. im. 10-22. oldalain kifejtettekkel Novotny Zoltán : A biztosítási szerződések joga c. könyvének 23-24. oldalain irakkal ELTE Jogi Továbbképző Intézetének kiadása, Bp. 1993.

⁶ Főként a sajtóban, és nyilatkozatokban jelentek nálunk meg a fogyasztóvédelmi törvény megalkotását sürgető vélemények például Lotz Károly, Katona Kálmán, Rév Lajos részéről az 1990-92 közötti időszakban. Azóta lecsendesültn látszanak ezek a hangok.

szereződések köre, - vagyis ahol az egyes fogyasztó-biztosított és a tőkeerős biztosító társaság áll szemben egymással- igazán lényeges. Itt ugyanis a szerződő felek érdekkülönbsége és intellektuális egyenlőtlensége a leginkább szembetűnő. Látni kell emellett azt is, hogy a biztosított kör sem homogén, a biztosítók szakszaktudásával és információs-szaktudásbeli fölényével szemben sok esetben a fogyasztók laikussága és naivitása áll.

Szerződési jogi nézőpontból a biztosított jogvédelemnek vannak ezen alaphelyzeten túlnyúló, egyéb irányai is. Így vizsgálható a biztosított-fogyasztók védelme a tisztességtelen biztosítási feltételekkel szemben - amelyek hazai jogunkban az általános szerződési feltételekben rejlő erőfölény kérdéseként vetődnek fel.⁹

Ezzel szorosan összefüggő teendőnek számít az, hogy a biztosítási szerződések megkötésénél a biztosítottak oldalán jelentkező információs deficitet (Takáts) - a jogviszony tartalmának kialakításában való tényleges akarattöredékesség érdekében- feltétlenül szükséges kiegyenlíteni.

A szerződéskötéskor fennálló biztosítói erőpozíció ellentételezésének fontos eleme, hogy a biztosítottak eligazodhassanak a biztosítási feltételek között. Sok esetben „a kevesebb, de érthetőbb információ többet érő lenne”. Az Egyesült Államokban, Svédországban, Franciaországban a biztosítottak információhoz juttatásának élenjáró módszereit vezették be például azzal, hogy a biztosítás-felügyelet egyik legfontosabb feladatának tették a biztosítási feltételek-ajánlatok rendszeres nyilvánossághozhozatalát, a szaktanácsadást és oktatást.¹⁰

Ugyancsak a szerződéskötéshez tapad annak szorgalmazása, hogy nagyobb hangsúlyt kell helyezni Magyarországon is a *biztosítási ügynökök, üzletközvetítők módszereinek* szemmel tartására. A szakmai felkészületlenség, esetenkénti agresszivitás és a túlzott anyagi érdekltség - a fogyasztók felé sok esetben jár azzal, hogy a szerződések azon pontjainak bemutatása elmarad amelyek a fogyasztókra vonatkoznak. E körben pedig mindenképpen kívánalom, hogy az eljáró ügynök ismertesse és magyarázza meg a szerződések megszüntetésének eseteit is csakúgy, mint a rizikó-vállalás mértékét, korlátait, vagy éppen a felelősségkorlátozás tényét.

Mai világunkban kétségtelenül a biztosítás már kevésbé átlátható és megérthető speciális szakértelem nélkül. A biztosítási ügyleteket közvetítők - ügynökök és alkuszok, brókerek szerepéről nem lehet lemondani.

ni.¹¹ A biztosítási piac elképzelhetetlen a jelenlétük nélkül, amely ezen üzletágban folyó nagyfokú konkurenciar harcra is visszavezethető. Szerepük fogyasztóvédelmi szempontból azért fontos, mert a biztosító és biztosított közötti térben mozogva érdek-összehangoló, kiegyenlítő szerepet képesek ellátni. Magyarországon - köszönhetően e biztosításközvetítői feladatok szerepek elismertetését szorgalmazóknak¹² - a biztosítási törvénytervezet is részletesen tartalmazza azokat a feltételeket amelyek szükségesek ahhoz, hogy ilyen tevékenységet a biztosítási piacon valaki megkezdhesen illetve folytathasson.

A biztosítási ügyleteket közvetítők tevékenységének szerződésjogi közege tekintetében természetesen még vannak tennivalók.¹³ A Polgári Törvénykönyv és a hatályba lépő biztosítási törvény összhangjának megteremtése e területen is kiemelkedően fontos feladat.

Nem volna méltányos ha fogyasztóvédelmi elemzésünkben biztosítási jogviszony másik pólusáról megfeleledkeznénk. A biztosítói oldalon e pozíció jogi és gazdasági meggyengülésének veszélye átsugárzik a biztosítottak helyzetére. Pontosabban a biztosítottakat azzal is védeni kell, hogy a biztosítót erősítjük egyes praktikákkal szemben. Mai világunkban ugyanis nem idegenek a biztosítás területén a biztosított spekulatív módszerek, a biztosítási csalások, a szimulált káresetek, a díjkalkulációs hibákkal való visszaélések és az indokolatlan haszonszerzésre való törekvések. A biztosítási szerződések tartalmának és feltételrendszerének kialakítása során ezzel a ténnyel ugyanúgy a fogyasztók érdekében is számolni kell, miként a korábbiakban tárgyalt szerződési erőpozíciókban rejlő különbséggel.

III. A biztosítottak jogvédelmének versenyjogi támaszai

A tanulmány e része versenyjogunk fogyasztóvédelmi normái elemzésének tárgyalásával kíván foglalkozni a biztosítottak jogvédelme tükrében. A hazai versenyjog alapját képező tisztességtelen piaci magatartások tilalmáról szóló 1990. évi LXXXVI. törvényben a fogyasztóvédelem alapelvei szintű követelmény melyet a törvény már a preambulumban kinyilvánít.¹⁴ E generálklauzulából deriváltan a fogyasztó-biztosítottat valamennyi tisztességtelen piaci magatartás érintheti természetesen nem azonos mértékű közvetlenséggel.

¹¹ Eike von Hippel : Verbraucherschutz im. 32-36 old.

¹² A biztosításjoggal foglalkozó monográfiák és tankönyvek a jogi szabályozást követve külön fejezeteket szentelnek a biztosításközvetítők szerepének.

¹³ A hazai biztosítási szövetségek, érdekvédelmi szervezetek szerepét kell e körben hangsúlyozni. Így megemlítendő a Magyar Biztosítók Szövetsége, a Magyar Biztosítási Alkuszok Szövetsége, a Magyar Jogászegylet Biztosításjogi Szakosztálya stb.

¹⁴ Lásd erről részletesen Takáts Péter : Alkuszügylet-megbízás-biztosítás c. tanulmányát BSZ 1993/2.száma 25-30 oldalig, Hargitay László : A bróker zárójelben (sem) szabályozott képviselői jogosultságáról BSZ 1991/2. száma 33-36. oldal.

⁹ A szerződések egyensúlyának kérdését érinti fogyasztóvédelmi szempontból Eike von Hippel : Verbraucherschutz című könyvének 32-37. oldalain Tübingen 1986 3. neuarbeitete Auflage és például még D. Medicus : Schuldrecht I. Allgemeiner Teil 2. Auflage 1984 München; 34-35. old.

¹⁰ Vö. Novotny Zoltán : A biztosítási szerződések joga im. 24. old. Lábady Tamás : Bevezető gondolatok... im. 10-12. old.

A biztosítói üzleti verseny tisztességtelen folytatása a biztosítók és a biztosítottak viszonyára közvetlenül is hatással bír. A biztosítók unfaire konkurenciaharcra nem pusztán a versenytárs jó hírnevének és hitelképességének csorbítására alkalmas, hanem a biztosítottak bizalmának halványulásához is elvezet.

A biztosítási üzleti kapcsolatok világszerte mindenütt bizalmi jellegűek ezért tisztességtelen versenyeszköz és a biztosítottak érdekeit súlyosan veszélyeztető magatartás az üzleti titkokkal való visszaélés.

A biztosítottak pozícióját gyengítő eljárásnak számít az olyan tisztességtelen felhívás amely 3. személlyel fennálló gazdasági kapcsolat felbontását vagy ilyen kapcsolat létrejöttét akadályozná meg. Nézetem szerint a biztosítási gyakorlatból nem hiányozhat a szolidaritás gondolata sem - melynek fontos versenyjogi támasztéka e szabály.

A versenytörvény külön tényálláscsoportba sűrítetten tartalmazza azokat az eseteket amelyek a fogyasztók - értve ezalatt tehát a biztosítottakat is - megtévesztésének tilalmába ütköznek. Jelesül e tényálláscsoportba tartozónak számít

- a megtévesztő, vagy hiányos tájékoztatás a biztosítási feltételekről,
- a megtévesztésre alkalmas összehasonlítás, a tisztességtelen összehasonlító reklámozás
- a belföldi jogszabályi előírásoknak meg nem felelő biztosítási módozat alkalmazása, amely a biztosítás-felügyeleti kontroll mellett szűk területen érvényesülhet ugyan, de a veszélye mégis reális.

Ugyancsak károsak lehetnek a biztosítottakra nézve az olyan a gazdasági versenyt korlátozó megállapodások amelyek a biztosítási díjak megállapítására, a piac felosztására, illetőleg a biztosítottak választási szabadságának korlátozására irányulnak.

A tisztességtelen piaci magatartások körébe tartozóan rendelkezik a törvény a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés tilalmáról. Kimondja hogy „szerződéses kapcsolatokban tilos indokolatlanul egyoldalú előnyt kikötni v. hátrányos feltételek elfogadását kikényszeríteni.¹⁵ Úgy gondolom, hogy e szabály a biztosítottak jogvédelme szempontjából nélkülözhetetlenül fontos. Miként ezt a II. pontban fentebb már tárgyaltuk a döntően biztosító által uralt jogi technikák a biztosítók javára képesek billenteni a szerződési pozíciók egyenlőségének ingáját. Hasonlóan eredménnyel jár a biztosító indokolatlan elzárkózása a szerződés megkötésétől melyet a törvény ugyancsak megtilt.¹⁶

A biztosítottak védelmét szolgáló rendelkezések- bár távolabbi összefüggésben- az un. fúziókontrollra irány-

¹⁵ Lásd erre az 1990 évi LXXXVI. törvény 3. §. /2/. bekezdésében foglaltakat.

¹⁶ Vö. Novotny Zoltán : A biztosítási szerződések joga c. im. 24. oldalán irtakkal. Bárd Károly : A biztosítási jogviszony néhány aktuális kérdése c tanulmány 5-11. oldalain kifejtettekkel BSZ 1993/ 9. szám.

adó törvényi szabályok is. A biztosítottak védelmének versenyjogi kontextusaira vonatkozó elmélkedéseinkbe ágyazottan kívánjuk érinteni az állami biztosítás-felügyeleti kontroll fogyasztóvédelmi szerepét is. A biztosítási tevékenység versenyfelügyeletét jelenleg Magyarországon az Állami Biztosításfelügyelet látja el.¹⁷ Ebbéli minőségében eljárva folyamatos ellenőrzésre jogosult, amely a biztosítási tevékenység egészének jogszerűségére illetőleg a biztosítottak anyagi biztonságának megőrzésére terjed ki. Intézkedéseivel lényegében minden fogyasztókat sértő vagy veszélyeztető magatartást megtilthat illetőleg korlátozhat. Jelentős szerepet tölt be a biztosítási szabályzatok és díjalkulációk tartalmi kontrolljában. Az állami biztosítás-felügyeletről szóló 56/1986 (XII.10) MT rendelet egyébiránt nem tartalmaz a versenyfelügyeleti eljárásról külön rendelkezéseket, ezért kissé szokatlan módon az általános törvényességi felügyelethez tartozónak kell a versenyfelügyeleti jogkört is tekinteni.¹⁸

Véleményem szerint a biztosítás-felügyelet fogyasztóvédelmi szerepe a biztosítási tevékenység folytatására irányuló kérelem kontrolljánál a legerőteljesebb¹⁹. Lényegileg a biztosítási jogviszony valamennyi lényeges tartalmi elemét érintő jogosítvány ez, ami a magánjogi dogmatikában nem csupán szokatlan, de példa nélküli is. Lényegileg a biztosítási jogviszony egyensúlyának tartóoszlopai ezek a jogosítványok, - stabilizálják a biztosított szerződési helyzetét, és védelmet nyújtanak az egyoldalú szerződésmódosítás hatásaival szemben is. A biztosításjogi fogyasztóvédelem intézményei között a biztosítás-felügyeleti kontroll garanciális hatású, melyről a jövőben sem kívánatos lemondani.

IV. A fogyasztó-biztosítottak jogvédelme az Európai Közösség Bizottsága direktíváiban

Az egységes Európa megteremtésének eszméjében a kezdetektől megfigyelhető az a gondolat melyet 1975-ben Leo Tindemans belga politikus úgy fogalmazott meg, hogy „Európának polgár barátoknak, polgár közelinek kell lennie. „Az európai polgár egyszersmind fogyasztó is, akinek érdekeit védeni kell a jog eszközeivel is.

¹⁷ Lásd erre az 1990. évi LXXXVI. tv. 20. §. b./ pontjában foglaltakat.

¹⁸ Vö. az 1990 évi LXXXVI. tv. 52. §. / 2./ bekezdésével valamint az állami biztosításfelügyeletről szóló 56/1986 XII. 10. MT. sz. rendelet 8. és 9. §§-aival.

¹⁹ A biztosítási tevékenység folytatására irányuló kontroll kiterjed a szerződések kötelező tartalmi elemeinek vizsgálatára. Vizsgálja a biztosításfelügyelet a kéresemény szerződési meghatározását, a kéresemény bejelentésének időtartamára vonatkozó előírásokat, a biztosító szolgáltatásának terjedelmét, a teljesítés módját és idejét, a biztosító mentesülésének részletes feltételeire vonatkozó rendelkezéseket, az díjfizetés elmaradásának v. késedelmes teljesítésének következményeit, életbiztosításnál a visszavásárlási összeg és egyéb maradványok megállapításának módját. Vö. 56/1986 (XII. 10.) MT. sz. rendelet 8. §-ával.

Az 1993-as esztendővel megvalósult közösségi egységes belső piac az áruk és szolgáltatások olyan választékát kínálja amely a fogyasztók számára már-már áttekinthetetlen. A liberalizáltabb piaci helyzetekben ezért biztosítani kell az Európai Közösségnek az egységes fellépést minden olyan illoyalis és tisztességtelen eljárással szemben amely a fogyasztókat érinti.

Az Európai Gazdasági Közösség a fogyasztóvédelem fontosságát már 1975-ben kinyilvánította, majd 1984-ben az „Irányelv a megtévesztő reklámokról”, 1985-ben az „Irányelv a fogyasztóvédelemért” és a Termékfelelősségről szóló direktívákat bocsátotta ki. 1990 márciusában pedig a Bizottság 3 évre szóló Akcióterve is célként írta elő, hogy az európai fogyasztók helyzetét javítani kell. A fogyasztóvédelem legfontosabb céljai részletesen az Európai Gazdasági Közösség 1985-ös fogyasztóvédelmi direktívájában kerültek pontosításra²⁰. Az 1992. február 7-én Maastrichtban aláírt Európai Uniót alapító szerződés e törekvéseket az Európai Közösség Szerződése 129/a. cikkelyében foglaltakkal összhangban erősítette meg. A követelmények sorában - témánkhöz is leginkább kapcsolódóan - az alábbi elvárások kerültek megfogalmazásra a tagállamok számára.

a. Mindenek előtt a fogyasztók piaci helyzetének erősítése valamennyi versenyszituációban;

b. A fogyasztókat a racionális fogyasztói magatartás kialakítására - információadással, tanácsadással, és az aktuális piaci helyzet feltárással- történő ösztönzése;

c. Azoknak a jogi pozícióknak a javítása amelyekkel kiküszöbölhetőek és felismerhetőek a tisztességtelen eladási praktikák, az előnytelen szerződési feltételek elfogadása;

d. A szolgáltatások színvonalához illetőleg a minőséghez igazodó áraknak a biztosítása;

e. A fogyasztók biztonságát és egészségét előtérbe helyező intézkedések, és a fogyasztók folyamatos képzése.

Közismert, hogy Magyarország 1991 december 16-án Brüsszelben írta alá az Európai Unióval az un. Társulási megállapodást. Ennek a megállapodásnak a 68. Cikkelye értelmében a jogharmonizáció területei között a versenyjogi szabályok mellett a fogyasztói érdekvédelem is szerepel. Nem hagyható itt sem figyelmen kívül, hogy a jogharmonizációs kötelezettségek teljesítésére rendelkezésre álló idő igen szűkre szabott a munka nagyságához mérten.²¹

Az Európai Unióhoz való csatlakozásnak az is a feltétele hogy a jogharmonizációs és jogegységesítési kötelezettségeinket pontosan teljesítsük. Miként a

jogharmonizáció elsődleges eszközei az Irányelvek (direktívák), jogalkotásunknak elsőként ezen európai jogi normatívákhoz kell idomulniuk.

Az EK Bizottsága biztosítási irányelveit szemlélve az életbiztosítástól különböző biztosítások területén²² feladatként fogalmazódik meg a letelepedési szabadsággal és annak korlátaival összefüggő valamint a segítségnyújtási tevékenységgel kapcsolatos belső jog harmonizálása. Ugyancsak feladatként jelentkezik a versenyjogi feltételrendszer, a technikai tartalékok és a garanciaalapok területét és az engedélyeztetési eljárást érintő jogharmonizáció. Külön hangsúly helyeződik az európai direktívákban a biztosítótársaságok pénzügyi ellenőrzésének fontosságára amely egyértelműen a szerkhelyi állam felelőssége. Mindenképpen harmonizálást igényelnek a szavatoló tőkére vonatkozó hazai jogi rendelkezések is.

Miként Magyarországon eddig a jogvédelmi biztosításról inkább csak publikációkban olvasható²³, megfontolandó az európai jogi direktívákra is figyelemmel e biztosítási módozat hazai bevezetése a biztosítottak védelme érdekében. Az európai jog külön hangsúlyt helyez a biztosítók és biztosítottak viszonyában a bizalmi és érdekösszehangolási elveknek melyek érvényesülésében a jogvédelmi biztosítás bevezetése jelentené a legnagyobb előrelépést Magyarországon is nézetem szerint. Ennek nyomán volna szükséges a kvalifikációs jogharmonizációs feltételek hazai színvonalának emelésére is.

A gépjármű-felelősségbiztosításra vonatkozó európai jogi direktíva hazai jogi adaptációjánál illetőleg harmonizációjánál egyértelmű követelménnyé válik e területen a szolgáltatások színvonalának, illetőleg gyorsaságának intenzifikálása. A polgári jogi anyagi képviselői jog harmonizációja keretében a biztosítási alkuszok és ügynökök tevékenységének és jogi státuszának pontosítása a feladat, mert e területeken zavarok tapasztalhatók mind az elméletben mind a joggyakorlatban.

Az életbiztosítással kapcsolatos európai jogi direktívákban nézetem szerint a leginkább biztosítottak védelmére modellezett rendelkezésnek számítanak a biztosítást kötőknek adandó információs kötelezettségeket kimondó szabályok az egész biztosítási jogviszony valamennyi létszakaszában.

A fentiekben tárgyalt új hazai biztosítási törvény a jogharmonizációs kötelezettségek teljesítésének azért is fontos állomása, mert a további kodifikációs jogharmonizáció számára használható minta lehet más területeken.

²⁰ Vö. Richtlinien für den Verbraucherschutz vom 9.4. 1985.

²¹ Vö. Kecskés László : Az EGK jogharmonizációról-már magyar szemmel is. c. tanulmányában utal ugyancsak utal erre Emlékkönyv Dr. Kemenes Béla egyetemi tanár 65. születésnapjára im 189-192 old.

²² Lásd erre főként a következő irányelveket: RICHTLINIE 73/240 EWG, RICHTLINIE 73/239 EWG, RICHTLINIE 77/92 EWG, RICHTLINIE 78/47 EWG, RICHTLINIE 90/618 EWG.

²³ Vö. Novotny im. 119.o. és Oroszlán Zsuzsa : A jogvédelmi biztosításról általában BSZ 1990/ 10-11. száma 3-23. oldalig.

Zárszóként ismét visszatérve az „európai polgár” gondolatához - most már a biztosítottak védelme ürügyén - elmondható, hogy a biztosítási jogi fogyasztóvédelemről elmélkedni természetesen lehetséges úgy is, hogy csak a biztosítók biztosítottakkal szembeni kötelezettségeit hangsúlyozzuk. Megítélésem szerint azonban kínálkozik egy másik dimenziója a gondolkodásnak, amely sok esetben elfelejtődik. Vagyis szabad-e az európai polgárral szemben is elvárásokat e téren megfogalmazni? Nos nézetem szerint a fogyasztóvédelem

mai világunkban kölcsönös érdekösszehangolás nélkül aligha lehet eredményes. A helyes irányú fogyasztói és benne biztosított magatartásra - miként a demokráciára is - állandóan nevelődni kell. A biztosítási jogi fogyasztóvédelem hatékonysága tehát véleményem szerint a biztosítottakon is múlik., amelyet nem kívánatos sohasem figyelmen kívül hagyni. A fogyasztóvédelem a biztosítási jogban nem elválaszt hanem összeköt biztosítót és biztosítottat egymással.

Colloquium

Petrétei József LL.M.
egyetemi adjunktus

Az önkormányzatok fogalmáról, jellegéről és alkotmányi szabályozásáról

Bevezetés

A mai magyar politikai és jogi nyelvben az „önkormányzat” fogalma több értelemben használatos. A hatályos Alkotmány a „helyi önkormányzatok” fogalmával jelöli a települési és megyei (fővárosi, kertületi) választópolgárok közösségének az őket érintő közügyek önálló, demokratikus intézését, a helyi közhatalomnak a lakosság érdekében való gyakorlását. A nemzetiségek jogaival kapcsolatban az Alkotmány biztosítja, hogy „a nemzeti és etnikai kisebbségek helyi és országos önkormányzatokat hozhatnak létre”.¹

A törvényi szabályozásban az „önkormányzat” fogalma az alkotmány által használnál jóval szélesebb értelemben terjedt el. Nem csak a köztisztviselők (kamarák)² esetében, hanem a szövetkezetek,³ az egyesületek,⁴ az egyházak,⁵ a felsőoktatás,⁶ a társadalmi szervezetek,⁷ sőt, még az árutőzsde⁸ kapcsán is található az önkormányzatra, az önkormányzati elven történő működésre vonatkozó rendelkezések és előírások. A társadalombiztosítási ellátások megszervezésére és igazgatására vonatkozó törvény már az elnevezésében is önkormányzatokról

beszél.⁹ A törvényi szabályozás során használt sokféle meghatározás önmagában indokolja, hogy az önkormányzatok jellegének és alkotmányi szabályozásának áttekintése előtt magának az „önkormányzat” fogalmának a definiálására történjen kísérlet.

I. Az önkormányzatok fogalmáról

1. Az „önkormányzat” értelmezésének lehetősége

Az önkormányzat fogalma - általános értelemben - szerveződési elvet, működési mechanizmust és eljárási technikát jelent.

a) *Szerveződési elvként az önkormányzat az önkormányzás, mint tevékenység, intézményesült szervezeti formában való létrehozása és funkcionálása. Az önkormányzás - átfogó kategóriaként - magában foglalja:*

- az *önszerveződést*, mint a saját akaratelhatározáson alapuló, önkéntes szerveződést, a szervezet és ennek működési elvei önálló kialakítását és meghatározását;

- a *saját jogon való döntést*, mint a saját ügyek önálló eldöntését, a különböző alternatívák közötti szabad választást;

- az *önszabályozást*, mint a saját szervezetre, működésre és tevékenységre vonatkozó önálló normaalkotást;

- az *önigazgatást*, mint célorientált szervezetben a közös célok elérése érdekében hozott döntések önálló végrehajtását és ezek ellenőrzését (az önkontrollt);

- az *önfejlesztést*, amely az önkontroll és a külső hatások, illetve az ezekre adott reakciók alapján biztosítja a résztvevők számára az önkorrekciónak a lehetőségét.

b) *Működési mechanizmusként az önkormányzatnak kettős értelemben kell megnyilvánulnia. Ez egyrészt céljainak meghatározásában jelentkezik, mivel e céloknak a tagok számára az önkifejezés, az önmegvalósítás lehetőségét kell kínálnia. Elsősorban e céloktól függ az önkormányzat funkciója. Másrészt az önkormányzat lényegéhez tartozik a tagok érdekképviseletének és -védelmének ellátása.*

¹ Vö. Alk. 42. § és 68. § (4) bek.

² Vö. PTK 65. §

³ Vö. PTK 38. §

⁴ Vö. PTK 61. §

⁵ Vö. 1990. évi IV. tv. 8. § (1) bek.

⁶ Vö. 1993. évi LXXX. tv. 2. § (1) bek.

⁷ Vö. 1989. évi II. tv. 3. § (1) és 6. § (1) bek.

⁸ Vö. 1994. évi XXXIX. tv. 1. § (1) bek.

⁹ Vö. 1991. évi LXXXIV. tv.

Ezért az - ilyen értelemben felfogott - érdekérvényesítési mechanizmusa az önkormányzat működésének elválaszthatatlan része. A modern alkotmányos jogállamban az önkormányzatokkal szemben *követelményként állítható fel a demokratizmus elvének érvényesülése*. Ez a tagok egyenlő jogait és kötelezettségeit, a döntések többségi elven történő meghozatalát, a nyilvánosság biztosítását, valamint a tagoknak a szervek megbízásában és tevékenységük ellenőrzésében való közreműködését jelenti.

c) *Eljárási technikákként* az önkormányzat - tekintettel az előbb felsorolt jellemzőkre is - olyan intézményszerű megoldások kialakítását és alkalmazását tételezi fel, amelyek lehetővé teszik az önkormányzat tagjainak az önkormányzati döntések előkészítésében és meghozatalában való közreműködését, akár képviseleti, akár közvetlen, a különböző participációs megoldásokon keresztül akaratformálási tevékenységet.

2. Önkormányzat és autonómia

*Az önkormányzat feltételezi az autonómiát, mint függetlenséget, mint a másoktól való elkülönülés jogát és lehetőségét, ennyiben az önkormányzat az autonómia-ra támaszkodik.*¹⁰ Az autonómia terjedelme egyben meghatározza az önkormányzás terjedelmét is. *Az autonómia* - akár személyi kört, akár területi egységet megillető autonómiáról van szó -, mint feladat- és hatáskörök sérthetetlensége, *kifejeződik:*

- a szervezeti autonómiában, azaz a saját ügyek intézésére önálló szervek létrehozásában és ezek számára feladatok meghatározásában;

- a rendelkezési autonómiában, azaz az önmagára és az általa intézett ügyekre vonatkozó szabályozás megállapításában, és más döntések meghozatalában (beleértve a társulásokban való részvételre vonatkozó döntéseket is);

- az igazgatási autonómiában, azaz a szervezeti és saját ügyek önálló intézésében, valamint

- a gazdasági-pénzügyi autonómiában, azaz a saját ügyekkel összefüggő pénzeszközök megteremtésében és önálló felhasználásában.

Az autonómia terjedelme, a függetlenség mértéke a modern politikai állam létrejötte óta az állami főhatalom általi elismertségtől függ. (Még akkor is, ha egyes területi autonómiák a történelem során originer módon fejlődtek ki.) Ennek indoka, hogy az autonómiák léte magában hordja a szétforgácsolódás, különösen a jogi szabályozás szétüregesítésének lehetőségét is. Ugyanakkor a jogállami alkotmányos demokráciák egyik jellemzője az - igény szerinti - területi, személyi (közösségi) autonómiák biztosítása és védelme. *Demokratikus államról csak abban az esetben lehet beszélni, ha az autonómia iránti igényt - a demokratikus politikai értékeknek megfelelő-*

en - teljesítik, és az adott állami kereten belül biztosított autonómia bizonyos - az állami egység szempontjából indokolt - korlátait alkotmányi szinten rögzítik.

*Az autonómia-ra támaszkodó önkormányzás mindig csoportminőséget, azaz valamely közösséget, szervezetet illetve területi egységet tételez fel, melyben az önkormányzat a csoport önmagára vonatkoztatott hatalmi, irányítási rendjét jelenti.*¹¹

Hangsúlyozandó azonban, hogy *az önkormányzat nem létezik sem axiomatikus, sem apriori fogalomként*, mivel ezt mindig konkrét aspektusból, illetve meghatározott intézménnyel összefüggésben szükséges értelmezni. Az önkormányzati elven történő szervezeti működést különböző szempontok indokolhatják. *Mindegyik esetben kimutatható azonban a résztvevők, az adott közösséget vagy intézményt alkotók önállóságának és öntevékenységének valamilyen foka.* Az önállóság általában a kifejezetten állami szervektől való elkülönülést (az autonómia bizonyos fokát), míg az öntevékenység a résztvevők érdekeinek szem előtt tartását, közös céljaik elérése érdekében kifejtett együttes tevékenységét, és meghatározott körre vonatkozó önálló döntési jogosítványait jelenti.

Az önkormányzatok létrejötte eltérő indokokkal magyarázható. Van, amikor ez önálló választáson, azaz a résztvevők szabad akaratelhatározásán alapul, s van, amikor meghatározott feladat elvégzésére az önkormányzati szervezeti megoldás látszik alkalmasnak, *függetlenül létrehozatalának módjától.* E megközelítés alapján az önkormányzatok jellegét célszerű egyrészt a közösségi szerveződésekkel kapcsolatosan, másrészt a közfeladatok ellátásának lehetséges módjaival összefüggésben vizsgálni.

3. Az önkormányzat, mint a közösségi szerveződések önrányítása

A demokrácia és a politikai szabadság, mint kiemelkedően fontos politikai értékek szempontjából a közösségek szerveződésének biztosítása és elősegítése az alkotmányos jogállamban elsősorban a szabadságjogok keretében történik. E tekintetben különösen az *egyesülési szabadság* alapján létrejövő „*társadalmi szervezetek*” emelhetők ki: a politikai pártok, a szakszervezetek, a tömegmozgalmak, az érdekképviselések, az egyesületek és az egyéb, az egyesülési jog alapján létrehozott közösségek. Az egyesülési jog alapján létrejövő társadalmi szervezetek és közösségek megalakulása tehát - mint a civil társadalom autonóm szerveződései - az ebben résztvevők saját akaratelhatározásán alapul. E megközelítés alkalmazható a vallási közösségekre (vallásfelekezetekre és egyházakra), amelyeket a vallás gyakorlása céljából hoznak létre, és alapja a vallásszabadság, mint alapvető jog, valamint a szövetkezetekre, amelyek önkéntes társuláson alapuló gazdálkodó szervezetek, s esetükben az alapvető jogot a gazdasági társulás szabadsága képezi. Ezeknek a szervezeteknek és

¹⁰ Bihari Mihály - Pokol Béla: Politológia. Universitas Kiadó Budapest, 1992 154. o.

¹¹ Uo.

közösségeknek - mivel a civil társadalom önszerveződéseről van szó - az autonómia mellett természetesen önkormányzattal is kell rendelkezniük. Az önkormányzat ebben az esetben a szervezet, a közösség belső ügyeire vonatkozik, azaz a közösség belső működését, akaratképzésének és döntéshozatalának folyamatát biztosítja, kifelé irányulóan pedig - a belső működés és a szerveződés jellegének alapján is - elsősorban érdekképviseleti, érdekvédelmi funkciók ellátását jelenti.¹²

A közösségi szerveződéseknek ezek a típusai a demokratikus jogállamban semmilyen körülmények között nem rendelkezhetnek közhatalommal, ezért kifelé irányuló hatásukban nem lépik túl a civil társadalmi szerveződések körét. Bár ezek a szerveződések társadalmilag nélkülözhetetlen és rendkívül hasznos funkciókat töltenek be, közhatalom gyakorlásával járó állami feladatokat nem vállalhatnak át és nem láthatnak el. Az előzőekből következik, hogy a közösségi szerveződések önkormányzata nincs felruházva közhatalmi funkciókkal, nem törvényi felhatalmazás alapján, de jogszabályi keretek között működnek. Ha a közösségi szerveződések közül valamelyik - törvényi felhatalmazás alapján - közfeladat ellátását, közhatalmi funkció gyakorlását végzi, megváltozik önkormányzatának jellege, s a közjogi önkormányzatok ismérveivel rendelkezve ezek körébe tartozik. A közjogi önkormányzatoknak ugyanis a legfontosabb - s a fenti önkormányzatoktól elhatároló - ismérve a közhatalom gyakorlása.

4. Az önkormányzat értelmezése a közfeladatok ellátása szempontjából

A társadalmi együttélésből szükségszerűen adódnak olyan feladatok, amelyek ugyan koronként és társadalmanként mind számban, mind mélységben eltérnek és változnak, de legáltalánosabban a keletkező problémák és konfliktusok megoldásában, a társadalom közös szükségleteinek kielégítésében jelölhetők meg. Ezek alkotják azokat a közfeladatokat, amelyek teljesítése különböző megoldások alkalmazásával képzelhető el. Vannak feladatok, amelyeket a közhatalommal rendelkező állam, (illetve valamely szerve) képes csak hatékonyan teljesíteni, mégpedig közhatalom igénybevételével.

Léteznek azonban olyan közfeladatok is, amelyek sokkal hatékonyabb módon oldhatók meg nem állami, hanem más szervezeti formában. A közfeladatok fogalmát és terjedelmét szintén nem lehet apriori módon meghatározni, ezeket - csakúgy, mint a teljesítésükre vonatkozó megoldásokat - politikai, törvényhozói döntések állapítják meg a mindenkor társadalmi elvekkel, felfogásokkal, és az adott társadalmi-gazdasági viszonyokkal összhangban. Ezért annak megállapítása, hogy mi minősül az állam által vállalt közfeladatnak - azaz állami feladatnak -, csak a jogszabályokból ismerhető meg, mivel az állam egyoldalú aktsussal dönt a közfeladatokról, s ezen belül az

állami feladatokról, illetve ezeknek az intézési módjáról.

A közfeladat intézésének, teljesítésének módja egyrészt az állam szerepvállalásának kérdésével, másrészt a közfeladatoknak az érintettek bevonásával történő ellátásával függ össze. A közfeladatok teljesítésének folyamatos biztosítása érdekében különböző szervezeti formák hozhatók létre.¹³

Ha a közfeladat ellátása, a közügyek intézése az állam szerepvállalásának csökkenése mellett az érintettek növekvő bevonását igényli, egyik megoldásként szóba jöhet az önkormányzati formában történő feladatellátás is. Az ezt teljesítő önkormányzatok sajátossága azonban az, hogy ezek kifelé irányulóan már rendelkezhetnek bizonyos közhatalommal, amelyet - az állami szuverenitás elvéből következően - az államhatalom jogi szabályozás útján biztosít a számukra, s amelynek gyakorlása csak az állami előírásoknak megfelelően történhet. Ez természetesen csak azokra a közfeladatokra vonatkozhat, amelyek teljesítése közhatalmi funkciók gyakorlását teszi szükségessé, azaz az állam a jogi szabályozás útján pontosan meghatározza, lehatárolja a közhatalmi eszközök alkalmazhatóságának körét. A közhatalmi eszközöket alkalmazó önkormányzatok azonban már közjogi önkormányzatoknak minősülnek. A közjogi önkormányzatok legfontosabb ismérve ugyanis a közhatalommal való felruházás, a közhatalom gyakorlásában való részvétel. Közhatalmat az gyakorol, „akinek, (illetőleg aminek) - törvényes keretek között - hatalmában áll olyan döntést hozni, illetve aktust kibocsátani, mely az állampolgárok egészét vagy meghatározott körét jogi érvénnyel kötelezi valaminek a tevésére, nem tevésére vagy eltűrésére, s mely aktusok érvényesítéséhez az állam állami kényszert biztosít.”¹⁴ Természetesen a közjogi önkormányzatok számára az állam olyan közfeladatok teljesítését is előírhatja, amelyek nem igényelnek közhatalmat (kötelezően ellátandó feladatok), továbbá az önkormányzatok maguk is felvállalhatnak, illetve elláthatnak olyan közfeladatokat, amelyek közhatalmi eszközök nélkül is teljesíthetők (önként vállalt feladatok).

Külön kell szólni azokról az esetekről, amikor az önkormányzatnak csak részleges jegyei, megoldási módjai, illetve eljárási technikái találhatók meg egyes intézmények működésében. Ezekben az esetekben az adott intézmény belső felépítése és működése - a részleges elkülönülést (az autonómia bizonyos fokát) feltételezve - lehetővé teszi az önkormányzás egyes elemeinek érvényesülését, mégpedig azért, mert az intézmény működése az önkormányzati elemek alkalmazása következtében hatékonyabbá válik.

¹³ A közfeladatok ellátására a magyar jogi szabályozás az önkormányzatnak minősülő köztestületek mellett a közalapítvány és a közhasznú társaság intézményét hozta létre. Vö. PTK 57-60. § és 74/G. §. A közfeladatok ellátása természetesen történhet egyéni vállalkozások, illetve a privát szférába tartozó különböző gazdálkodó szervezetek útján is.

¹⁴ Szente Zoltán: Az önkormányzatok szabályozása az új alkotmányban Magyar Közigazgatás 1993. 2. és 3. szám, 110. o.

¹² Vö. Velkey Gábor: Önkormányzás a helyi önkormányzatokban Magyar Közigazgatás 1993. 10. szám 599. o.

Ide sorolhatók általában a *közintézetek*. Az önkormányzatiság egyes elemeinek érvényesülését és az önkormányzati jogosítványok elismerését ekkor is az állami jogi szabályozás teszi lehetővé.

II. Az önkormányzatok jellegéről

A jogállami demokráciákban az önkormányzatok jellegét elsősorban a rájuk vonatkozó jogi szabályozás, valamint tevékenységi területük sajátosságai határozzák meg.

1. Az önkormányzatok és az állami jogi szabályozás

Az önkormányzatok jogi szabályozásával összefüggésben kiindulásként hangsúlyozni szükséges, hogy a polgári forradalmak győzelme után megjelenő *modern politikai állam az önkormányzatokra is kiterjesztette az állami főhatalmat*.¹⁵ Ennek következményeképpen az önkormányzatok már csak az állami főhatalom által meghatározott keretek között alakulhattak és működhettek, s a főhatalomnak való alárendeltségük következtében a jogi szabályozás tárgyává váltak. Az államhatalomtól független önkormányzat eszméje ettől kezdve csak annyiban volt tartható, amennyiben ezt a függetlenséget maga az állam alkotmányi és jogi biztosítékokkal garantálta. A jogi szabályozás tárgyává vált önkormányzatok számára az állam demokratikus jellege, a demokrácia megvalósulása jelentette önállóságuk és függetlenségük tényleges biztosítékát, mivel az önkormányzatok léte és működése a demokrácia alapértékének minősül. A demokratikus államban az államhatalom nem tarthatja teljes „alávetettségben” sem az egyes polgárait, sem a civil társadalmat, illetve az ott létrejövő szerveződési alakzatokat és ezek önkormányzatait, azaz az államnak el kell ismernie az önkormányzathoz való jogot, az önkormányzatok létét és működését.

Ezért a *modern demokráciákban az alkotmányi és jogi szabályozás* - az alkotmányos jogállam elvének megfelelően - egyrészt garantálja a különböző civil szerveződési formák számára az önkormányzathoz való jogot, mint demokratikus politikai és szabadságjogot, ami a biztosított autonómiában is kifejezésre jut, másrészt az önkormányzatok jogainak és feladatainak megállapításával és elismerésével, működési feltételeik biztosításával, hatáskörük kijelölésével, ezek gyakorlásához rendelt felelősségi és ellenőrzési szabályok rögzítésével meghatározza az önkormányzás tényleges terjedelmét, illetve ezáltal beemeli az önkormányzatokat az állami-közjogi rendbe, felhatalmazva egyes önkormányzatokat a közhatalom meghatározott terjedelmű gyakorlására, azaz létrehozza az ún. közjogi önkormányzatokat. Az önkormányzatok jogi helyzete - ebben az értelemben - tehát állami, hatalmi döntés kérdése.

Mivel az önkormányzatok civil szerveződési formaként sajátos „hidat” jelentenek a társadalom és az állam között, s állami szervezési elvként a decentralizáció

egyik megvalósítási formáját képezhetik, a demokratikus állam az önkormányzatokban rejlő előnyök miatt értelemszerűen támaszkodik rájuk. Az előnyök közül kiemelhetők az önkormányzatok „polgárközeli” jellege, azaz hogy a szorosabb érdekelttség következtében intenzívebben mobilizálják a polgárokat saját ügyeik intézésére, hasznosítva a polgárok tenniakarását, elősegítve a közéletben való jártasság megszerzését, participációs lehetőséget és szocializációs fórumot biztosítanak a számukra, egyúttal növelve érdekérvényesítésük hatékonyságát. Az önkormányzatok általi ügyintézés következtében egyrészt az állam bizonyos - általa kevésbé hatékonyan ellátható - feladatoktól az önkormányzatokra történő átruházással meg tud szabadulni, másrészt növekszik a közélet nyilvánossága és erősödik a közügyek intézésének társadalmi kontrollja.

A jogi szabályozás terjedelme, részletező jellege természetesen attól is függ, hogy adott társadalomban hol és milyen fejlettségű autonómiák, civil szerveződésű alakzatok és intézmények alakultak ki, illetve mely ügyek intézése tűnik hatékonyabbnak az önkormányzatok közreműködésével. Ezért a történelmi fejlődés, valamint a kormányzás és az igazgatás racionalitásának különbözőségei következtében eltérőek lehetnek az egyes államokban az önkormányzatok megjelenési formái. Hangsúlyozandó az is, hogy társadalmi autonómiák hiányában pusztán jogi szabályozással nem lehet életképes és szerves fejlődésű önkormányzati rendszert létrehozni, mivel a szabályozás nem tud kit elismerni az önkormányzati jogok gyakorlójaként. Az autonómiák kialakulása pedig függ az adott társadalmi, gazdasági, politikai-hatalmi környezet viszonyaitól, a politikai és jogi kultúra, valamint az állampolgári műveltség színvonalának fejlettségétől.

Az önkormányzatokra vonatkozó jogi szabályozás garanciális jelentőségű lehet abból a szempontból is, hogy a jog erejével biztosítja az egyes önkormányzatok demokratikus jellegét. A jogi szabályozás tehát nem csak korlátot jelent az önkormányzatok számára, előírva feladataik, tevékenységük és struktúrájuk keretét, hanem garantálhatja az önkormányzatok felépítésének és működésének demokratikus voltát, megakadályozva, hogy antidemokratikus elveken nyugvó önkormányzatok jöjjenek létre. Jogállamban az önkormányzatok csak demokratikus jellegűek lehetnek, s a polgárokat nem csak az államhatalom túlkapásaival, túlzott beavatkozásával szemben kell védeni, hanem a közfeladatot ellátó, közhatalmat gyakorló önkormányzatok antidemokratikus megnyilvánulásaival szemben is.

A jogi szabályozással összefüggésben elsődleges szempont, hogy:

- feleljen meg a demokrácia és a jogállam értékeinek, amelyek biztosítják az önkormányzathoz való jogot, s az önkormányzatok korszerű felépítését és működését;

- a közhatalmat gyakorló önkormányzatok számára biztosítsa a közjogi jogi személy státuszát, amely magában foglalja azt, hogy az önkormányzat magánjogi értelemben is jogi személy, de emellett a közhatalom alánya is;

¹⁵ Vö. Takács Imre: A helyi önkormányzati rendszer kialakulása Magyarországon. Comitatus 1992. augusztus-szeptember 4. o.

- a különböző jellegű önkormányzatok megfelelően illeszkedjenek az állam intézményrendszeréhez, azaz ne keletkezzenek zavarok az esetleges hatásköri átfedésekből;

- az egyes önkormányzatok egymáshoz való viszonya is tisztázott legyen, tehát feladat- és jogkörüket tekintve ne kerülhessenek összeütközésbe egymással.

2. Az önkormányzatok jellegük szerinti csoportosítása

a) A szabadságjogok alapján létrejövő önkormányzatok

Ezeknek az önkormányzatoknak legfőbb jellemzője, hogy a civil társadalom szerveződéséként a céljaik, tevékenységi körük és működési terük alapján csoportosíthatók.

aa) A célok, tevékenységi körök alapján rendkívül szerteágazó önkormányzati jellegű szerveződések jöhetnek létre, amelyek a szabadidő-eltöltéstől kezdve (elsősorban az egyesületek), az érdekképviselési és érdekvédelmi tevékenységen keresztül (különösen a munkáltatói érdekszervezetek és a szakszervezetek), egészen a politikai akaratképzésben és döntéshozatalban való hathatós közreműködést biztosító alakzatokig (politikai pártok) terjedhetnek.

ab) A működési terük alapján ezek az önkormányzatok elsősorban aszerint osztályozhatók, hogy a gazdaság szférájában (szövetkezetek), vagy a szűkebben értelmezett társadalmi területen (oktatási, vallási, kulturális, szociális stb. szférában) működnek.

Az e körbe sorolható önkormányzatok lényeges jegye, hogy jogi szabályozásuk nem igényel - a szabadságjogokon túlmenően - kiemelt alkotmányi garanciát, mivel jellegükben megmaradnak a szabadságjogok elismerésének és biztosításának körében, azaz a szabadságjogok lényeges tartalmát képezi az önkormányzati formában való szerveződés és működés lehetőségének szabadsága. Ezek az önkormányzatok tehát nem törvényi felhatalmazás alapján működnek, és nem látnak el államigazgatási, hatósági feladatokat sem, bár törvény szabályozhatja működésük, különösen gazdálkodásuk alapelveit és kereteit. Az ilyen önkormányzatokban való részvétel az egyének szabad akaratelhatározásán alapul, ezért a résztvevőkre vonatkozóan nem állhat fenn kényszertagság sem.

b) A funkcionális önkormányzatok (köztestületek)

A funkcionális önkormányzatok (köztestületek) személyegyesülésként a közjogi önkormányzatok egyik csoportját képezik, és olyan tevékenységet látnak el, amelyet az állam - a jogi szabályozás révén - közérdekűnek minősített, ezért ezeknek az önkormányzatoknak sajátos közjogi státuszt biztosított.¹⁶ A köztestületek lé-

nyegi vonása, hogy közfeladatokat, mégpedig valamely szakmai, gazdasági, szociális vagy egyéb tevékenység feltételeinek megteremtésével, folyamatos biztosításával és az ehhez szükséges igazgatás megvalósításával járó közfeladatokat látnak el,¹⁷ és az igénybe vehető közhatalmi és más jogosítványokat az állam a rájuk vonatkozó jogi szabályozás megállapításakor biztosítja a számukra.

A köztestületek önkormányzati jellege adja az alapot a köztestületet megillető jogosítványok gyakorlására, de az állam általi felhatalmazás következtében a köztestületek közhatalommal is rendelkeznek, amely az általuk ellátott igazgatási tevékenységhez szükséges. Mivel a közhatalmi jelleg az állami szervek alapvető megkülönböztető ismérve, és a közigazgatás az állami tevékenység része, a köztestületek az általuk végzett közigazgatás körében „államinak” minősülnek.¹⁸

A magyar jogi szabályozás szerint¹⁹ az önkormányzattal rendelkező köztestületek létrehozását törvény rendeli el, amely meghatározza azokat a közfeladatokat, valamint ezek gyakorlásához szükséges jogosítványokat is, amit a köztestületek kötelesek ellátni. A törvényi szabályozás előírhatja, hogy valamely közfeladatot kizárólag köztestület láthat el, illetve meghatározott tevékenység csak köztestület tagjaként folytatható. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a törvényi szabályozás - negatív és pozitív értelemben egyaránt - kizárja a köztestületi személyegyesülés céljainak szabad meghatározását,²⁰ azaz teljes egészében meghatározza a köztestület által felvállalható és ellátandó feladatok körét. Ez ellentétben állna az önkormányzatiság lényegével is. A köztestületek jellegüknek megfelelően - elláthatnak olyan önként vállalt feladatokat is, amelyeket a jogi szabályozás nem tilt, illetve nem rendel más szerv hatáskörébe, továbbá a törvényi szabályozás által ellátandó feladatok teljesítésében kimutatható az önnálóságuk, énnnyiben a törvényi rendelkezések keretjellegűnek tekinthetők.

A funkcionális önkormányzatok - tevékenységi területek és funkcióik szerint - alapvetően a következőképpen csoportosíthatók:

ba) A kamarák olyan gazdasági, vagy szakmai (foglalkozási) köztestületet jelentenek,²¹ amelyek esetében

zekas Marianna: A köztestületekről. Magyar Közigazgatás, 1993. 3. és 4. szám 216. o.

¹⁷ Vö. Fazekas: i.m. 209. o., valamint az 1993. évi XCII. tv. indokolása.

¹⁸ Fazekas: i.m. 210. és 213. o. Ettől eltérő felfogást tükröz az 1993. évi XCII. törvény indokolása: "A köztestületi igazgatás nem államigazgatás vagy helyi önkormányzati igazgatás, hanem a közigazgatás harmadik válfaja; a köztestület nem része az állami igazgatás szervezeti rendszerének."

¹⁹ Vö. PTK 65. §. Az 1993. évi XCII. törvény indokolása köztestületként határozza meg a kamarákat, a közbirtokosságokat, a hegyközségeket, a tőzsdét, valamint a Magyar Tudományos Akadémiát.

²⁰ Ezzel ellentétes felfogást tartalmaz az 1993. évi XCII. törvény indokolása.

²¹ A hatályos magyar szabályozás szerint gazdasági kamaraként működik a kereskedelmi és iparkamara, az agrárkamara, vala-

¹⁶ "Köztestület az érdekeltek összességének tagsági viszonyán alapuló, közhatalmi aktsussal létesített, jogi személyiséggel bíró személyegyesülés, mely saját önkormányzatával, de állami felügyelet alatt, közhatalmi eszközökkel, jogszabállyal ráruházott közigazgatási, illetőleg jogszolgáltató feladatokat old meg." Fa-

az adott tevékenységet folytatók számára *kényszertagság* áll fenn, azaz a tevékenység folytatása kamarai tagság nélkül törvényesen nem lehetséges. A kamarák - a szakmai tevékenységgel összefüggő igazgatási feladatokon kívül - *rendkívül fontos érdekképviseleti és érdekérvényesítési funkciókat is teljesítenek*. A kamarai önkormányzat kialakításakor a közfeladatok ellátása mellett ennek a funkciónak a biztosítására is tekintettel kell lenni, ezért a kamarai önkormányzat demokratikus jellegének, a kamarán belüli érdek- és akaratképzési mechanizmusoknak, továbbá a kamarák által az állami döntéshozó fórumok irányába történő érdekközvetítési és -érvényesítési lehetőségeknek és jogosultságoknak a biztosítása garanciális jellegű a kamarák funkcióinak teljesítése szempontjából.

bb) A *szociális (társadalombiztosítási) önkormányzatok* a szociális biztonsághoz való alapvető jog érvényesülését elősegítő, az érdekeltek hozzájárulására alapozott, és az állam által garantált *társadalombiztosítási ellátások megszervezésére és igazgatására szolgáló szervezeti rendszerként kialakított önkormányzatok*. Szintén ellátnak igazgatási, hatósági ügyintézési feladatokat, amely hivatali szervezet létét feltételezi, amelyet irányítani és ellenőrizni kell. Tevékenységük jellegéből következően az állam gazdasági és törvényességi ellenőrzési jogosítványai garanciális szempontból kiemelkednek.

bc) A *tudomány műveléséhez kapcsolódó önkormányzatok* közül jelentőségénél fogva kiemelkedik a *Magyar Tudományos Akadémia*, amelyet a törvényi szabályozás köztisztviselőként határoz meg, és amelyet a tudomány művelésével, támogatásával és képviselésével kapcsolatos közfeladatok ellátásával bíz meg. A *felsőoktatási intézmények*, jóllehet szakmailag önállóak, önkormányzattal rendelkeznek, és minden olyan ügyben döntenek, amelyet törvény vagy felhatalmazása alapján más jogszabály nem utal állami vagy helyi önkormányzati hatáskörbe, *a hatályos jogi szabályozás alapján nem minősülnek köztisztviselőnek, hanem a közigazgatás kategóriájába sorolhatók*. Jelentőségük - az oktatásban, a tudományos képzésben, a művészeti tevékenységben, a kutatás és a tanulás szabadságának biztosításában játszott szerepük - következtében *indokolt volna* ezeket is funkcionális önkormányzatoknak, *kvázi köztisztviselőnek minősíteni*.

bd) Az *egyéb, a gazdaságban és a helyi igazgatásban közreműködő közjogi önkormányzatok* közé sorolható többek között a *tőzsde, a hegyközségek, valamint a közbirtokosságok*. A közfeladatok további differenciálódása következtében az ebbe a csoportba tartozó önkormányzatok száma természetesen növekedhet.

c) A *területi és települési önkormányzatok* (helyi önkormányzatok)

A közjogi önkormányzatok másik, tradíciójuk és egyetemességük alapján *kiemelkedő csoportját* képezik - a

mint a kézműves kamara. Szakmai kamaráknak minősül a közjegyzői, az ügyvédi, a gyógyszerész és az orvoskamara.

területi és települési közösségek önkormányzata, amelyet a magyar alkotmányi és törvényi szabályozás *helyi önkormányzatokként* jelöl.²²

A *funkcionális és a helyi önkormányzatok* egymástól való elhatárolása az alábbi jellemzők alapján történhet:

- A *funkcionális önkormányzatok* *testületi jellegűek*, azaz a jogok és kötelezettségek alanyát a hasonló személyi minőséggel rendelkezők csoportja képezi. A *helyi önkormányzatok területi alapúak*, azaz az önkormányzás alanya az azonos területen élők közössége.²³

- A *köztisztviselők konkrétan és részletesen meghatározott feladatkörre jönnek létre*, amelyet a létrehozásukat elrendelő törvény ír elő a számukra. A *helyi önkormányzatok az adott település vagy terület valamennyi létszférijában rendelkezhetnek feladatokkal és hatáskörökkel*, azaz minden helyi közügyet felvállalhatnak, amit a törvényalkotó annak minősít - jogszabály nem utal más szerv hatáskörébe -, vagy ami az azonos területen élők érdekeit jelentősen befolyásolja.²⁴

- A *helyi önkormányzatok* a népszuverenitás egyik megnyilvánulását jelentő, minden választópolgár számára biztosított akaratnyilvánítás következtében jönnek létre, s ez egyben sajátos legitimitációt is biztosít a számukra. A *köztisztviselők esetében* jellegűeknek, rendeltetésüknek megfelelően *más megoldások* is szóba jöhetnek a képviselők kiválasztására, a kooptálástól a delegáláson át egészen a kinevezésig,²⁵ s a köztisztviselők legitimitációs igénye - a kényszertagság ellenére is - jóval kisebb, mint a helyi önkormányzatoké.

- A *hatalommegosztásra tekintettel a helyi önkormányzatok* - meghatározott feltételek teljesülése esetén, mint a helyi hatalom szervei - a *központi hatalom ellensúlyát is képezhetik*, bár önálló államhatalmi ágak nem minősíthetők. A központi hatalomnak is csak annyiban lehetnek az ellensúlyai, amennyiben ezt a központi hatalom megengedi a számukra. (Minél fejlettebb azonban a demokrácia, annál nagyobb a központi hatalom „önkorlátozása”, azaz az ellensúlyozás mértéke.) A *funkcionális önkormányzatok* - jellegűeknek megfelelően - *csak az állami feladatmegosztásban vesznek részt*.

22 Mivel a helyi önkormányzatokkal foglalkozó szakirodalom rendkívül gazdag, s ennek áttekintése külön monográfiát igényelne, ezért itt csak a legjellemzőbb, a többi önkormányzattól való elhatárolást szolgáló ismérveket tűnik indokoltnak számbavenni.

23 Ádám Antal: A végrehajtó hatalom és az autonóm közjogi intézmények jogalkotásáról. Magyar Közigazgatás, 1993. 5. szám 261-262. o.; Szente: i.m. 153. o.

24 A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény 1. § (4) és 6. § (2) bekezdése között a helyi közügy ellátásával kapcsolatban bizonyos ellentmondás figyelhető meg: az előbbi helyen "jogszabály", az utóbbi helyen "törvény" szó szerepel, amely helyi közügyet más szerv hatáskörébe utal. Fazekas: i.m. 209. o.; Szente: i.m. 155. o.; Verebélyi Imre: A helyi önkormányzat alapvonalai. in: A helyi képviselők és polgármesterek kézikönyve, Budapest, 1991. 10. o.; Ádám: i.m. 262. o.

25 Fazekas: i.m. 208. o.

- A helyi önkormányzatok az Alkotmányban megjelölt települési, területi egységekben választójoggal rendelkező választópolgárok közösségét megillető önkormányzathoz való alapjogon nyugszanak, s ez az alapjog, valamint ennek összetevői alkotmánybírói alapjogvédelemben is részesülnek.²⁶ A funkcionális önkormányzatokról a hatályos Alkotmány nem rendelkezik, így a tagjait megillető önkormányzathoz való jog ma még alapjogi védelemben sem részesül.

d) A nemzeti és etnikai kisebbségi önkormányzatok²⁷

Az önkormányzatok rendszerében sajátos helyet foglalnak el a nemzeti és etnikai kisebbségek önkormányzatai. Bár e kisebbségek önkormányzatai önálló, nevesített alkotmányos alapjogi bázison nyugszanak, amelyet a hatályos Alkotmány biztosít, jellegük mégis attól függ, hogy a szabadságjogok gyakorlása alapján, vagy pedig a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló törvény²⁸ rendelkezéseinek megfelelően jönnek-e létre. Az első esetben az önkormányzat az egyesülési törvény által előírt formában működik, tehát sajátos - az etnikai, nemzeti kisebbségi jellegből adódó - civil szerveződésről van szó. A második esetben olyan közjogi önkormányzat jön létre, amely vagy a települési önkormányzat teljes jogkörét gyakorolja,²⁹ illetve ahhoz kapcsolódik,³⁰ vagy országos önkormányzatként látja el a nemzeti, etnikai kisebbségek országos, illetőleg területi képviselőit és védelmét. Az országos kisebbségi önkormányzat jellege - a törvényben felsorolt jogosítványok alapján - részben a funkcionális önkormányzatok közé is sorolható, mivel jogosultságainak, szerveződési módjának sajátosságai ezekkel mutat rokon vonásokat.

III. Az önkormányzatok jogairól

Az önkormányzatok egységes jogáról - a hatályos alkotmány, továbbá a törvényi szabályozás alapján - ma még nem lehet beszélni. Sokféle önkormányzati jogosítvány létezik, amelyek közül azonban a legtöbb az állami szervek vagy az állami igazgatás jogosítványaihoz kapcsolódik össze. Alapvető kérdés azonban, hogy meghatározhatók-e egyáltalán olyan jogosítványok, amelyek minden önkormányzatot - jellegétől függetlenül - szükségszerűen megilletnek, mintegy az önkormányzatiság lényegéhez tartoznak.

1. Az önkormányzatok jogának áttekintésekor kiindulásként azt is szükséges tisztázni, hogy léteznek-e ún. önkormányzati alapjogok, s ha igen, melyek sorolhatók ezek közé. A kérdés megválaszolása érdekében meg kell különböztetni az önkormányzathoz, mint tevékenységhez való jogot az önkormányzat, mint intézményesült szervezeti forma jogosítványaitól, továbbá vizsgálni kell az önkor-

mányzás jellegét, az önkormányzás eredményeként létrejövő önkormányzatok sajátosságát.

a) Az önkormányzás, mint az egyének kollektíve gyakorolható jogának alapjogkénti elismerése a szabadságjogokkal összefüggésben az alkotmányos jogállam mellőzhetetlen ismérve, ezért kifejezett, külön kiemelt alkotmányi elismerést nem igényel. A szabadságjogok egyes megnyilvánulásai ugyanis szükségképpen magukban foglalják az önkormányzatra vonatkozó jogosultságot, beleértve az önkormányzat, mint szervezeti forma és működési mechanizmus kialakítását is. A közjogi önkormányzatok létrehozására vonatkozóan - éppen jellegük és jelentőségük miatt - az önkormányzás joga összetettebb. Mivel a közjogi önkormányzatok közhatalommal is rendelkeznek, a létrehozásukra vonatkozó önkormányzás szükségképpen alkotmányi szabályozást igényel, s mint alapvető jog - a közhatalommal történő felruházás miatt - csak kifejezett alkotmányi elismerés esetében gyakorolható.

A magyar alkotmányos rendszerben a helyi közösségeket megilleti a helyi önkormányzás joga, amelynek része a helyi önkormányzat, mint intézményesült szervezeti forma létrehozása is.³¹ A hatályos Alkotmány azonban az önkormányzathoz való jogot csak a helyi önkormányzás vonatkozásában ismeri el,³² de szabályozási tartalma ebben is hiányos,³³ mivel kizárólag a megjelölt közigazgatási területi egységek választópolgárainak közösségét ruházza fel az önkormányzás alapjogával, mégpedig oly módon, hogy ennek gyakorlására az általuk választott helyi képviselőtestület útján, illetőleg helyi népszavazás formájában ad lehetőséget.³⁴ A nemzeti és etnikai kisebbségek esetében az Alkotmány helyi és országos önkormányzatok létrehozását teszi lehetővé, ebben az esetben tehát a kisebbségek önkormányzathoz való joga a kisebbségi önkormányzat, mint intézményesült szervezeti forma kialakítását jelenti. Mivel az Alkotmány nem szól a funkcionális önkormányzatokról, ezért ezekkel összefüggésben nem lehet az önkormányzathoz való alapjogról sem beszélni. Megjegyzendő azonban, hogy a köztisztviselők - elsősorban a szakmai kamarák - kényszertagságuk és közjogi jogosítványaik következtében feltétlenül alkotmányi szabályozást

²⁶ Ádám: i.m. 262. o.

²⁷ Vö. Bodáné Pálok Judit - Cseresnyés János - Vánkosné Tímár Éva: A kisebbségek jogai Magyarországon. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1994. 95-144. o.

²⁸ Vö. az 1993. évi LXXVII. törvény 21.-39. §-aival

²⁹ Vö. az 1993. évi LXXVII. tv. 22. § (1) bek. és 25.-26. §-okkal, valamint az 1990. évi LXV. tv. X/A fejezetével

³⁰ Vö. az 1993. évi LXXVII. tv. 22. § (2) bek. és 26.-27. §-okkal, valamint az 1990. évi LXV. tv. X/A fejezetével

³¹ A szakirodalomban az önkormányzathoz való jogot elsősorban a helyi önkormányzatok alkotmányos helyzetével összefüggésben vizsgálták. L. különösen Ádám Antal: Észrevételek az önkormányzati reform néhány kérdésköréhez. Magyar Közigazgatás 1994. 1. szám 2-4. o.; Sente Zoltán: Az önkormányzatok szabályozása az új alkotmányban. in: Alkotmány, önkormányzatiság, városok. Közigazgatási füzetek 2. (szerk.: Balázs István és Kókényesi József) Budapest 1992. 25-26. o.; Verebélyi Imre: i.m. 16. o.; Fogarasi József - Ivancsics Imre - Kiss László: A helyi önkormányzatok kézikönyve. Unió Kiadó, 1993. 33-39. o.

³² Ezzel összefüggésben állapította meg az Alkotmánybíróság, hogy "Az Alkotmány 42. §-ában megfogalmazott helyi önkormányzás joga a közigazgatási egység választópolgárai közösségének alkotmányos alapjoga. Ez a jog tartalmánál fogva az alapvető jogokhoz hasonló védelemben részesül, s egyúttal az önkormányzati jogok anyajogát is jelenti." 22/1993. (IV. 2.) AB határozat.

³³ A kritikát l. Ádám: Észrevételek... 3. o.

³⁴ Vö. az Alkotmány 42. és 44. § (1) bekezdésével.

igényelnek, s ennek során kimondásra kerülhetne, hogy a köztisztviselőket alkotókat alapjogként illeti meg az önkormányzás joga.

b) Az önkormányzatot, mint szervezeti formát és működési mechanizmust megillető alapjogokról csak abban a vonatkozásban lehet beszélni, amennyiben az alapjogok lényegük szerint az önkormányzatokra, mint jogi személyekre alkalmazhatók. Ezt a hatályos Alkotmány expressis verbis nem mondja ki, de bizonyos alapvető jogok – elsősorban a tulajdonhoz való jog, a tulajdonnal való rendelkezés szabadsága stb. – jellegük szerint a jogi személyeket is védi az indokolatlan állami beavatkozásoktól.³⁵ Az önkormányzatokat azonban más vonatkozásban nem illeti meg alkotmányos alapjog, mivel az alapvető jogok jellege, jogi természete ezt nem teszi lehetővé.³⁶ A közhatalom gyakorlásával összefüggésben ugyanis kiemelendő, hogy az ezt gyakorló jogi személy nem lehet egyidejűleg címzettje és jogosítottja az alapjogoknak, mivel az alapjogok alapvetően éppen a közhatalom indokolatlan mértékű beavatkozásával szembeni védelmet biztosítják.

c) Az önkormányzatokat megillető alapvető jogok körének meghatározása mellett az alkotmányban szükséges rögzíteni az egyes alapjogok alanyát, tartalmát és terjedelmét, valamint érvényesítésük garanciáit. Az alkotmányi előírások egyben kijelölnék az alapjogok törvényi szabályozásának lehetőségeit és határait is.³⁷ Szabályozástechnikailag ezt az alkotmányban olyan módon lehetne elvégezni, hogy az önkormányzatokat megillető alapjogok esetében kifejezetten rögzítenék ezek jogalanyiságát, s az őket megillető alapjog tartalmának, terjedelmének és érvényesíthetőségének konkrét szabályait: mely alapjogok, milyen jellegű önkormányzatokat, s milyen mértékben illetnek meg.

2. Az önkormányzatok általános jogai, amelyek minden önkormányzatot megilletnek, de amelyek garantálása – éppen a jogosítványok gyakorolhatóságának érdekében – alkotmányi rögzítést igényelnének, olyan jogosultságok, amelyek egyrészt magából az önkormányzati jellegből adódnak, másrészt az állam általi felhatalmazásból. Ezeket – az önkormányzatiság fogalmára tekintettel – az alábbiakban lehet összefoglalni:

- A szervezetre vonatkozó jogosítványok. Ez magában foglalja azt a jogosultságot, hogy az önkormányzati

jogosítvány alanya szervezetét (szervezeti felépítését, az egyes tisztségviselőinek megválasztását, bizottságok létesítését stb.) adottságainak, sajátosságainak és a rá vonatkozó jogi szabályozásnak megfelelően önállóan alakíthassa ki, és maga határozhassa meg működési rendjét. Az, hogy a jogosultság alanya hogyan képes jogait gyakorolni – pl. specifikus szerveken keresztül, ami indokoltá teszi ezeknek a szerveknek a létrehozatalát és feladataik meghatározását – törvényi szabályozásban rögzíthető.

- A szabályozási jogosítványok. Az önkormányzati jog alanya, (illetve a nevében eljáró szerv) közreműködik a feladatkörébe tartozó viszonyok szabályozásában. A szabályozás jellege az állam általi felhatalmazásnak megfelelően történik,³⁸ ezért ennek részletezésére elegendő volna, ha az egyes önkormányzatokra vonatkozó törvényekben kerülne sor.

- A gazdasági és gazdálkodási jogosítványok. Ez magában foglalja az önkormányzatnak a tulajdonával való rendelkezést, az önálló gazdálkodást, beleértve bevételeinek és kiadásainak, továbbá költségvetésének meghatározását. Az önkormányzatok tényleges és rendeltetészerű működésének garanciáját jelentené, ha az alkotmány kinyilvánítaná az állam kötelességét és felelősségét az önkormányzatok gazdasági alapjainak biztosításával kapcsolatban. (Természetesen elképzelhető differenciált szabályozás is, az egyes önkormányzatok jellegének megfelelően.)

E jogosítványokkal összefüggésben szükséges volna rögzíteni, hogy ezek önálló felelősséggel, de törvényességi kontroll mellett gyakorolhatók.

Általános, minden önkormányzatot megillető jogokként kerülhetnének rögzítésre azok a közreműködési, részvételi jogok, amelyek az állami döntéshozó és jogalkotó szervek tevékenységéhez kapcsolódnak. Ezek a különböző kezdeményezési, javaslattételi, illetve esetleges egyetértési jogok, amelyek minden önkormányzat kapcsán hangsúlyoznák a kifelé, az állami szervek felé irányuló érdekképviseleti és –érvényesítési funkciókat is.

Kiemelkedően fontos a fenti jogok szabályozásakor az alábbi kérdések megválaszolása is az egyes jogosítványokkal kapcsolatban: - kit illetnek meg, ki az alanya ezeknek; - mekkora a terjedelme, melyek a határai; - milyen feltételek mellett, hogyan gyakorolhatók.

*Az önkormányzatok speciális jogai, amelyek – jellegének megfelelően – csak az egyes önkormányzatokat illetik meg, törvényi szabályozásban rögzíthetők. Ezeknek a jogosítványoknak a természete ugyanis nem teszi szükségessé az alkotmányi szintű regulálást, annál is inkább, mivel ez az alkotmány túlzott részletezésével járna.*³⁹

³⁵ Ettől eltérő felfogást vall Ádám: Észrevételek... 3. o.

³⁶ Ennek indokolását l. Ádám: Észrevételek... 3-4. o., továbbá az Alkotmánybíróság 4/1993. (II. 12.) AB határozatában: "Az Alkotmány 44/A. §-a meghatározza a helyi képviselőtestület alapjogait. Az Alkotmánybíróság az önkormányzati alapjogok tartalmának értelmezése révén megállapította, hogy az Alkotmány 44/A. §-ában meghatározott alapjogok a képviselőtestület kiemelkedő hatásköri jogosítványai, amelyek elsősorban a Kormánnyal szemben védik az önkormányzatok önállóságát." A helyi önkormányzatok alapjogáról ettől eltérő megközelítést ad Fogarasi-Ivancsics-Kiss: i.m. 33-39. o.

³⁷ Az önkormányzatok alapjogainak szabályozásával kapcsolatban l. többek között Ádám: Észrevételek... 4-6. o., valamint Ivancsics Imre: A helyi önkormányzatok alkotmányos szabályozásának néhány kérdése. Magyar Közjog 1994. 10. szám 598. o.

³⁸ Az önkormányzatok szabályalkotásáról l. Ádám: A végrehajtó hatalom... 261-263. o.

³⁹ Ennek jelentőségére különösen Ivancsics Imre hívta fel a figyelmet. i.m. 595-596. o.

IV. Az alkotmányi szabályozás kérdéseiről

A helyi önkormányzatok rendszerének kialakítása óta foglalkozik a szakirodalom az önkormányzatokra vonatkozó alkotmányi szabályozás kérdésével.⁴⁰

1. Az önkormányzatok alkotmányi szabályozásával összefüggésben az egyik legfontosabb szempont, hogy mely kérdéseket rendezze az alkotmány, és milyen mélységben történjék a szabályozás. (Erre a korábbiakban már történt utalás.) A következő kérdés az alkotmányi elvekkel való összhang biztosításának fontossága, azaz az egyes önkormányzatoknak az alkotmányos rendszerbe való beillesztése, mivel az alkotmányi szabályozás kijelöli az önkormányzatoknak az államszervezetben és az alkotmányos rendben elfoglalt helyét, s magának az önkormányzásnak a terjedelmét. (Természetesen mindvégig tekintettel kell lenni az önkormányzatok jellegéből adódó különbségekre.) Az alkotmányos elvek közül elsősorban az alábbiakat szükséges számbavenni:

a) A népszuverenitás és az állami szuverenitás elvéből adódóan mi az önkormányzatok alkotmányjogi jellege, s mennyiben tekinthetők a helyi önkormányzatok a népszuverenitás megnyilvánulásának, továbbá mennyiben alárendeltek az állami szuverenitásnak. A történelmi fejlődést figyelembe véve a helyi önkormányzatok demokratikus öngazgatást megvalósító alakzatoknak lennének tekinthetők, amelyek a központilag irányított államigazgatás ellenpólusát jelenthetnék, de ezek az önkormányzatok közhatalmat is gyakorolnak. Mivel a modern államban az államhatalom egységes - jóllehet gyakorlása megosztott-, a közhatalmat gyakorló önkormányzatok is csak az állami hatalom felett rendelkezhetnek, s ennyiben az államszervezethez tartoznak. A közhatalmat gyakorló önkormányzatok tehát nem tekinthetők „előállami adottságoknak”, csak az állami elismerés következtében léteznek, s az állam részeként.

b) A jogállamiság és a hatalommegosztás elvéből következően a hatalommegosztás rendszerén belül, az egyes hatalmi síkok keretében hol és mennyiben játszhatnak szerepet a közjogi önkormányzatok, illetve mi a viszonyuk az egyes államhatalmi ágakhoz. Természetesen a hatalommegosztást ma már nem elegendő csak az államhatalomra vonatkozóan, illetve az államhatalmi ágakban gondolkozva körülírni. A pluralista jogállami demokráciában a hatalommegosztás több szinten

értelmezhető,⁴¹ s ezek szinte mindegyikében vizsgálható az önkormányzatok helyzete is. Tekintettel a jogi szabályozás jelentőségére, a legfontosabbnak a hatalommegosztás horizontális (államhatalmi ágak közötti), valamint vertikális (központi és helyi hatalmi) szintje minősíthető. Az első esetben különösen jelentős a parlament számára adható alkotmányi felhatalmazás az önkormányzatokra vonatkozó törvényi szabályozás garanciális szempontjaira és a törvényi fenntartás intézményére, továbbá a végrehajtó hatalomnak az önkormányzatokkal kapcsolatos beavatkozási lehetőségének terjedelmére, beleértve a végrehajtó hatalom általi normaalkotást is. A második esetben azt indokolt vizsgálni, hogy mennyiben értelmezhető alkotmányjogilag az „önkormányzati hatalom”, azaz az önkormányzatok mennyiben képesek az általuk megfogalmazott érdekeket és akarati törekvéseket a központi hatalmi döntések meghozatala során érvényesíteni, a központi döntéseket érdemben befolyásolni és alakítani, továbbá ez mennyiben biztosítható garanciális jelleggel.

c) A hatalomgyakorlás szempontjából mennyiben tekinthetők a közjogi önkormányzatok igazgatási feladatai az államigazgatás részének. Az igazgatás jellegét a közhatalom szempontjából szükséges értékelni. Ha az önkormányzat közhatalmat gyakorol, az általa végzett igazgatás államigazgatás, függetlenül attól, hogy milyen feladat ellátása kapcsán került sor az igazgatási tevékenység megnyilvánulására.

2. A következő kérdés annak eldöntése, hogy hol helyezkedjen el, és melyik fejezete szólnon az alkotmánynak az önkormányzatokról.

a) Az önálló fejezetben történő szabályozás mellett felsorakoztatható érvek közül kiemelkedik az alkotmányi szabályozás áttekinthetőbbé válása, valamint az önkormányzatok jelentőségének kihangsúlyozása. E szabályozási megoldás alkalmazásakor a rendelkezések tartalmára vonatkozóan az alábbi tételek rögzíthetők:

- Az alkotmány alapvető jogként kinyilvánítja az önkormányzathoz való jogot, és - jellegüknek megfelelően - nevesíti az egyes önkormányzatokat: milyen önkormányzatok létezhetnek, ezeknek melyek a sajátosságai, továbbá definiálja alkotmányos elveknek megfelelően helyzetüket, különös tekintettel a közjogi önkormányzatoknak a közhatalom gyakorlásában betöltött szerepére. Ezzel összefüggésben kinyilvánítja közjogi jogi személyi státuszukat, s az általuk megvalósított közhatalom gyakorlásának főbb szabályait és garanciáit.

- Az alkotmány rögzíti az önkormányzatok általános jogait, ezek terjedelmét, gyakorlásuk feltételeit és alkotmányos biztosítékait.

- Az alkotmány részletezőbb szabályozási tartalommal regulálja az egyes közjogi önkormányzatokat: a helyi ön-

⁴⁰ A kérdéssel foglalkozó rendkívül gazdag szakirodalom még vázlatos áttekintése is meghaladja e tanulmány kereteit. A már hivatkozott írásokon kívül I. többek között Csefkó Ferenc - Sükösd Ferenc: Az önkormányzatok alkotmányos szabályozásáról. in: Elvek és intézmények az alkotmányos jogállamban Budapest, 1991. 69-82. o.; Wiener György: Alkotmányozás és önkormányzatiság. in: Alkotmány, önkormányzatiság, városok. 40-81. o.; Ádám Antal: Az új magyar alkotmány megalkotásának szükségességéről. 19-25. o. és Pálné Kovács Ilona: Alkotmányozás és önkormányzatok 49-52. o. in: Juss 1992. 1-2. szám; Sükösd Ferenc: Az önkormányzatok új alkotmányi szabályozása, a törvényi rendezés alappillérei. in: Tények és vélemények a helyi önkormányzatokról. MTA Regionális Kutató-sok Központja Pécs, 1993. 196-200. o.

⁴¹ Erről részletesebben I. Petrétei József: Jogállam és hatalommegosztás. in: Válogatott fejezetek a rendszeres alkotmánytan köréből (szerk.: Kiss László) 2. füzet. 23-32. o.

kormányzatokat (esetleg találébb, jellegüknek megfelelőbb elnevezéssel), továbbá a funkcionális önkormányzatokat, mivel ezek általában kényszertagságon alapulnak, valamint a kisebbségi önkormányzatokat, ezzel is kiemelve jelentőségüket. Itt kerülhetne sor a sajátosságoknak megfelelő differenciálásra, az egyes önkormányzatok feladatának és funkcióinak részletezésére.

b) Szóba jöhet az a megoldás is, hogy az alkotmány ne önálló fejezetben szabályozza az önkormányzatokat, hanem - jellegüknek, funkciójuknak megfelelően - a különböző fejezetekben határozza meg alkotmányos helyzetüket, ellátandó feladataikat.

- Egyrészt az alapvető jogok között, a szabadságjogokkal, valamint a kisebbségi jogokkal összefüggésben.

- Másrészt az állami végrehajtó hatalom részeként, az ellátandó igazgatási tevékenység jellege szerint. Ez utóbbi esetben azonban az alkotmánynak az egész közigazgatásra vonatkozó szabályozást el kell végeznie.⁴² Szükségszerűen át kell gondolni a Magyar Köztársaság területi tagozódásának alkotmányi szabályozását, s ezzel összefüggésben rendezni a helyi önkormányzatok rendszerét is.⁴³

⁴² Vö. többek között Ivancsics: i.m. 597. o.

⁴³ Ádám: Észrevételek... 4. o.

Nochta Tibor
egyetemi adjunktus

A lízingszerződés¹

I. Új szerződések megjelenése a magánjog rendszerében

A szociális piacgazdasági feltételek kiépülésével egyidejűleg jelentek meg a nyugati jogrendszerekben olyan modern szerződések amelyek praktikus gazdasági célok elérésének ma fontos eszközei. Közös jellemzőjük, hogy a hagyományos szerződési tipológiába nehezen illeszthetők be, kodifikációjuk nem problémamentes, ez okból lényegileg innominát szerződéseknek számítanak. E szerződések sorában is a legjelentősebbek: a lízingszerződés, a franchising, a factoring, a know how szerződés, a management-consulting- és a pool-szerződés, a Joint-Venture-szerződés, a hitelkártya szerződés és a computer-szerződés. Ezek a típusosodás útján haladó ügyletek alapjai mai formájukhoz hasonlító módon az Egyesült Államokban e század első évtizedeiben alakultak ki, majd a II. világháborút követően a legfejlettebb nyugati európai országok gazdaságaira és jogrendszerre szinte lavinaszerűen zúdultak rá. E kezdetekben még idegennek számító szerződések

egy szerzők szerint egyfajta „transzatlanti inváziót”, jelentettek a hagyományos jogintézményeket évszázadokon át őrző európai jogrendszerek számára. A kezdeti bizalmatlanság és idegenkedés után a 60-as évektől fokozatosan meghonosodtak és beépültek az európai jogi kultúrába is. Hazánkban csupán a 80-as évek második felében indult meg e jogügyletek fokozatos asszimilálása. Fontos, hogy a római jogi szerződéstipológiai és dogmatikai hagyományoktól való legerőteljesebb eltávolodásként e században, e modern szerződések megjelenését kell említenünk. E modern szerződések komoly rést ütöttek a szerződési jog XX. századi tartó klasszikus-hermeneutikus tradíciójának falán, és a magánjogtudományt új irányokba vezetve el a figyelmet a gazdaságilag és szociálisan optimálisan funkcionáló jogintézményekre és megoldásokra irányították rá. /Zweigert-Kötz/ Kodifikációs szempontból számos problémát okoznak a kezdetektől, mert a hagyományos jogintézményeknek megfelelő adequat tényállási elemek elméleti megfogalmazása, valamint a velük összefüggő jogalkalmazási bizonytalanságok, az olykor kaotikus bírói gyakorlat nehezíti az egységes jogdogmatikai keretek jogalkotó általi megteremtését. Történetileg- miként más atipikus szerződések- a szerződési szabadságnak a XIX. századi nagy természetjogi kódexek által kialakított és biztosított bázisán fejlődhettek ki. A szerződési szabadság- mint magánjogi alapszabadság- teszi azt lehetővé, hogy a felek akaratán és konszenzusán alapuló szabályoknak megfelelően létesüljenek a jogrend által is biztosított, egyben szankcionált kötelmi jogi kapcsolatok. A szerződési szabadság megnyilvánul jelesül a partnerválasztási, a szerződéskötési, a szerződés megszüntetési, típusválasztási és tartalomválasztási szabadságban. Rendszertanilag a modern szerződések egyfelől az ún. contractus mixtusok - a vegyes szerződések közé tartoznak. A vegyes szerződéseknek a magánjogi dogmatikában ismert mindhárom válfajával rokonságot mutatnak. Ekként hasonlíthatnak az ún. típuskombinációs /színházi szerződés/, az atipikus ellenszolgáltatást magában foglaló /házmester-szerződés/, valamint a típusegyesítő szerződésekre /adásvételrel vegyes ajándékozási szer-

¹ Ajánlott hazai és külföldi irodalom: Ernst A. Kramer: Neue Vertragsformen der Wirtschaft: Leasing, Factoring Franchising / Bern, Stuttgart 1985/; Goode: Equipment Leasing in England / London 1980 /; Graf von Westphalen: Der Leasingvertrag / 1992 Köln /; Martinek: Moderne Vertragstypen I, Leasing, Factoring /München 1988/; Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, 2, Auflage / München 1988/; Csibye-Kiss-Sárhegyi-Tuller: Lízing / Bp. 1994 /; Miskolczy Bodnár Péter: A lízingszerződések tartalma és elhatárolása más szerződéstípusoktól / Jogtudományi Közlöny, 1987/1. szám /; Réczai László: A leasing / Külgazdaság 1981/5. szám- Jogi Melléklet /; Székely János: Lízing / Jogtudományi Közlöny, 1991/11. szám; Tamás Lajos: A lízingszerződés kézikönyve KJK 1991 Bírói gyakorlat: BH 1991/1/30 eset 7/285 9/357, 1992/4/285-12/776 1994/1/40-2/97.

ződés/ egyaránt. Másfelől és szűkebb értelemben sui generis szerződéseknak tekinthetők, mert a felek itt a jogilag szabályozott szerződésekre irányadó rendelkezéseket vegyítik össze és ezáltal egy új típusidegen szerződés jön létre, miként például a jótállási szerződéseknél vagy az inkasszószerződéseknél. Szerződéselméleti szempontból a vonatkozó elméletek /abszorpció, kombináció, analogikus, illetőleg kreációs/ egyike sem alkalmas az irodalom szerint egymagában az atipikus modern szerződések jogi természetének kifejezésére. A jogirodalom egyenlőre még elméleti deficitről számol be, és a gyakorlatias, rugalmas megoldásokat ajánlja- amely alapján a szerződés lényegéből és céljából valamint a felek akaratából kell kiindulni. A bírói gyakorlat eredményorientáltan közelít e szerződésekhez és a jogkövetkezmények megokolásánál is a problémaadequat döntéseket tartja szem előtt. A modern szerződések jogdogmatikai megalapozása mindazonáltal nem azonos ütemben és erővel folyik. Elsőként a lízing, a franchising, és a factoring ügyletek jogának kiépítése indult meg az elméletben és kodifikátoriusan is. Emellett e szerződésekkel kapcsolatosan figyelhető meg egyes nyugati országok bírói gyakorlatában az ún. bírói lízing, factoring és franchising jog, amely az ún. case law rendszer kialakulását segíti már e szerződésekkel összefüggésben is.

II. A lízingszerződés

A lízingszerződés leegyszerűsített de vitatható lényege: bérletvétel. Szűkebb értelemben vett meghatározás szerint a *lízingszerződés egy olyan határozott időre szóló szerződés, amely alapján a lízingbeadó köteles valamely ingó vagy ingatlan dolog /lízingtárgy/ birtoklására, használatára és hasznosítására vonatkozó jogait a lízingbevevőre átruházni aki ellenszolgáltatásként köteles a szerződésben meghatározotaknak megfelelően lízingdíjat fizetni illetőleg a lízingtárgy tulajdonosát terhelő kötelezettségeket átvállalni.* A jogirodalomban e fogalmat számos szerző kiegészíti a lízingvételi jogot biztosító ügyleti karakterével is, mondván a lízingügyletek jelentős részénél bekövetkező tulajdonszerzés eszköze e hatalmasság. Magyarországon a vételi jog kikötése a lízingszerződéseknek lehetséges, de nem kötelező tartalmi eleme /lásd pl. operatív lízing/ ekként a hazai jogirodalomban sem említik fogalmi elemként. /Miskolczi Bodnár Péter/ A teljesebb kép miatt néhány ország jogrendszerében használt leegyszerűsített fogalmi megközelítések.

Német jog: Egységes fogalmi meghatározást nem ad, az ún. operating lízinget sajátos bérletnek tekinti, míg a pénzügyi lízingszerződést egy olyan vegyes sui generis szerződésnek melyben keverednek a használat, a bérlet, a részletvétel illetőleg a hitelszerződés elemei /Graf v. Westphalen/. Canaris ez utóbbi lízingügyletet pedig olyan vegyes szerződésnek véli melyben a haszonkölcsön, a bizományi és vételi jogi elemek keverednek.

Osztrák jog: Atipikus bérletnek, sajátos dologátengedési szerződésnek fogják fel a legtöbben. Így Krejczy

atipikus sui generis szerződésnek, míg Kramer a lízingtárgy használati jogának átengedésére vonatkozó olyan szerződésnek tekinti amelyben a bérlet és az adás-vétel elemei ötvöződnek.

Angol jog: Az angol jogi felfogásban meghatározó szerepe annak a ténynek van, hogy a lízingtárgynak a tulajdonosa a lízingbeadó és az esetek zömében az is marad. A tulajdonjog megszerzéséhez egy ún. külön megállapodás szükséges /Conditional Sale Contract/ amelyben kerül sor a vételi jog kikötésére. A szerződő felek jogai és kötelezettségei számos tekintetben különböznek ezen egyes megállapodásokban.

US- Amerikai jog: A lízing bölcsőjének bár Amerikát tartják mégsem beszélhetünk máig itt egységes lízingszerződés- fogalomról. Igazából a lízingügylet terminológiája ismert, miként a legtöbb lízing ügyleti modellt is ezen államban találjuk meg /True Lease, Operating Lease, Conditional Sale Lease, Safe Harbor Lease, Tax Benefit Transfer Lease, Finance Lease/. Ebben a helyzetben egységes fogalmi meghatározás nem is lehetséges- az említett lízingügyletek specifikumai ezt nem teszik lehetővé és szükségessé sem.

Francia jog: A francia jogban a lízing mint bérleti szerződés /location/ került definiálásra. Jogi természetét illetően a pénzügyi finanszírozási karakterét hangsúlyozzák az irodalomban elsősorban. Fogalmi elemként említik a bérleti vételi jogának fennállását is.

A polgári jog elméletében sokan megkülönböztetik a lízingügyletet a szűkebb értelemben vett lízingszerződéstől. Lízingügylet alatt egy több szerződésből álló jogi folyamatot értenek, amely átfogja mindazon jogviszonyok körét amelyek keretében a konkrét lízingszerződés is megkötődik. Minderről részletesebben szólunk a lízingszerződések megkötésére vonatkozó fejtegetéseinkben.

Didaktikai és módszertani szempontok indokolják, hogy a lízingszerződések- a lízingjogviszonyok- szerkezetét a hagyományos egyetemi jegyzeteknek megfelelően tárgyaljuk a továbbiakban.

a) A lízingszerződés alanyai, alanyi feltételek:

Hazai jogunkban a lízingszerződés alanyait az 1991. évi LXIX. tv. /Pénzügyintézkedésekről és pénzügyintézeti tevékenységről/ nevesíti. E szerint lízingbeadó csak

- jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság

- jogi személy

- valamint egyéni vállalkozó lehet.

További feltételek e jogalanyok tekintetében

- legalább 5 millió Ft-os alaptőke és

- Állami Bankfelügyelet általi nyilvántartásba vétel.

Lízingbevevő: mindenki lehet aki jogképességgel rendelkezik.

b) A lízingszerződés tárgya:

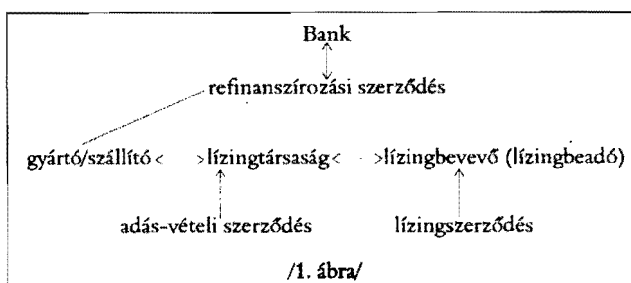
- bármely forgalomképes ingó és ingatlan dolog, jellemzően leggyakrabban: számítástechnikai berendezések, szoftverek, szállító és személyi használatú járművek, hírközlési eszközök, irodaépületek raktárak és egyéb ingatlanok.

c) A lízingszerződés alaptípusai és megkötése:

A lízingszerződések alaptípusaként ismert az ún. direkt lízing és az indirekt lízing.

A direkt lízing egy kétpólusú jogviszony amelyben a gyártó és a lízingbevevő közvetlenül köti meg egymással a lízingszerződést.

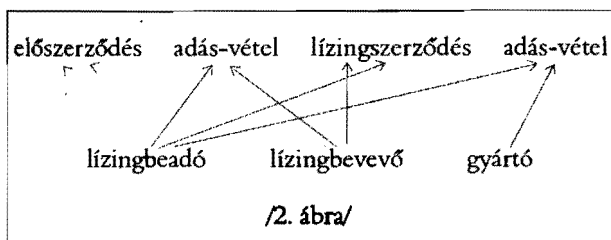
Az indirekt lízing-ügylet esetében a több szerződésről illetőleg egy szerződési folyamatról lehet beszélni. E jogviszony minimálisan 3 pólust tételez fel. /1. ábra/

/1. ábra/

Ebben az ügyleti konstrukcióban a szűkebb értelemben vett lízingszerződést megelőzi a lízingtárgy gyártásának, megszerzésének bank általi megfinanszírozása és annak a gyártó részéről a lízingtársaság történő eladása.

A lízingszerződés azonban maga is gyakorta szorosan egymáshoz kapcsolódó szerződési láncolat része. E szerződési folyamatban 1) sor kerülhet előszerződés megkötésére a lízingbeadó és lízingbevevő között, 2) adás-vételi szerződés megkötésére a lízingbeadó és a gyártó között melynek révén a lízingbeadó megszerzi a dolog tulajdonjogát, 3) a konkrét lízingszerződésre a lízingbeadó és lízingbevevő között, 4) majd végezetül adás-vételi szerződés megkötésére kerül sor amely alapján az opciós jogot gyakorló lízingbevevő megszerzi a dolog tulajdonjogát. /2. ábra/

/2. ábra/

A lízingszerződés alakja tekintetében általánosnak tekinthető az írásbeliség, bár erre nézve nincsen jogszabályi előírás. Az írásbeli alak mellett szólnak azok a lehetséges kikötések- vételi jog alapítás, tulajdonjog fenntartás (Ptk 175. § ill. 368. § (1). bek.)- amelyek e szerződések tartalmát képezhetik.

d) A lízingszerződés tartalma; a felek jogai és kötelezettségei:

A lízingszerződés kötésének jogi alapját a magyar jogban jelenleg a Ptk. 200. § (1) bekezdése - mint a szerződési szabadság magánjogilag kodifikált tétele - teremti meg.

A szerződő felek jogosultságai és kötelezettségei tekintetében- figyelemmel a gyakorlatban létező szerződési modellekre- a következők rögzíthetők.

A lízingbeadó fő kötelezettségei a szerződés alapján

1) a lízingtárgy birtokbaadása- melyet az indirekt /pénzügyi / lízingnél megelőz az eszköz tulajdonjogának megszerzése a forgalmazótól illetőleg gyártótól

2) a kellék és jogszatossági kötelezettség amely a Ptk vonatkozó rendelkezései alapján (Ptk 369. §; 424. § (1)) egyaránt terheli a lízingbeadót a lízingtárgyra vonatkozóan. Egyébiránt a jogi szabályozás hiányában a gyakorlatban ezek a kérdések a legproblematisabbak.

A lízingbeadó jogai:

1) A lízingbeadó a szerződés alapján jogosult a kikötött mértékű és időarányosan megállapított lízingdíjra.

2) A lízingdíj-részlet késedelmes megfizetésének jogkövetkezménye a szerződési gyakorlatban olyan szerződésszegés amely azonnali hatályú felmondási jogot biztosít. Egyes hazai és külföldi szerzők - akik véleményét mi is osztjuk elsősorban fogyasztóvédelmi okokból - kívánatosnak tartják a jogi szabályozás olytén kiépítését amely szerint az előzetes értesítés (megintés) Ptk 376. § (2) bekezdésében rögzített szabálya itt alkalmazást nyerne.

3) A lízingbeadó jogosult a szerződésszerű használat folyamatos ellenőrzésére- a lízingbevevő szükségtelen zavarása nélkül. /Vö. Ptk 425. § (2) bekezdésével/.

4) A lízingbeadó követelheti a rendeltetésellenes szerződésellenes használat megszüntetését ill. az ilyen használatból fakadó károk megtérítését.

5) A lízingtárgyat fenyegető veszély súlyossága miatti eredménytelen felszólítás esetén azonnali hatállyal a szerződést felmondhatja és kárai megtérítését követelheti.

A lízingbevevő kötelezettségei:

A lízingbevevő köteles a szerződésben meghatározott időpontban a lízingtárgyat átvenni. Viseli a dolog fenntartásával járó kiadásokat, közterheket. A lízingtárgy használatát másnak nem engedheti át- csak a lízingbeadó előzetes hozzájárulásával. Az ún. al-lízing egyébként inkább a nemzetközi lízing esetében fordul elő.

A vételi jog kikötésének hiányában a lízingbevevő köteles a szerződés megszűnéskor a dolgot épségben visszaszolgáltatni a lízingbeadónak. A lízingbevevő birtoklási, használati és hasznosítási jogosultsága nézetünk szerint ez esetben ugyanis automatikusan szűnik meg.

A lízingbevevő jogai:

Jogosult a lízingtárgy zavartalan használatára és hasznosítására. A szerződés alapján megilletetheti az ún. futamidő lejáratakor vételi jog/opció/ melynek gyakorlásával a dolog tulajdonjogát szerezheti meg. A vételi jog kikötése egyes országok gyakorlata szerint fogalmi eleme a lízingszerződéseknek / pl. Franciaország, Spanyolország, Olaszország / más országokban azonban nem / pl. USA, Ausztria, Németország /. Ez utóbbi esetben az ügylet sajátos részletvételnél minősül. A hazai szerződési gyakorlatban a vételi jog kikötése gyakori. A szerződési gyakorlatban a maradványérték 4-6 % között mozog .

e) A lízingdíj:

A lízingszerződés - természetéből következően - visszerthes szerződés ahol a lízingbevevő főszolgáltatása a lízingdíj szerződésben meghatározott mértékű és ütemezésű fizetésében áll.

A lízingdíjnak a következő főbb összetevői vannak:

- a lízingtárgy beszerzési ára
- a beszerzési ár mellékköltségei (csomagolás, szállítás, vámkezelés)
- a finanszírozási alapköltségek ill. az időközi változások többletköltségei
- a lízingtársaság működési költségei arányos része
- igényérvényesítési költségfedezet
- a kockázati tényezők
- a lízingcég nyeresége

f) Kárveszélyviselés:

A lízingszerződések esetében a kockázatelepítés, kártelepítés felek általi szabályozása rendhagyó módon történik. A haszonbérlettel való különbözőségét is ezen sajátosságával igazolja főként a jogirodalom. A kárveszélyviselés magánjogi lényege abban áll, hogy mindazon károk bekövetkezésének veszélyét a tulajdonosnak kell viselnie amelyek megtérítésére a polgári jog szabályai alapján senkit sem lehet kötelezni /casum sentit dominus/. A lízingszerződések esetében a kárveszélyviselés kötelezettsége a lízingbevevőre helyeződik át. A lízingtárgy megsemmisülésének, megrongálódásának veszélyét ő tartozik viselni.

A kárveszélyviselés általános elvének szerződéses megállapodással történő megfordításának" magyarázata a lízingbevevők oldaláról azzal indokolható, hogy a lízingszerződés hitelügylet is és a hitelező nem vállalhatja a kölcsönbevevő érdekkörében előálló károk kockázatát.

A kárveszélyviselésnek sajátos hatása van a lízingbevevő díjfizetési kötelezettségére. A haszonbérlettel eltérően a lízingbevevő itt az eredeti ütemezés szerint köteles ilyenkor is a díjat megfizetni, vagy a még le

nem járt díjrészletek egy összegben esedékessé válnak. A lízingbevevőnek ugyanakkor nem kötelessége pótolni az elpusztult lízingtárgyat.

g) A lízingszerződés megszűnése:

Objektív és a kétoldalú szerződés-megszűnési esetek:

- A lízingszerződésben meghatározott idő eredményes letelte

- A szerződés teljesítésének senkinek fel nem róható okból történő lehetetlenné válása(pl. ingatlan lízing esetén az a épület lebontásának hatóság általi elrendelése, de gépkocsi lízing esetén-tekintve a rendszerint zártfajúan meghatározott szolgáltatást- a lehetetlenülés csak akkor következik be ha a teljesítéshez szükséges mennyiség nem áll rendelkezésre) /Vö. Ptk 312. § (1) bek./

- A lízingbevevő és lízingbevevő személye azonossá lesz (Ptk 322. §). Ennek eseteihez tartozhat a lízingbevevő és lízingbevevő jogi személy gazdálkodó szervezetek fúziója - ezáltal a „confusio” beállta az egymással szembeni követelések és tartozások tekintetében.

- A szerződés közös megegyezéssel történő megszüntetése ex nunc hatállyal (Ptk 319. § (1) és (2) bek.)

Egyoldalú szerződés-megszűnési esetek:

- A lízingbevevő azonnali hatállyal felmondja a szerződést a lízingbevevő súlyos szerződésszegése esetén / ilyen pl. a díj nem fizetése/.

- A lízingbevevő él a kikötött rendes felmondási jogával.

A lízingszerződéstől történő elállás nézetünk szerint miként az ex tunc hatályú szerződésmegszűntető hatalmasság-nem kerülhet szóba, ha a szerződés teljesítése megkezdődött. A lízingszerződés fogalmi elemét képezi ugyanis egy dolog használatának biztosítása-ilyenkor a már megtörtént használatot pedig nem lehetséges meg nem történné tenni.

Az elmondottakból következően a közös megegyezéssel történő szerződésfelbontás - miként az is ex tunc hatályú szerződésmegszűntetési eset- sem lehetséges a lízingszerződéseknel.

A lízingtárgy elpusztulása, megsemmisülése a lízingszerződést ugyanakkor nem szünteti meg, hanem a jogviszony átalakul egyösszegű pénzfizetési kötelezettséggé.

h) A lízingszerződések további jellegadó ismérvei véleményünk szerint a következők:

- A lízingszerződések aleatórius jellegéből következően a fogyasztóvédelmi szempontoknak mind kodifikatóriusan mind pedig az egyedi szerződések szintjén nagy szerepet kell kapniuk,

- A szolgáltatás - ellenszolgáltatás arányosságának szerződésjogi elvét a lízingszerződések olyan kikötésével kell erősíteni, amelyek a szerződő felek egyensúlyát támogatják;

- A jogviszony tartóssága, és huzamossága folytán az együttműködési és tájékoztatási kötelezettség, valamint a jóhiszemű és tisztességes eljárás követelményei szigorúan kell, hogy tételődjenek e szerződésnél.

- A kockázati többlettényezők okából e szerződések-nél egyaránt a személyi és dologi kötelemerősítő és -biztosító jogintézmények nagyfokú szerepet kell, hogy betöltsenek.

- A lízingben rejlő számos bizonytalanság, gazdasági kockázat előtérbe helyezi és megfontolandóvá teszi, a lízingtársaságokra vonatkozóan kötelező biztosítási konstrukciók alkalmazását- miként erre vonatkozóan a hazai irodalomban is vannak javaslatok.

Corpus juris

1994. LXVI. törvény a Bérgarancia Alapról

A Bérgarancia Alap (Alap) olyan elkülönített állami pénzalap, amelynek az a rendeltetése, hogy felszámolás alatt álló gazdálkodó szervezetek számára előlegezze a munkáltatókkal szemben fennálló kiegyenlíthetetlen bértartozást. Az Alapot az Országos Munkaügyi Központ kezeli a vele való rendelkezésre pedig a munkaügyi miniszter jogosult. A támogatás folyósítására köteles az Alap, amennyiben az arra irányuló kérelem a törvényi feltételeknek megfelel. A kérelmeket a gazdálkodó szervezet székhelye szerinti munkaügyi központnál kell benyújtani. Nem kerülhet sor támogatás folyósítására, amennyiben a gazdálkodó szervezet korábbi tartozását még nem egyenlítette ki. Az Alap bevételei főként a gazdálkodó szervezetek által befizetett bérgaranciajárulékból származnak.

1994. LXIX. törvény módosította a jövedéki szabályozásról és ellenőrzésről, valamint a bértörvényi szeszadóról szóló 1993. évi LVIII. törvényt. Az 1993-as törvény hatályát kiterjesztették a fűszerpaprika féltermékekre is. Zárjegy felhelyezését tette kötelezővé a csomagolt élelményekre és a jövedéki eljárás szabályait rendeli alkalmazni az élelmény előállításával, forgalmazásával kapcsolatosan.

1994. évi LXXI. törvény a választottbíráskodásról

A törvény azon eseti vagy állandó választottbíráóságokra vonatkozik, melyek székhelye Magyarországon van. Választottbíráósági eljárásnak akkor van helye, ha a felek legalább egyike gazdasági tevékenységgel hivatásszerűen foglalkozó személy, ha a felek az eljárás tárgyáról szabadon rendelkezhetnek és a választottbíráósági eljárást erre irányuló szerződésben kötötték. Ez a szerződés a felek megállapodása, mely szerint jogviszonyaik-

ból származó vitájukat ezen bíróság elé terjesztik. A választottbírák függetlenek és pártatlanok, eljárásuk során nem fogadhatnak el utasítást és teljes titoktartásra kötelezettek. A bírák számáról, mely csak pártatlan lehet, a felek szabadon állapodhatnak meg. Ha erről megállapodás nem született a bírák száma három. Ezen utóbbi esetben mindegyik fél egy-egy bírát jelöl ki, s ők ketten jelölik a harmadikat. A választottbíráóság hatásköréről maga dönt. Eljárása során- mely nem nyilvános- a feleket egyenlő elbánásban kell részesíteni. Határozatát szótöbbséggel hozza, míg eljárási kérdésekben az eljáró tanács elnöke is dönthet. Ítéletét írásba kell foglalni, melyben rögzíteni kell a döntés alapjául szolgáló indokokat is.

Az 1994. évi LXXIV. törvény módosította az Alkotmányt. Az Alkotmánybíróság tagjainak számát tizenegy főben határozta meg. (E tárgyban módosította az Alkotmánybíróságról szóló törvényt az 1994. évi LXXVIII. törvény.)

1994. évi CII. törvény a hegyközségekről

Ezen törvénnyel az Országgyűlés a hazai szőlőművelés előmozdítását, a termelés színvonalának emelését, a korszerű származás- és minőségvédelem meghonosítását kívánta megvalósítani. A törvény szabályozza a hegyközségek, hegyközségi tanácsok és a Hegyközségek Nemzeti Tanácsa megalakítását, működésüket. Hegyközségnek az olyan terület minősül, melyet az azonos település termelői és felvásárlói közös érdekeik előmozdítására hoztak létre. Közös hegyközséget csak ugyanazon borvidék települései hozhatnak létre. Az alakuló közgyűlés után az illetékes megyei bíróságnál kell kérni a hegyközség nyilvántartásba vételét. Szervezeti és működési rendjéről alapszabály kell hogy rendelkezzen, a tagokat névjegyzékben kell feltüntetni. A hegyközségek legfelsőbb önkormányzati testülete a közgyűlés, mely a

tagok összességéből áll. A tagok közül választmányt jelöl a közgyűlés, ennek tagjai közül hegybíró és elnököt választ. A hegyközség működésének törvényességét a legalább három tagú, a tagok közül választott ellenőrző bizottság látja el. A hegyközségek borvidékenként hegyközségi tanácsot alakítanak, tagjai a hegyközségek elnökei és egy-egy küldöttjük. Országos szerv a Hegyközségek Nemzeti Tanácsa. A hegyközség a minőségvédelem érdekében összehangolja tagjai tevékenységét, szaktanácsadást nyújt, ellenőrzi tagjainál a szabályok betartását. Szakmai szabályokat állapíthat meg, javaslatételi joga van a szőlő- és borgazdálkodással kapcsolatos közigazgatási ügyekben.

1995. évi I. törvény az ügyvédségről szóló törvény módosításáról

A törvény az 1991. évi XXIII. tv. által megállapított, az ügyvédi tevékenység mellett végezhető tevékenységek körét kibővíti. Az új szöveg szerint az ügyvéd tudományos, művészeti, oktatási és sporttevékenység kivételével nem állhat munkaviszonyban, és ezek, valamint közéleti választottbírói vagy egyéb jogi szakértelmet igénylő tevékenység kivételével nem folytathat más, munkaviszonynak nem minősülő kereső foglalkozást sem.

55/1994 (XI. 10.) AB határozat

Az Alkotmánybíróság elutasította azon indítványokat, melyek a polgármesteri tisztség és az országgyűlési képviselői jogállás összeférhetetlenségét megszüntető 1994. évi LXVII. törvény 1. §-a alkotmányellenességének megállapítását kérték.

14/1995 (III. 13.) AB határozat

Az Alkotmánybíróság a Csjt. 10.§ (1) bekezdése (mely szerint „Házasságot nagykorú férfi és nő köthet”) alkotmányellenességének megállapítása iránti indítványt és a megsemmisítésére vonatkozó kérelmet elutasította. Az indítványozó szerint ezek sértik az Alkotmány 66. § (1) bekezdésének, a férfiak és nők egyenjogúságát biztosító, valamint a 70/A § -nak a bármilyen hátrányos megkülönböztetést tilalmazó szabályát.

Az Alkotmánybíróság indoklásában azt hozta fel, hogy a házasság eredeti és tipikus rendeltetéséből folyóan a házastársak különleműsége, a házasság fogalmi eleme. A házasság intézményét az állam arra való tekintettel részesíti alkotmányos védelemben, hogy elősegítse a házastársak számá-

ra a közös gyermekkel is rendelkező család alapítását. Továbbá a magyar jogrendszer ezzel kapcsolatos rendelkezései összhangban vannak a legfontosabb nemzetközi egyezményekkel.

Az Alkotmánybíróság azonban alkotmányellenesnek nyilvánította, azokat a jogszabályi rendelkezéseket, amelyek az érzelmi, szexuális és gazdasági közösségben házasságon kívül együttélő, és a kapcsolatukat vállaló személyekre nézve jogokat és kötelezettségeket állapítanak meg.

138/1994 (X. 28.) Korm. r. a Kormányzati Ellenőrzési Iroda létrehozásáról és feladatairól

Az Iroda a Kormány közvetlen irányítása alatt működő, önálló országos hatáskörű államigazgatási szerv. Az Iroda felügyeletét a miniszterelnök a Miniszterelnöki Hivatal közigazgatási államtitkára közreműködésével látja el. Az Iroda feladata a központi költségvetésből teljesített kormányzati kiadások, támogatások, kedvezmények valamint a külföldi segélyek felhasználásának ellenőrzése, az elkülönített állami pénzalapok működésének vizsgálata. Az ellenőrzés a szabályszerűségekre és a célszerűségekre irányul, téma- és célvizsgálat valamint utóvizsgálat keretében. Az Iroda intézkedést igénylő megállapításairól, cselekvési javaslatával együtt, a Kormányt írásban tájékoztatja.

6/1995 (I. 31.) Korm. r. a minimálbér megállapításáról

A rendelet szerint a teljes munkaidőben foglalkoztatott munkavállaló részére megállapított személyi alaphár kötelező legkisebb összege a teljes munkaidő teljesítése és havibér alkalmazása esetén 12200 forint, órabér alkalmazása esetén 71 forint.

A zárjegy alkalmazásáról szóló 31/1994. (XI. 18.) PM rendelet

A Pénzügyminisztérium Vám- és Pénzügyőrség Országos Parancsnoksága végzi a zárjegy előállítását, rendelkezésre bocsátását és felhasználásának ellenőrzését. Zárjegy használatát írja elő jövedéki termékek (dohány, szesz, kávé, szeszes-italok, fűszerpaprika-őrlemény) gyártói és importálói részére. A zárjegyek igénylése negyedéves bontásban tárgyév október 1-ig előre történik. Felragasztásuk a termék azon legkisebb csomagolási egységére szükséges, amelyben a termék közvetlenül a fogyasztóhoz kerül. A zárjegyekről részletes zárjegynyilvántartásban kell elszámolni.

Jurisprudentia

Szécsényi László LL.M.
egyetemi tanársegéd

A cégnévben szereplő kültag felelősségéhez

„A betéti társaság kültagja csak akkor felel a beltaggal azonos módon a társaság tartozásaiért, ha neve a cégszövegben szerepel. Ha a cégnévben a magánszemély kültag családi neve szerepel, utóneve azonban nem és a betéti társaságban több azonos családi nevű kültag is van, valamennyien a beltaggal azonos módon felelnek a társaság kötelezettségeiért [1988. évi VI. tv. 94. § (1) bek., 100. § (1) bek., 19. § (2) bek., 13/1989. (XII. 16.) IM r. 20. § (6) bek.]”

(Legf. Bír. Cgf. VII. 32 399/1992. sz. = BH 1994/93.)

Az SZ. DE K. Nyomdaipari és Dekoráló Betéti Társaság társasági szerződését az alapító tagok Sz. L. beltag, valamint felesége Sz. L.-né és gyermeke Sz. R. kültagok Budapesten, 1991. november 15. napján írták alá, majd a társaság képviselőjére jogosult beltagja meghatalmazással igazolt jogi képviselője útján a cég bejegyzése iránti kérelmét benyújtotta az illetékes cégbíróságnak. A cégbíróság álláspontja szerint a társasági szerződésnek a 11. pontja jogszabályba ütközik, így semmis rendelkezés, mert a társaság kötelezettségeiért való felelősséget a kültagoknál úgy határozza meg, hogy ők a vagyoni betétjük erejéig felelnek, ugyanakkor a kültagok neve szerepel a cégnévben. A cégbíróság az 1992. május 1-jén hozott végzésével a cég bejegyzése iránti kérelmet a társasági szerződés 11. pontja módosításának elmulasztása miatt elutasította. A végzés ellen a társaság jogi képviselője fellebbezett, és kérte annak hatályon kívül helyezését és az elsőfokú bíróság cégbejegyzésre történő utasítását. Fellebbezésében kifejtette a kültag felelősségével kapcsolatos jogi álláspontját, amely szerint az SZ. DE K. Bt. cégnévben egyik kültag neve sem szerepel, és a Gt.-nek a kültag teljes felelősségét előíró rendelkezése csak abban az esetben áll meg, ha egyértelműen a tag teljes neve szerepel a cégszövegben.

1. A fenti tényállás alapján a Legfelsőbb Bíróság (továbbiakban LB) a bejegyzési kérelmet elutasító végzés ellen irányuló fellebbezést megalapozatlannak találta. Az 1988. évi VI. tv. (Gt.) 94. §-ának (1) bekezdésében foglaltak szerint megállapította, hogy a betéti társaságnál legalább egy tag (beltag) felelőssége korlátlan és a többi beltaggal egyetemleges a társaság kötelezettségeiért, míg legalább egy másik tag (kültag) felelőssége vagyoni betéte mértékére korlátozott. Ez alól kivétel a Gt. 100. §-ának (1) bekezdésében szabályozott eset, amely szerint a beltaggal azonos módon felel a kültag, ha a neve a társaság cégszövegében szerepel.

A LB jogszabályi rendelkezés hiányában maga értelmezte a „tag neve” kifejezést, s ennek során az alábbi eredményre jutott. „A vezetéknev (családi név) használata

elegendő valamely személynek más személyektől való megkülönböztetésére. A hivatalos életben valamely személy megjelölésénél elterjedt szokás, hogy a vezetéknevet az illető foglalkozásának toldatával használják, ezzel konkrétan meghatározzák, hogy kiről van szó. Ugyanez a cégek esetében úgy jelenik meg, hogy a társaság cégnevének vezérszavát és a cégforma toldatot használják. A gyakorlatban is az alakult ki, hogy ha a társaság cégnevében valamely természetes személy tagjának a nevét kívánja használni, akkor a cégszövegben annak a tagnak a vezetéknevét jelenítik meg.” Ezen okfejtés alapján a LB megállapította, hogy az SZ. DE K. vezérszóból álló cégnévnél jogosan lehet arra a következtetésre jutni, hogy a cégszövegben valamennyi Sz. vezetéknevű beltag és kültag neve szerepel. Ha a társaságnak a szándéka arra irányul, hogy a cégnévben csak a beltag neve szerepeljen, akkor azt a hivatkozott határozat szerint jelen esetben a beltag természetes személy teljes nevének felvételével érheti el. Ezzel teheti egyértelművé azt, hogy a cégszövegben a kültagról nincs szó. Mindezek alapján a LB helyesnek találta elsőfokú bíróságnak azt az álláspontját, hogy az adott esetben a „Sz.” vezetéknevű kültagok a beltaggal azonos módon felelnek a társaság kötelezettségeiért. A Legfelsőbb Bíróság mindezekre tekintettel az elsőfokú bíróság érdemben helyes határozatát az 1989. évi 23. tvr. 25. §-ának (1) bekezdése szerint alkalmazandó Pp. 259. §-a és 253. §-ának (2) bekezdése alapján helybenhagyta.

2. A betéti társaság hitelezője igényét többirányban érvényesítheti a Gt. rendelkezéseinek korlátai között. A Gt. 94. § (2) bekezdésével a betéti társaságra is alkalmazni rendelt 75. § (1) bekezdés szerint a társaság kötelezettségeiért elsősorban a társaság felel, saját vagyónával. Amennyiben a társasági vagyon a követelést nem fedezi, a beltagok saját vagyonukkal korlátlanul és egyetemlegesen felelnek. A kültagokkal szembeni közvetlen igényérvényesítésnek két esete van:

- ha a kültag a cégjegyzékben feltüntetett vagyoni betétjét nem vagy csak részben szolgáltatva; a kültag ebben az esetben is csak a cégjegyzék szerinti vagyoni betétjének értékéig felel (99. §).

- ha neve a társaság cégszövegében szerepel; a kültag felelőssége ebben az esetben a beltageával azonos [100. § (1)].

A Gt. 100. § (1) bekezdésének értelme az, hogy a kültag nevének felvétele a forgalomban a társasággal szerződő harmadik személyek felé azt a látszatot kelti, mintha közkereseti társaságról volna szó.¹

A kültag felelőssége szempontjából tehát a cégnév-választás végtelen esetei a következők lehetnek:

a) Olyan társaságok esetén, ahol a kültagok és a beltagok neve, illetve azok rövidítése eltér egymástól, a felek egyértelműen szabályozhatják, hogy a kültag nevét fel kívánják-e venni a cégszövegbe vagy nem. Pl. a Szabó és

¹ Vö. Sárközy Tamás (szerk.), A társasági törvény magyarázata, Budapest 1993, 285. l.; Kun Tibor (szerk.), A társasági törvény Budapest 1988, 250. l.; és Petrik Ferenc (szerk.), Új cégjog, Budapest 1994, 128. l. egyébként szó szerint egyező indoklásával.

Kovács nevű tagokból álló Bt. cégnevének „Szabó és társa Bt.” elnevezéssel történő meghatározása nem hagyhat kétséget maga után. Ha Kovács a beltag, Szabóra nézve a 100. § (1) bekezdése alkalmazandó, ha Szabó a beltag, klasszikus felépítésű és elnevezésű társaságról van szó.

b) A problémát azoknak a társaságoknak az elnevezése okozhatja, ahol a beltag és kültag vezeték (vagy teljes neve) megegyezik, mint pl. tipikusan családi vállalkozásoknál. A Szabó Péter és Szabó Pál tagokból álló Bt. elnevezésének meghatározásának jogi megítélése első sorban attól függ, hogy a felek megkülönböztetés elősegítése érdekében keresztnévüket is felveszik-e a cégszövegbe. Így nem okoz gondot sem a „Szabó Péter és társa Bt.”, sem a „Szabó Pál és tsa. Bt.”, hasonlóképpen a „Szabó Péter és Pál Bt.” elnevezés sem. Ha a társaság elnevezése úgy nyer megfogalmazást, hogy „Szabó és Szabó Bt.”, a kültag Szabó felelősségére nézve a 100. § (1) bekezdése fenntartás nélkül alkalmazandó.

A LB fenti értelmezési problémájával azonos kétséges eset akkor adódik, ha a cégszövegben csak a mindkét tag megjelölésére alkalmas vezetéknevet tüntetik fel: pl. „Szabó Bt.”, „Szabó és tsa. Bt.”. Ebben az esetben valóban értelmezni kell a 100. § (1) bekezdésében használt „tag neve” kifejezést.

3. A Ptk. 77. § (1) bekezdése szerint mindenkinek joga van a névviseléshez. A névviselés célja kettős: megkülönböztesse viselőjét a közösség többi tagjától, és lehetővé tegye viselőjének azonosítását; valamint összekösse az egy családhoz tartozókat.² A név családnévből és utónévből áll [az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről 1982. évi 17. tvr. (At.) 27. § (1)]. Ha a LB idézett véleményével összhangban a *vezetéknev (családi név) használata elegendő volna valamely személynek más személyektől való megkülönböztetésére*, nem lenne indokolt az At.-ben a névviselési kötelezettséget családnévre és utónévre kiterjeszteni. A vezetéknev **nem elegendő** a személyek megkülönböztetésére, különösen nem pl. a fent említett esetekben, mikor valamely társaság tagjai azonos családnevet viselnek.

5. A „tag neve” nem absztrakt kifejezés, hanem konkrétan viselőjének személyét jelöli, akinek teljes nevét egyébként a cégnyilvántartás közhitelesen tanúsítja. A cégnyilvántartásból valamennyi hitelezőnek lehetősége van megismerni a társaság valóságos viszonyait. A cégnévbe felvett egyes számú családnév az általános közfelfogás szerint nyilvánvalóan csak a társaság egyik tagját jelöli. A „Szabó és tsa. Bt.” rövidített cégnévben a *társaság* kifejezés is egyértelművé teszi, hogy a két Szabó közül csak az egyik **neve** szerepel a cégnévben, hiszen a másik tagot a *társaság* kifejezés jelöli.

A LB logikája alapján a forgalom biztonságának követelményét a cégnév keltette látszattal szembesítve akár arra a megállapításra is juthatnánk, hogy a „Szabó és tsa. Bt.” tartozásaiért valamennyi Szabó nevű magyar állam-

polgár felelhetne, hiszen az a körülmény, hogy ezek két kivétellel nem tagjai a társaságnak éppúgy csak a társasági szerződésből, ill. a cégnyilvántartásból tűnhet ki, mint az a körülmény, hogy a két Szabó közül melyik a beltag. Ez az elnevezés azt a látszatot semmiképpen sem keltheti, hogy *mindkét* tag neve szerepel a cégnévben. A forgalom biztonságának követelménye éppen azt kívánja, hogy az általános jelenségeket vegyük alapul egy szabály értelmezésekor, s ne a kivételest tekintjük szabályszerűnek. A LB által hivatkozott forgalom biztonságának követelménye alapján nem a társaságot terheli az a kötelezettség, hogy a felelősségi viszonyok tisztázása érdekében az utónév felvételével tegye egyértelművé a cégnévet, hanem azt az értelmezési szabályt lehet felállítani, hogy *senki sem juthat jóhiszeműen egy kétséges cégnév esetén olyan következtetésre, mely a nevet választók feltehető akaratával közvetlenül, valamint a közhiteles cégnyilvántartással közvetve ellentétes*.

4. Nem ez az első eset, hogy a LB a rendszerváltást követően főként a klasszikusan kereskedelmi jogi jogintézmények kapcsán határozataiban túlzott konzervativizmust és bátortalanságot mutat. A BH 1993/ 241. sz. eseti döntésben például a LB - a nyugati szakirodalom általánosan elfogadott elveivel és a gazdaság igényeivel ellentétesen - arra az álláspontra helyezkedett, hogy a társasági szerződés megkötése és a cégbejegyzés közötti időben a társaság még nem tekinthető megalakultnak, ezért erre a korlátozott felelősségű társaságok működésével kapcsolatos szabályok sem vonatkoznak [Gt. 24. § (1) bek.]. Ezt az álláspontot a *jogi személyek lépcsőzetes keletkezésének elmélete* és az ún. *előtársaság* modern tana a kontinens fejlett piacgazdaságú államainak jogtudományában rég meghaladta.³ Érvéleiseiben a LB - idevágó korszerű és biztos szakirodalom hiányában - a szocialista jogirodalom ideológiai szempontból meggyomlált elméleti konstrukciói mellett főként a két világháború közötti jogirodalomra támaszkodik, mely dogmatikai és elméleti kiválósága mellett nem képes megfelelni a XX. század második felében megváltozott gazdasági kihívásoknak. A sok tekintetben valóban korszerű „szocialista” Ptk. sorsát nem peccsételte meg jogi restauráció, magánjogunk kódexe azonban éppen a rendszerváltás által felvetett új kérdéseket képtelen kielégítően megválaszolni. Be kell látnunk, hogy a gazdasági ihletettséggű joganyag (főként társasági, cég-, és értékpapírijog) esetében a kontinens nyugati részének jogtudománya messze előttünk jár. Ez persze nem szegény, természetes örökség. Ha azonban így van, az ott már megválaszolt problémák megoldását itthon nem kellene vakon, a gazdasági szükségletekkel homlokegyenest ellenkező mederbe terelni, csak mert hagyományos jogi eszközeink más megoldást tesznek lehetővé.

² Petrik Ferenc (szerk.), A személyiség jogi védelme, Budapest 1992, 61. l.

³ Vö. pl. *Krafi/Kreuz*, Gesellschaftsrecht AMV 1992, 32. és kk. 1.; *Lutter/Hommelhof*, GmbH-Gesetz, Kommentar, Köln 1991, 120. és kk. 1.; *Hueck*, Gesellschaftsrecht, München 1983, 313. és kk. 1.; *Roth*, Handels- und Gesellschaftsrecht, München 1986, 69. kk. 1., 90. kk. 1.

Prospectus

Harmathy Attila

egyetemi tanár, akadémikus

Vélemény Kecskés László „Polgári jogi tanulmányok” című művéről

[Kecskés László, Polgári jogi tanulmányok. Pécs 1995. ISBN 963 641 353 3, 260 l.]

1. A tanulmánygyűjtemény sajátos műfajt jelent. Azzal jár, hogy valakinek egy-egy időszak alatt végzett munkáját a maga egészében tekinti át az olvasó. Az ilyen jellegű kötetet lehet úgy is tanulmányozni, hogy csak egy-egy tanulmányra irányul a figyelem, de lehet úgy is, hogy a mű egésze a vizsgálódás tárgya. A kötetről készülő vélemény írásánál a feladat természetének megfelelően az utóbbi megközelítés érvényesül. Ilyen olvasás mellett pedig óhatatlanul az a gondolat merül fel, hogy a szerző számadást csinál eddigi munkásságáról. Bátor ember az, aki erre vállalkozik, bátorságához azonban optimizmuson kívül a saját teljesítményével való szembenézés lehetősége is kell, hogy társuljon. Különösen így van ez abban az esetben, ha nem egyszerűen egy több mint tizenöt éves időszakot átfogó tevékenység bemutatásáról van szó, hanem egy olyan szakaszról való számadásról is, amelyben politikai rendszerváltozás következett be. Itt tehát nemcsak az elvégzett munka, hanem az elhűség is megméretik. Kecskés László meri vállalni a megméretést, és a kötet anyagának áttekintése után az olvasó azt mondhatja, hogy az eredmény pozitív.

2. Különös érzés végignézni valaki pályájának az egyetemi tanulmányok befejezésétől a mai napig leírt ívét olyan körülmények között, amikor ennek a pályafutásnak a menetében az egyes jelentősebb lépések megtételénél a szemlélő, értékelő többé-kevésbé jelen lehetett, a lépésekről tudhatott. Amíg azonban az egyes szakaszokban a rövidtávú értékelés, a konkrét feladat állt előtérben, most szükségszerűen a pálya íve jelenik meg. Az olvasó-szemlélő maga is elfogódottan, drukkolva nézi a művet: jól ismeri-e a szerzőt, tényleg olyan-e, mint, amilyennek az évek megszokott kapcsolatában feltételezte, azaz óhatatlanul úgy érzi, maga is vizsgálzik. A véleményező saját önző szempontú olvasása mellett is megnyugodva teszi le a kötetet, mert megállapíthatja, hogy nem csalódott.

3. Monográfiánál érthető az olvasónak az az igénye, hogy a mű egységes gondolatmenetet kövessen. Egy tanulmánykötettel szemben nem lehet ilyen követelményt támasztani. Az 1978-tól 1994-ig tartó időszak alatt megjelent tanulmányok szükségszerűen eltérő témákat dolgoznak fel, az egyes tanulmányok keletkezésének körülményei szerint változik a feldol-

gozás módja is. Ennek ellenére azt lehet megfigyelni, hogy vannak olyan elemek, amelyek a kötet egészét egységbe fogják össze. Örömmel állapítja meg az olvasó azt is, hogy az egység érzése nem abból keletkezik, hogy különböző tanulmányokban azonos tételek ismétlődnek. A korábban kidolgozott megállapítások több tanulmányban történő szerepeltetésének sajnos nem ritkán megfigyelhető gyakorlata megérthető ugyan, de nehezen helyeselhető. Feltétlenül pozitív vonásként tudom értékelni azt, hogy a tanulmányok anyagában a változatlan tartalmú közlés ellenére az átfedés, az ismétlés csak elenyésző mértékben jelenik meg.

Az egységesség benyomásának keletkezéséhez hozzájárul az a körülmény, hogy a tanulmányok témái jelentős részben összefüggenek egymással. A tanulmányok egy részénél a kártérítés kérdései kerülnek feldolgozásra, más tanulmányoknál már csak részben van szó kártérítésről, emellett vagy ezt a témakört háttérbe szorítva az államnak a polgári jogi jogviszonyokban való szereplése kerül megvizsgálásra. Az állam jogi személyiségének különböző jogokban megfigyelhető elismerése vagy tagadása visz tovább a jogi személy témakörén túl a tulajdonjogi kérdésekhez és a legutóbbi évek jogalkotási feladataihoz. Ezzel pedig elérkeztünk a kötet végén található azokhoz a tanulmányokhoz, amelyek általában a jelenlegi időszak kodifikációs feladataival foglalkoznak.

Az egységesség érzetét azonban jelentős részben nem a logikailag egymáshoz illeszthető témák keltik. Vannak a tanulmányoknak olyan jellemző vonásai, amelyek akkor is egységes jelleget kölcsönöznek a kötetnek, ha a tanulmányok nem azonos témákról szólnak. Ezek közé a vonások közé tartozik a szerző érdeklődésének és feldolgozási módszerének töretlenül azonos jellege. Végig megfigyelhető a történeti szempontok komoly súlya, a jogösszehasonlítás szinte központi szerepe. A jogösszehasonlítás iránt érzett érdeklődés nyilván fontos szerepet játszott abban, hogy a szerző az európai jog és a jogharmonizáció felé fordult vagy legalábbis szívesen vállalkozott az e körbe tartozó feladatok ellátására.

A tartalmi természetű egységesség mellett olyan módszerbeli azonosság is megfigyelhető, amely úgy fogalmazható meg, hogy a szerző változatlanul nagy jogirodalmi anyagra támaszkodva, nagy ismeretanyaggal rendelkezve írja tanulmányait. Ez a vonás összefüggésben áll egy olyan szemponttal, amely az általános bírálati igényeken túlmenően két vonatkozásban is érdekli a véleményezőt. Kíváncsi egyrészt arra, hogy a fiatalok tanulási iránti lelkesedés elmúlt-e, a kapott feladatok sokasága mellett jut-e idő a folyamatos önképzésre, a továbbtanulásra, az olvasásra vagy kialakult az a sajnos nem ritkán tapasztalt helyzet, amelyben a tanulmányok alapját képező

ismeretanyag megmaradt a korábban kialakult szinten, és döntően ebből a forrásból merítve, arra támaszkodva keletkeznek az újabb tanulmányok. A másik kérdés az, hogy a szerző képes volt-e újítani, az első monografikus tudományos teljesítmény után tovább tudott-e lépni akár terület, akár módszer, akár szemlélet tekintetében vagy megmaradt a már sikeresnek bizonyult körben és módszereknél. Itt természetesen nem egyes tanulmányok kiragadott vizsgálatairól van szó, hiszen a tanulmányok eltérő célokkal, eltérő hallgatóság vagy olvasókör számára készültek, hanem a több tanulmányban megfigyelhető irányról. Bár ezt a kérdésfeltevést nem tartom igazán ennek a véleménynek a feladatkörébe tartozónak, hadd jegyezzem meg, hogy az összképet ebből a szempontból is pozitívnak látom.

4. Az elmondottakhoz kapcsolódva, de önállóan említésre érdemesnek tartom azt a kérdést, hogy milyen is volt a témaválasztás. Ez a kérdés a kötet kiadása szempontjából külön is jelentős. A tanulmányok sora a civilizáltika mindig is fontos témakörének, a kártérítési felelősségnek egyes kérdéseivel indul. A szerzőt azonban a szűkebb dogmatikai vizsgálatokon túlmenően inkább érdekelték az átfogó, jogpolitikai szempontból jelentős feladatok teljesítését megalapozó elméleti elemzések. Ezért keletkeztek az állam felelősségével összefüggésben álló kérdéseket tárgyaló tanulmányok. Azok a vizsgálatok, amelyeket a szerző ebben a témakörben elvégzett a jelenlegi és várhatólag a következő időszakban is érdeklődésre tarthatnak számot annak ellenére, hogy a tanulmányok egy része ma már nem létező megoldások és elméletek (pl. a szovjet jog és a szovjet jogirodalom) elemzését tartalmazza. Ennek oka nemcsak az általános jogelméleti, jog történeti vizsgálatok időtállósága, hanem az, hogy a volt szocialista országokban megoldandó feladatok és megoldási módjaik nem érthetőek meg a korábbi időszak alapos elemzése nélkül. A kötet utolsó felében elhelyezett aktuális kodifikációs tanulmányok mellett pedig a jogösszehasonlítás iránti érdeklődés elvezetett a magyar jognak az európai jogokhoz való közelítésével kapcsolatos kérdésekhez, amelyek a következő időszak egyik legfontosabb jogalkotási területét jelentik. A tanulmányoknak ez a témaválasztása a szerző új iránti fogékonyságát, a jogpolitika fontos kérdései iránti érzékenységét mutatja. Mindez természetesen alátámasztja a tanulmánykötet kiadásának indokoltságát.

5. A tanulmánykötet már korábban megjelent tanulmányokat tartalmaz. Ez azt jelenti, hogy a véleményezőnek nem a szokásos módon kell álláspontját közölni. Így nincs szükség a kötet teljes anyagának nyomon követésére, hanem inkább néhány olyan kérdés kiemelése indokolt, amely nem a kiadást befolyásolja, hanem amelyeknek tárgyalása esetleg segítheti a szerző további munkáját. A szerzőnek a kodifikációval kapcsolatos feladataira is tekintettel

érthető, hogy a következőkben kiemelt helyet kapnak a Polgári Törvénykönyv revíziójával összefüggő kérdések. Minderre tekintettel teszek néhány vitatkozó megjegyzést a kötet anyagának felépítését alapul véve (a különböző tanulmányokban megtalálható hasonló témaköröket azonban természetesen összekapcsolva). A megjegyzéseknél nem kidolgozott, végleges álláspont megfogalmazására törekszem, hanem inkább gondolkodási folyamat közbeni állomásának töredékes, ki nem érlelt megfontolásait jelzem az együttgondolkodást javasolva.

6. A szerződések szabályozásának egyik fontos témája a szerződéstől való elállás. Annak ellenére, hogy ennek a kérdésnek igen nagy a gyakorlati jelentősége, alapos elméleti elemzésére hosszú idő óta nem került sor. A gyakorlat küzd a törvény alapján fennálló megoldással, de az elmélettől nem kap segítséget. A szerző figyelme indokoltan fordult tehát a téma felé, és a cikk megjelenése óta sem történt lényeges változás.

A témakör vizsgálatánál az egyik fontos kérdésnek azt látnám, hogy jogösszehasonlító és dogmatikai elemzés tisztázza, megfelelő-e az elállás szabályozása a Ptk-ban és a hozzá kapcsolódó jogszabályokban. Ennek a szerzőtárgzó témakörnek egyik vonala annak tisztázása, hogy a szerződés megszűnésének szabályozása általában mennyire felel meg a gyakorlati igényeknek és a nemzetközi gyakorlatnak. A jogszabályi rendezés egy további kérdése a szerződéses viszony szerződésszegés miatt történő megszüntetésére jelenleg erősen korlátozott keretekben megadott jog. A mai megoldás erősen a termelőt védi, előnytelen a fogyasztóra. A különböző gazdasági viszonyok, a különböző szerződéstípusok sajátosságainak elemzése alapján lehetne dönteni a közös szerződésszegési szabály fenntartásáról vagy megváltoztatásáról.

Külön kérdés az, hogy a gyakorlat a jogi szabályozás alapján szűkítően értelmezte az elállás lehetőségét. Ennek egyik megnyilvánulását tette szóvá a tanulmány is. Feltehetőleg ennél szélesebb témakörrel van azonban szó. Indokoltnak tartanám a szerződéses viszony (mind szerződésszegésre, mind szerződéses kikötésre alapított) megszüntetésének témájában kialakult újabb bírói gyakorlat megvizsgálását a jogalkotási feladatokkal összefüggésben.

További probléma az elállás és a kártérítés kapcsolata. Úgy tűnik, hogy a tanulmány ebben a témakörben nem a szerződésszegési alapú megoldást látná indokoltnak. Ebben az álláspontjában a jelek szerint befolyásolja a kártérítési felelősség szabályozásának az elfogása, amelyet Eörsi Gyula több művében (de talán legkonkrétabban az elhatárolási kérdésekkel foglalkozó, a szerző által is idézett könyvében) fejtett ki, és amely a Ptk. 339. §-át általános szabályként szerepelteti, amelyhez viszonyítva a veszélyes üzemi felelősség is, a szerződéses kártérítési felelősség is speciális esetet képez. Más vonatkozásban ugyan-

nek a felfogásnak egy másik kifejeződése található meg a szerzőnek a polgári jog alapelveiről szóló tanulmányában is, amelyben a szerző a felróhatóság elvét alapelveként jelöli meg. Tudomásom szerint sem a gyakorlat, sem az elmélet nem követte Eörsi említett felfogását, a felróhatóságot pedig a gyakorlat nem úgy értelmezte, ahogy Eörsi. Kérdéses, hogy nem fogadható-e el a gyakorlat megoldása. A szerzővel ellentétben nem látom hibásnak azt, amit a bírói gyakorlat követ, hogy a kötelezett nem főkötelezettség megsértése esetén is a szerződéses kártérítési felelősség alapján és így a Ptk. 318. §-ára való hivatkozással a 339. §-a szerint legyen köteles kártérítésre. Egyébként a szerződéses kártérítési felelősség részletes vizsgálata is hiányzik hosszú idő óta a magyar jogirodalomból. Megvizsgálandónak látszik az, hogy a szerződésszegés következményeit továbbra is felróhatósággal összekapcsolva kell-e felfogni, nem felel-e meg jobban a piaci viszonyoknak a szerződésszegési szankció felróhatóságtól függetlenített felfogása. (Ezzel nem a kártérítési felelősség objektív tételel gondolom indokoltnak.) Magam részéről egyébként már egy régen megjelent írásban kétségbe vontam azt is, hogy a szerződéses alapon gyakorolt ellátás esetén fizetendő kártérítésnek ne volna szankciós jellege, de a javaslatnak semmilyen visszhangja nem volt.

Az alapelvek kérdéséről a későbbiekben még lesz szó. Itt csak annyit jegyzek meg, hogy kérdésesnek látom, miért szükséges a felróhatóság tételének a bevezető rendelkezések között való szerepeltetése. Elméletileg azt sem látom tisztázottnak, hogy a felróhatóság átfogná a rosszhiszeműség körét (a szerző kéziratának 236. oldalán hivatkozik erre) a rosszhiszeműség tudati állapotként való felfogása mellett. Egyébként a gyakorlatban nem tisztázott az, hogy mit is kell rosszhiszeműség alatt érteni. Megvizsgálandónak tartanám azt is, hogy a Ptk. 4. §-a (4) bekezdésének második mondatát a felróhatóságra kell-e építeni vagy a venire contra factum proprium felróható ságtól független elvére. Ez utóbbi témánál ismét összehasonlító vizsgálattal kellene tisztázni az estoppelnek és a kontinentális jogok hasonló megoldásainak a valóságos alapját, a felróhatósággal rokon feltétel megkövetelését vagy ennek hiányát. Az elmondottakkal azt szerettem volna jelezni, hogy a szerző által felvetett kérdések megvizsgálását magam is szükségesnek tartom, de feltehetőleg nem a szerző elképzeléseinek megfelelő irányban keresném a megoldást.

7. A tanulmánykötet egyik súlyponti területe a jogi személyiség témaköre, foglalkozik az állam jogi személyiségével, a kincstárral, az alapítvánnyal. Az alapítványról szóló tanulmány a Ptk. elfogadását követő hosszú idő után az első olyan munka volt, amely ezzel a témakörrel átfogóan, történeti és összehasonlító alapon foglalkozott. Itt a Ptk. 1987. évi módosításának elméleti megalapozását ismerhette fel az olvasó, és haszonnal tanulmányozhatja ma is. Jelenlegi körülményeink között a Ptk. jogi személyekről

szóló részét lehet az egyik legbizonytalanabb területnek tekinteni. Feltétlenül szükségesnek látnám annak elméleti alapú vizsgálatát, milyen szabályozásra volna szükség ezen a területen a Ptk-ban. 1987. óta a jogi személyek szabályozásában döntő átalakulás történt. A jogi személyek egész kérdéskörének megítéléséhez hozzátartozik egy olyan megközelítési szempont, amelyre a tanulmányban a szerző még nem hivatkozhatott, de amelyre a nemzetközi jogirodalom (a magyar jogirodalomban már Moór Gyula is) hangsúlyt helyez: az állam jellege. Szinte közhelynek tekinthető, hogy az erős, központosító állam nem szívesen ismer el széles körben az államtól független jogi személyeket, nem ad nagy szabadságot jogi személyek alapítására. Ez világosan megfigyelhető volt az 1950-es évektől a magyar jogban is. Úgy gondolom, hogy ennek a szempontnak lényegesen nagyobb szerepe lehetett az alapítvány kategóriájának elvetésében, mint a dogmatikai megfontolásoknak (emlékeztetek a társaságokról alkotott véleményre is).

A magyar jogalkotó az állam polgári jogi jogalanyiságának rendezésénél 1991-ben úgy döntött, hogy ismét visszaállítja a kincstár jogi kategóriáját. Az állami tulajdonnal kapcsolatos problémák megoldásának nehéz volta feltehetőleg szerepet játszott abban, hogy 1991 óta nem sikerült a Kincstári Jogügyi Igazgatóságról szóló törvényt megalkotni. Így a Ptk. 26-27. §-ának kilátásba helyezett hatályon kívül helyezése azóta sem következett be. Ennek a jogi helyzetnek a furcsasága mellett komolyabban kell a jogalkotónak értékelnie azt, hogy megoldottnak aligha tekinthető az állam polgári jogi jogviszonyokban való szereplése.

A Ptk. jogi személyekre vonatkozó szabályainak felülvizsgálatánál indokolt volna ismételt megvizsgálni az alapítványok témáit is. Elemzést igényelne az is, hogy a bírói gyakorlat minden vonatkozásban szerencsésen alakult-e az alapítványoknál. A külföldi legújabb gyakorlat alapján megfontolást érdemelne az alapítvány és a vállalkozások kapcsolata. A közalapítványok témakörében a gyakorlatban erős bizonytalanság van, és tartani lehet attól, hogy a közalapítvány formáját nem olyan esetekre alkalmazzák, mint amilyenre való. Így például az egyetemnek jogállásának rendezését akarta a közelmúltban egy törvénytervezet a közalapítványi forma kötelező előírásával megoldani, holott ez a forma (különösen az egyetemi autonómiával ellentétes további rendelkezéseivel) nem alkalmas erre a célra.

A Ptk. szabályaival ellentétes sajnós a privatizációról szóló törvénytervezetnek a polgári jogi társaság jogalanyként való szerepeltetése is. Csak remélni lehet, hogy az Országgyűlés nem fogadja el a tervezetnek ezeket a szabályait. Mindez ismét a jogalanyiság és a jogi személyiség szabályozásának általános rendezetlenségére, a Ptk. megfelelő szabályainak szükségességére (és utána más jogszabályoknak a Ptk.

szabályaival való összhangja meg tartására) hívja fel a figyelmet.

A privatizációval kapcsolatban lehet megemlíteni, hogy a szerzőnek a Postáról szóló tanulmánya zárótételében a Posta vállalatszerű működését javasolta. A tanulmány megjelenése óta megjelent 1992. évi XLV. törvény a posta felelősségét mind a jogalap, mind a kártérítés mértéke tekintetében továbbra is a Ptk-tól eltérően szabályozta, de ez a megoldás nem tér el a külföldön is ismert gyakorlattól. A törvény a privatizáció gondolatkörébe tartozó új helyzetet teremtett azzal, hogy lehetővé tette a postai alapszolgáltatások ellátására koncessziós szerződés megkötését. Ennyiben megvalósult tehát a tanulmány vállalatszerű működésre vonatkozó javaslata. A koncesszió általános szabályait meghatározó 1991. évi XVI. törvénynek a koncessziós társaságokra vonatkozó szabályait is indokolt volna megvizsgálni majd a koncessziók néhány éves gyakorlati tapasztalatai alapján.

8. A tanulmánykötet végén elhelyezett, legújabb tanulmányok kodifikációs feladatokkal foglalkoznak. Ezek közül visszatérek a polgári jogi alapelveknek a fentiekben már említett témájára. A kérdéskör kétségtelenül jelentős, és ezért több szempontból is további vizsgálatot igényel.

Az egyik ilyen tisztázásra váró kérdés az, hogy mit is jelent egy jogág alapelve és az alapelvek milyen szerepe van. Részben ettől elváló, önálló kérdés a Ptk. bevezető rendelkezéseinek tartalma és szerepe. A Ptk. felülvizsgálata együtt kell, hogy járjon annak ellenőrzésével, szükség van-e a törvénykönyvben általános részre vagy a jelenlegi rendezés változatlanul fenntartható. Világhyunk a Ptk. megoldását megalapozó tanulmánya mellett ismét megvizsgálandók a korábbi magyar kodifikációs tapasztalatok és a külföldi kodifikációs felfogások.

A Ptk. jövőbeli szabályainak kialakításához azt is meg kell vizsgálni, hogy a nemzetközi tapasztalatokat is figyelembe véve milyen új kapcsolat van az alkotmányjog és a polgári jog között. Észlelhető ugyanis egy olyan átalakulási folyamat, amelyben a gazdasági élet alapvető jelentőségű, polgári törvénykönyvekben kimondott szabályainak helyét alkotmányos tételek veszik át. Különösen megfigyelhető ez a jelenség az átalakulás a magyar Alkotmánybíróság gyakorlatában. A magam számára nem távoli jövőben teljesítendő feladatnak tekintem annak áttekintését, milyen hatást gyakorolt az alkotmánybírói gyakorlat a magyar polgári jog fejlődésére, és egy vagy több olyan megbeszélés alapanyagának elkészítése látszik szükségesnek, amely az alkotmánybírói határozatokban tükröződő szemléletet összeveti az állam gazdasági szerepének és az ehhez felhasznált jogi eszközöknek külföldi gyakorlatával. Tisztázásra vár mindezzel összefüggésben többek között az is, hogy milyen munkamegosztást célszerű kialakítani a kodifikált jogág fejlesztésében a törvényalkotó, a bíróságok és

az Alkotmánybíróság között. A Ptk. jelenlegi és korábbi bevezető rendelkezéseinek vizsgálata során különbséget kell tenni azok között a szabályok között, amelyek az egész jogágra kiterjedő szabályt fogalmaznak meg, amelyek kodifikációs technikai szempontból szerepelnek a kódex elején, amelyek valamikor politikai (ideológiai) okokból kerültek kiemelt helyre.

A bevezető rendelkezések között szereplő valamennyi szabály nem tekinthető alapelveknek. Azt is tisztázni kell, hogy a generálklauzulák nem azonosíthatók az alapelvekkel.

Az eddigiekben nem említettem az alapelveként fenntartandónak ítélt tételek tartalmi megvizsgálását. Ezek között a jóhiszeműség és tisztesség követelményének a piaci gazdálkodással való összefüggését és tartalmát is elemezni kellene. A külföldi és a nemzetközi kereskedelmi tapasztalatok alapján nem olyan egyértelmű e követelmények általános alapelveként való szerepeltetése és tartalma, mint az első megközelítésben gondolható.

Az elmondottak eltérnek a szerzőnek a tanulmánykötetben közölt egyik tanulmányában megfogalmazottaktól, de valószínűnek tartom, hogy a szerző felfogása ténylegesen kevésbé tér el a nézeteimtől, mint ez a tanulmány és az itt leírtak összevetése esetén látszik.

9. A kötet utolsó tanulmánya a jogharmonizáció kérdéseivel foglalkozik. Ez a tanulmány vezet el a magyar jogfejlődés előttünk álló feladatainak egészéhez. A szerző fejtegetéseiből kiderül, hogy nem szűk értelemben felfogott polgári jogi jogfejlesztésről gondolkodik, hanem sokkal többről, ideértve a modernizációt is. Magam is a feladatnak ezzel a tág értelmezésével értek egyet. Úgy gondolom, hogy sürgős szükség volna a kérdések olyan vizsgálatára, amelynek fel kellene tárnia a hosszabb távú magyar érdekeket szolgáló jogalkotási feladatokat, a magyar gazdaság és társadalom várható változása irányaira tekintettel. E feladatok ismeretében kellene döntenie az időszak kodifikációs teendőiről, a jogharmonizáció keretében megteendő lépésekről. A jogharmonizáció jelentőségét nem csökkenteni kívánják az elmondottak, csak beilleszteni a hosszabb időtartamú mozgás keretei közé. Nagyon hasznos volna, ha a hosszabb távú kodifikációs feladatok fő vonalai tekintetében minél szélesebb körű politikai egyetértést lehetne elérni, mert ezzel lehetne biztosítani a napi feladatokhoz és politikai csatákhoz igazodó kodifikáció munkáinak zavartalan folytatását.

10. A tanulmányok sok témát felölelő, gazdag anyagából kiragadott néhány kérdés és az ezekhez fűzött vitatkozó, illetve a kodifikációval kapcsolatos feladatokra vonatkozó megjegyzéseim nem érintik a kötet értékeit.

Kajtár István

Arcképek Közép-Európa jogászrendjének történetéből

(Gondolatok egy osztrák kézikönyv kapcsán)

[Juristen in Österreich 1200-1980. Wilhelm Brauneder (Herausgeber) 1987. Verlag ORAC, Wien ISBN 3-7015-0041-X, 383 l.]

1. A jogfejlődés évszázadait vizsgálva, a nagy kódexek lapozása közben, vagy a politika és a joggyakorlat eseményeit elemezve a jogtudományok művelői, de az igényes gyakorlati jogászok is előbb-utóbb felvetik a kérdést, milyen szerepe volt mindezekben az eseményekben a múlt nagy jogászainak, milyen társadalmi és családi gyökerekből táplálkozva hogyan kapták szakmai kiképzésüket, tudásuk, kvalitásuk, mondhatjuk „stílusuk” hogyan formálta az egyetemes jogtudomány épületét, hogyan jelenik meg „individuális jogi kézjegyük” az elméletben és a praxisban.

2. Német nyelvterületen nem egy kézikönyv áll az érdeklődők rendelkezésére. Az ausztriai jogász elitből az 1200 és 1980 közötti időszakból 68 portrét vázolt fel a bemutatott kötet, amely az ORAC könyvkiadó kiadásában, a bécsi egyetem jogtörténet-szervezetének, Wilhelm Braunedernek gondozásában látott napvilágot Bécsben, 1987-ben. A körzött és kardot tartó ALMA IUSTIA képevel díszített szép kötetet 32 illusztráció gazdagítja. A bemutatott jogászok között olyan a magyar szakmai közönség számára is jól ismert neveket találunk mint Martini, Sonnenfels, Zeiller, Schmerling, von Liszt, Franz Klein, F. Tezner, Karl Renner vagy Hans Kelsen illetve Adolf Julius Merkl. A kiragadott névsor természetesen egy-egy jogtudományi ág területén tovább bővíthető (mint például a büntetőeljárásnál Hye von Glunck és J. Würth alakjával), ugyanakkor hangsúlyozni kell, hogy a nyolcszáz esztendőes időfaktor teljes portréanyagának megismerése feltétlenül bővíti komparatív jogi műveltségünket.

Módszertani szempontból a kötet felépítése igen tanulságos. Az érdemi részt előszó, bevezetés előzi meg és személymutató, valamint a szerzők jegyzéke zárja. A tömör, mégis olvasható stílusban megírt életrajzok kronológiai tagolásban követik egymást, ezek a részek a következők: középkor, korújkor: Ius Romano-Germanicum, természetjog és kodifikáció, a kodifikációktól 1850-ig, 1850 - 1900. 1900-1980. A portrékban utaló szavak helyes arányérzékkel jelölik meg a kapcsolódó személyeket, és megadják a függelék megfelelő részének adatait is. Ez utóbbiban betűrendben következnek a tárgyalt nagy jogászok, adatbankként az alapvető életrajzok, a fő művek és a legjelentősebb rájuk vonatkozó bibliográfiai adatok találhatók.

A kötet portréinak felvázolásához a szerkesztőnek népes szerzőgárdát sikerült megnyernie, a harminc autor nemcsak természetesen ausztriai egyetem professzora, hanem az osztrák jogászság történetét jól ismerő külföldi szakember is. Az előbbiekből világosan kiténik, hogy egy ilyen kézikönyv elkészítése csak jól koordinált csapatmunka lehet. Jelen kötet szerkesztője kiváló munkát végzett, és emellett a fejezetek külön bevezetőit is ő írta, továbbá több portré is az ő tollából származik.

3. A magyar jogásziportré elkészítése során ugyancsak támpont lehet egy több kiadást megért, öt évszázad német jogászait tárgyaló standard kézikönyv¹ A 73 életrajzot felerészben portrék is illusztrálják, a függelékben tömörített formában további 120 hírneves jogász alapadatai sorakoznak. Az életrajzok betűrendben követik egymást, az utolsó életrajzi adat (G. Radbruch esetében) 1949-el zárul. A súlypont egyértelműen a 19-20. század. Az életrajzok felépítésében egységesen mindenütt szerepelnek a fő művek és a vonatkozó alapvető irodalmi adatok. A kézikönyv használhatóságát rövidítésjegyzék, bő személy-, valamint tárgy- és földrajzi név mutató segíti elő.

4. Remélem, az eddigiekkel sikerül az érdeklődés és irigység felkeltése mellett egy modern kézikönyv igényét is megfogalmazni, amellyel a mai jog(történet)tudomány művelői tiszteleghetnek évszázadok magyar jogászaik, jogtudósok, igazságügyminiszterek, bírák, ügyvédek, kodifikátorok és a praxis kiemelkedő alakjai előtt. Az előmunkálatok nem jelentéktelenek, de rendezni és kiegészíteni kell dokumentumait. Információk találhatóak a jogi karok történeti kiadványaiban,² tudományágak történeti anyagában,³ emlékkönyvekben, évfordulókról készült megemlékező kiadványokban,⁴ nekrológokban, emlékbeszédekben⁵ és a nyomtatott adatok mellett a levéltárak fondjai sem elhanyagolhatók. A források tehát igen széles skálán mozognak, már igen korán

¹ Deutsche Juristen aus fünf Jahrhunderten. Eine biographische Einführung in die Rechtswissenschaft. Herausgegeben von G. Kleinheyer und Jan Schröder, unter Mitarbeit von E. Foster, H. Hof und B. Pahlmann. C.F. Müller Juristischer Verlag, Karlsruhe und Heidelberg, 1976 (3. kiadás 1989) 390. l.

² Így például Szabó P.: A m. kir. Erzsébet Tudományegyetem és irodalmi munkássága. Pécs, 1940, a Fejezetek a pécsi egyetem történetéből. Szerk. Csizmadia A. kötetekben, vagy Eckhart Ferenc: A jog- és államtudományi kar története 1667-1935. A Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem története. 2. kötet. Bp., 1936. című munkájában

³ Például a Csizmadia - Kovács - Asztalos Magyar állam- és jogtörténet. 3. kiadás, Bp. 1986. bevezető részében.

⁴ Mint karunkon például a Kauszer, Csizmadia, Szamel - emlékkönyv, a Bihari-emlékülés anyaga, illetve kiragadva a Holub, Irk, Kislégi megemlékezés.

⁵ Nekrológok szinte minden nevesebb jogtudós esetében megtalálhatók, az MTA tagjai fölött mondott emlékbeszédek sorozata emlithető, amelynek XX. kötetének 1. számát 1927-ben példának okáért Plósz Sándor emlékeztére Magyar Gyéza írta.

megjelennek részleges összefoglaló munkák, mint például Pauler: Adalékok a hazai jogtudományok történetéhez c. kötete (1878), az elődökről való megemlékezés hagyományát folytatja például 1986 óta a Jogtörténeti Szemle, és egyes jogtudósokkal monográfiák is foglalkoznak.⁶ A speciális forrásokon kívül a

történeti kutatás általános segédkönyvei is jól használhatók, például a Magyar életrajzi lexikon, vagy Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái című sorozat.

„Az évszázadok magyar jogásza” kézikönyv remélhetőleg nem várat majd magára hosszú évekig...

⁶ Például Frank Ignáccal ismételt Horváth Pál.

Rózsás Eszter
egyetemi tanársegéd

Alkotmányfejlődés és jogállami gyakorlat

(Könyvismertetés)

A kötet a Hanns Seidel Alapítvány által 1993. szeptember 9-10. között Budapesten megrendezett magyar és német alkotmányjogászok konferenciáján elhangzott előadások írásba foglalt változatát tartalmazza. Az Alapítvány, melynek működése Magyarországon immár több évre tekint vissza, többek között tudományos kutatásokat, publikációkat, konferenciákat is támogat. E könyv a magyar és német alkotmányjogászok együttműködésének újabb eredménye; két német és egy magyar nyelvű tanulmánygyűjtemény előzte meg. (Az utóbbi: Elvek és intézmények az alkotmányos jogállamban. Bp. 1991.)

Az új kiadvány az alkotmányjog aktuális problémáit vizsgálva négy kérdéskörrel foglalkozik: elemzi az alkotmányi alapjogokat, az alkotmánybíráskodás időszerű kérdéseit, és vizsgálja a kormányzati szervek, valamint a választási rendszer vitatott részeit.

A kötet első része az alapvető jogok problematikájával foglalkozik. Ádám Antal egyetemi tanár, alkotmánybíró Az alapjogokra vonatkozó alkotmányi rendelkezések továbbfejlesztésének lehetőségei című tanulmányában meghatározza az alapvető jogok fogalmát, és vizsgálja ezek kialakulását, európai fejlődését. Az alapvető jogok és önkormányzati alapjogok alkotmányi szabályozásának áttekintése után az Emberi Jogok Európai Egyezményének, valamint az újabb nyugati alkotmányok megoldásainak figyelembevételével az új Alkotmányba iktandó 8-10 olyan alapjogot körvonalazott, amelyeket a hatályos magyar Alkotmány még nem tartalmaz. Az alapvető jogok korlátozásával összefüggésben a szerző felhívja a figyelmet arra, hogy e jogok érvényesülésének egyik mellőzhetetlen feltétele az egzakt és korszerű alkotmányi meghatározás, amely

korlátozásuk lehetőségeit, feltételeit, módzatait és határait is magában foglalja.

Kaltenbach Jenő egyetemi docens A nemzeti kisebbségek jogai mint emberi jogok című írásában a kisebbségi jogokat taglalja. Az európai alkotmányok kisebbségi jogokra vonatkozó rendelkezései alapján három csoportot különböztet meg. Az elsőbe a többnemzetiségű államok alkotmányai tartoznak. A második kategóriába azon államok alkotmányai sorolhatók, amelyek összekapcsolják a föderatív, félföderatív államszervezetet az etnikai aspektussal, így a nemzetiségi autonómia a vezérelvük, vagy a kisebbségek lakta területek különleges státusú közigazgatási autonómiát élveznek. Végül vannak olyan nemzetállamok Európában, amelyek alkotmányai kimondva vagy hallgatólagosan egy domináns nemzet létezését feltételezik, de a kisebbségek jogait alkotmányban vagy legalább törvényben szabályozzák.

Tóth Károly egyetemi adjunktus Néhány megjegyzés a szociális jogokról című tanulmányában a jogterület érzékeny voltát hangsúlyozva, néhány nyugati államnak a magyar szabályozástól való eltérését ismerteti, különös tekintettel a lakáshoz való jog fontosságára.

Eckhart Klein mainzi professzor Az alapjogok meghatározása az alkotmányban című írásában Ádám professzor tanulmányához hasonlóan az alapjogok alkotmányi meghatározásával és azok korlátaival foglalkozik. Vizsgálja az alapjogok garanciáit, valamint az alapjogok és a nemzetközi emberi jogok kölcsönhatását. A szerző hangsúlyozza, hogy az alapjogok mint a történeti múlt emléképei az alkotmányokban bizonyos távlati elvárásokat tükröznek. Ugyanakkor kívánatos és szükséges, hogy e jogok ne teoretikusak, parttalanok, hanem végrehajthatóak, védhetőek legyenek.

A kötet második része az alkotmánybíráskodás problémáit vizsgálja. Takács Imre professzor A magyar alkotmánybíráskodás időszerű problémái és továbbfejlesztésének lehetőségei című tanulmányában ismerteti az 1989. évi magyar alkotmánymódosítást, ami szerinte nyilvánvaló történelmi jelentőségű

kompromisszum eredménye volt. Ez a lényegében új alkotmány intézményesítette az Alkotmánybíróságot, mely testület szinte a demokratikus átalakulás legfontosabb alkotmányos biztosítékává lépett elő. Az Alkotmánybíróság majd négyéves működését szemlélítve pontos adatokat sorol fel az előzetes, illetve utólagos normakontrollra, az alkotmánysértést megállapító határozatokra, az alkotmányos panaszra és a mulasztással okozott alkotmánysértésekre vonatkozóan. E számadatokból érdekes következtetéseket és értékes tapasztalatokat von le a szerző. Végül az alkotmánybírói eljárásról és az Alkotmánybíróságról szóló törvény hiányosságairól, ellentmondásairól olvashatunk cikkében.

Takács Albert főiskolai docens Az Alkotmánybíróság Magyarországon - tegnap és holnap között című írásában - a fenti munkához hasonlóan - az Alkotmánybíróság hatáskörét elemezte részletesen. Az Alkotmánybíróság jövőjére vonatkozó fejtegetésének lényege: az az Alkotmánybíróság felel meg funkciójának, amely a jelen alkotmányos problémáinak megoldására tesz kísérletet, s nem a jövőt akarja megváltani.

Georg Brunner kölni professzor Az új alkotmánybíráskodás Európában című tanulmányában az alkotmánybíráskodás közép-kelet-európai államokban végbement fejlődését vizsgálja. Országonként elemzi az alkotmánybírók történeti kialakulását, s értékeli tevékenységüket. A szerző szerint ebben a régióban általános trend az osztrák, illetve a német minták követése, s ezért tapasztalható az önálló alkotmányvédelmi jogkörrel felruházott szervek létrehozása. Az egyes országok alkotmánybírói tevékenységét értékelve azt állapítja meg, hogy ezek közül mind az ügyek számát, mind az átalakulásban játszott szerepét tekintve a magyar alkotmánybírói tevékenysége a legkiemelkedőbb.

A kötet harmadik része a kormányzati szervek korszerűsítésének kérdésével foglalkozik. Kukorelli István egyetemi docens A magyar kormányzati rendszer egyenetlenségei című tanulmánya a kormányzást mint az alkotmányozás egyik klasszikus kérdését boncolgatja. Véleménye szerint a négyéves működés tapasztalatai ismeretében határozható meg, hogy mi az, ami elvetendő, korrigálandó a kormányformát illetően. A szerző vizsgálja a kétharmados törvények hatását és az 1990-ben létrehozott ún. „erős” parlament jogállását is.

Petrétei József egyetemi adjunktus A magyar kormányzati rendszer főbb jellemzőiről és továbbfejlesztésének egyes kérdéseiről című cikkében hangsúlyozza a kormányzati rendszer tágabb környezetének vizsgálatát. A mai magyar kormányzati rendszer jellemzőinek vázolója után javaslatokat fogalmaz meg a parlamentre, a kormányra és az

államfőre vonatkozó alkotmányjogi szabályozással összefüggésben. E javaslatokból kiderül, hogy a jogállam megteremtése, a korszerű jogalkotás és az egzakt jogi szabályozás a kormányzati rendszer összehangolt működéséhez is elengedhetetlen.

Sári János egyetemi docens Az államfői hatalom a magyar alkotmányjogban című tanulmányában az államfői hatalom alkotmányos megítélését, annak jövőbeni irányait ismerteti. Bemutatja az erre vonatkozó magyar szabályozás kialakulását, kiemelve azt, hogy nálunk a demokratikus intézmények közül a parlamentnek vannak a legjelentősebb hagyományai.

Gerhard Hoffmann marburgi professzor Az államfő, a parlament és a kormány viszonya a parlamentáris kormányzati rendszerben című írásában e kormányzati szervek viszonyát tárgyalja, elméleti oldalról közelítve meg a témát. Összehasonlítja az amerikai, a francia és a német kormányzati rendszer jellemzőit, ismerteti azok előnyeit és hátrányait, majd részletesen bemutatja a német kormányzati rendszer kialakulását, fejlődését és működését.

Befejezésül a kötet két tanulmánya foglalkozik a választási rendszer jellemzőivel. Dezső Márta egyetemi docens, Schmidt Péter professzor, alkotmánybíró és Tóth Zoltán főosztályvezető (BM) A magyar parlamenti választójog néhány vitatott problémája című közös tanulmányukban a magyar parlamenti választási rendszer sajátosságait taglalják. Ennek különös aktualitást az 1994. évi országgyűlési választások adtak. A tanulmány négy kérdéskört elemez alaposan. Elsőként az arányos képviselet, illetve a többségi elv összehasonlítását majd a választójogosultság problémáját vizsgálja. Nem elhanyagolható, sőt a XX. század végén egyre többet emlegetett kérdés a nemzetiségek képviselete is. Megállapítják, hogy a kisebbségi ügyek pártpolitikai ügygé tétele, a kisebbségi szervezetek „pártosítása” nem lehet célja a választási rendszernek.

Heinrich Scholler müncheni professzor A parlamenti választójog a Német Szövetségi Köztársaságban című tanulmányában a német parlamenti választójog hármastagolását ismerteti: a tartományi, a szövetségi, valamint az Európa-parlamenti választások jellemzőit. Bemutatja a német választójogi rendszer szabályozásának hierarchiáját, és taglalja a német állampolgárok választójogát.

A kötetbe foglalt tanulmányok kiválóan hasznosíthatók az új Alkotmány előkészítéséhez és a jogállami intézmények fejlesztéséhez. Az Alkotmányfejlődés és jogállami gyakorlat című könyv mind az elméleti kutatás, mind az alkotmányjog oktatása számára tartalmaz értékes ismereteket és megfontolandó javaslatokat.

Forum

Szilovics Csaba
egyetemi tanársegéd

Néhány gondolat az 1990. évi XCIII. illetéktörvényt módosító T/237. sz. törvényjavaslatához

1. Bevezetés

A költségvetés növekvő bevételeinek érdekében egyre többször nyúl az állampolgárok vagyonát érintő jogszabályok változtatásához. Az adórendszer bevételei mellett az illetékek mértéke növekvő szerepet játszik az önkormányzatok és a központi költségvetés gazdasági megalapozottságában.

1.1. Történeti áttekintés

Az illetékek jogtörténeti szempontból jelentős múlttal rendelkeztek. Augustus már bevezette a római birodalomban az örökösödési illetéket „vicesima hereditarium” néven minden örökségre 20 %-os illetéket állapított meg. Cassius már kivette az örökösödési illeték alól a legközelebbi örökösöket. Angliában és Franciaországban az illetékek igen széles körben működtek a XVIII. századtól kezdődően. A XIX. századra az illetékek a francia kincstár bevételeinek 25, az angol kincstár 20 %-át adták. Érdekességképpen említem meg, hogy Angliában az örökösödési adónál figyelembe vették az örökös korát is, hogy meddig élvezheti még a vagyont és magasabb öröklési illeték terhelte a kiskorúakat. A nemzetközi kitekintéshez annyit jegyeznék még meg, hogy a nyugat-európai szakirodalom az illetékek általános mértékét 1 % körül határozta meg és csak speciális helyzetben vélték lehetőnek az 5-10 %-os illetéket „pótadó” jelleggel. Az illetékeket a maihoz hasonlatos formában Magyarországon az adónemek széles körével együtt az osztrák abszolutizmus alatt vezették be és lettek a jogélet részéivé. Az illetékek történeti előzményeit Magyarországon igen korán megtaláljuk. A XI. század végén Szent Lászlónál a törvénykezési illeték nyomára bukkanhatunk, ami a következő évszázadokban teljesedett ki. A XV. századbeli törvényhozásunkban már számos utalást találhatunk erre. Az 1405-ös IX. tc. elrendeli, hogy az illetéket ezentúl a pervesztes fél fizesse „cum non sit degum ut qui justus est pro injustis puriatur et in rebus domini ficetur”. Az egyes deliktumokra megállapított büntetés pénzek is illetékjellegűek voltak és ezek az 1435. évi III. tc. értelmében az ispánokat és a szolgabírákat illette. Nemcsak az eljárási illetékekkel találkozhatunk, hanem az öröklési illetékekkel is az egyházi és kegyadományozás esetében. Az illetékek lerovására vonatkozóan az 1486-os LII. tc. ad felvilágosítást Mátyás központosított királyságában. A törvénykezési terhek és a

bírságok a per befejezésével azonnal esedékessé váltak. Ha a pert végítéssel eldöntötték az elmarasztalt először az ellenfelet volt köteles kielégíteni és ezt követően a bírót. Ez az eljárás szemben korunk illetékkirovásával, feltűnően védte a polgárt, az egyént. A megyei székek bírái 15 napos „intőt” adtak ki és ha a fél nem fizetett, zálogjogot érvényesítettek. A történeti múltban megtaláljuk a közigazgatási illeték gyökereit is. Az 1492. XCIX. tc.-ben fedezünk fel intézkedést az adománylevelekről, jóváhagyó levelekről, melyeknek illetéke felől egységesen a királyi kancellária döntött. A magyar illetékjogban a döntő fordulatot az 1850. augusztus 2. és az 1850. szeptember 6-i császári pátensek, nyílt parancsok hozták. Ekkor az osztrák örökös tartományokra vonatkozó 1850 február 9-i császári rendelkezés hatályát az egész akkori magyar birodalomra kiterjesztették. Ekkor még adójellegűnek tartották, tehát nem volt elhatárolható az illeték és az adók rendszere. E két pátens rendelkezéseit az 1881-es XXVII. tc. és az 1890. évi X. tc. hatályon kívül helyezte (néhány illeték kivételével, pl. a kártyailleték). A bélyegilletéket Magyarországon az 1854. évi pénzügyminiszteri rendelet vezette be. Az 1850-es években bevezetett illetékeket a kiegyezés előtt és után a kormány és a törvényhozás több ízben felemelte. A legelső mérsékelt emelés 1858-ban történt, amikor a pengő értékéhez kerekítették a bevezetett osztrák illetékeket. 1859. június 1-én hatályba lépett nyílt parancs az összes fokozati illetéket felemelte és a készpénzben fizetett illetékekre rendkívüli pótlékot vezetett be. Ez a pótlék az alaptétel 15-25 %-ára rúgott és országos felháborodást keltett a kendőzetlen fiskális szemlélet. 1862. december 13-án egy újabb nyílt parancs a pótlékokat valamennyi illetékre nézve 25 %-kal emelte. E döntések az abszolút hatalom döntései voltak és ezt semmilyen társadalmi vagy parlamentáris egyeztetés nem előzhette meg. Az illetékeket érintő eddigi döntések, döntően egy külső kényszer hatására valósultak meg, mégis a későbbiekben a magyar törvényhozás a kiegyezés után némi módosítással (1868. évi XXIII. tc., valamint az 1875. XXV. tc.) a fizetendő illetékek, valamint díjak lerovásának módját nagyjából a századfordulóig fenntartotta. A dualizmus korában jelentősen módosította az illetékekre vonatkozó jogi szabályozást az 1869. évi XXI tc. az 1873. évi IX. tc. 1875. évi XXV. tc. és az 1881. évi XXV. tc. Összefoglalva az illetékek eddigi fejlődését; Magyarországon a múlt századtól az illetékek két fő csoportját különböztették meg: a bélyegilleték; ami a váltóilleték, hirdetményilleték, marhalevél stb. formájában jelent meg, illetve a készpénzben fizetett illetékek, amit a költségvetésben és a zárszámadásban „jogilletékek” néven elkülönítve vannak feltüntetve. Az illetékek központi bevételeinek mintegy 60 %-át adták a jogilletékek. Megvizsgálva a múlt századi illetékbevételek nagyságát, a kiegyezéstől a századfordulóig a központi illetékbevételek volumene 275 %-kal emelkedett. A növekedés oka kettős. Egyrészt az általános gazdasági növekedés az illetékek tárgyát képező forgalom növekedéséhez vezetett. Másrészt a kormányzat az illetékek folyamatos emelésével az illetéki tárgyak szaporításával ugyanakkor

a pontosabb kirovással és beszédessel érte el. 1920-tól alakult ki a jelenlegihez hasonló négyes tagolódás; vagyonátruházási, okirati, közigazgatási és törvénykezési illetékek rendszere. A 1945 után többször átfogóan szabályozták az illetéktörvényt. 1966. július 1-én megszületett az illeték kódex és az illeték joggal kapcsolatban még a 2059/1967. Korm. határozat, valamint a pénzügyminiszter elsődlegességét kell kiemelni, hiszen ráhárult az illetékekre vonatkozó jogelvek kidolgozása. 1986-ban találunk egy illetékreformot, ami megszüntette okirati illetéket, s ekkor alakult ki a jelenlegi illetéktörvény, amelyet az 1990. évi XCIII. illetékkódex szabályozott egységesen.

2. Felvetések az illetéktörvény módosítási javaslattal kapcsolatban

2.1. Általános megjegyzések

Az első kérdés: szükség van-e az illetékkódex módosítására, illetve hogy a módosítás mivel indokolható? A mindenkorai illetéktörvény módosítása a történeti bevezető részből is kitűnik talán, folyamatos korrigálásom keresztül létezett. Az illetékek léte az állami főhatalomból vezethető le, abból, hogy az állam szerveivel és szankciórendszerével garantálja a jogügyletek megvalósulását, kikényszeríthetőségét. A polgár kvázi fizet ezért a szolgáltatásért. Az első probléma, hogy nehezen határozható meg a jogügylet mögötti állami szerepvállalás értéke. A polgár nem dönthet arról, hogy a szolgáltatás milyen értékű, hanem csupán arról, (és arról sem mindig) hogy igénybe kívánja-e venni ezt a „szolgáltatást” vagy sem. Az állam természetesen dönthet arról, hogy milyen széles körben tereli a polgárokat az illetékfizetési kötelezettség felé. Ennek tudatában az állami garanciavállalás értékét a pénzügyminiszter határozza meg a költségvetés mindenkorai helyzetétől függően. Ez nem új vonás a magyar illetéktörvény 150 éves történetében, de ahogy azt már amintegy 700 éve élt arab gondolkodó Chaldun ajánlotta, „semmi sem lehet fontosabb, mint az egyének teherbíró képességének szem előtt tartása”. Az illetéktörvény módosítása ellen elsődlegesen az szól, hogy a viszonylag új négy éves illetékkódex társadalmi jogkövetése is döcögösen valósul meg. Gondolok itt a szerződés megfogalmazásakor a vevő és az eladó összekacsintására az érték meghatározásakor, az örökléskor, ajándékozáskor stb. Érvként lehet felhozni azt is, hogy az elmúlt négy évben lényeges társadalmi átrendeződés, - amely alapvető módosítást igényelne, nem volt. A törvényjavaslat általános indoklása egyértelműen fogalmaz. „Az államháztartás jelenlegi helyzetében ismét szükségessé vált az illetéktörvény módosítása”. Innentől kezdve különösebb okokat nem érdemes keresni, a módosítás egyértelműen a költségvetési bevételek növelése céljából született. Érthető a szándék, hogy a költségvetés tartalékait nem az adók emelésével kívánják növelni, de a módosítás anyagi kihatásait a jövő évi SZJA módosítás és ÁFA kulcsmódosítás hatásával együtt célszerű vizsgálni. Érdekesen fogalmaz a jogalkotó az általános indoklásban, hogy azért kell az illeté-

kek emelésének eszközehez nyúlni, mert ez nem kíván apparátust, a fizetési kötelezettség egyszerű és ellenőrizhető. Nem lehet egyetérteni azzal, hogy a kormányzat ismét a legkisebb ellenállás felé mozduljon el, figyelmen kívül hagyva a tisztességes emberek teherbíró képességét. Az, hogy valami könnyen bevezethető, nem indok a bevezetésre. Az a véleményem, hogy a kormányzat kötelessége, hogy a fekete gazdaság mintegy 300 milliárdos nehezen ellenőrizhető, nehezen kikényszeríthető területére kell kihatnia, ha kell hatékony apparátussal. Az általános indoklás a társadalmi igazságosság és a vagyonarányos teherviselés elvére hivatkozik. Nem látom be, hogy miért tekinthető a társadalmi igazságosság felé tett lépésnek az okirati illeték újbóli bevezetése. Ebből az aspektusból nehezen értelmezhető az illeték-előleg bevezetése. Az illetéktörvény célja és feladata nem az, hogy kiküszöbölje a társadalmi igazságtalanságot, hanem az, hogy az állam bevételeit növelje.

2.2. Viszterhes vagyonátruházási illeték

A T/237. számú törvényjavaslat részletes szövege is tartalmaz néhány meglepetést. Jól nyomon követhető az a szándék a módosításban, hogy megpróbálja a vagyonmozgást egy bizonyos összeghatár felett fokozottan terhelni. Ez a viszterhes vagyonátruházásnál 10 millió Ft, lakásoknál 4 millió Ft. Lakástulajdon szerzése esetén, ez már az Itv. hibája is, a jelenlegi értékviszonyok között a 4 millió Ft-ig tartó 2 %-os illeték kedvezmény meglehetősen csekélynek tűnik. A törvényjavaslat hibája, hogy a módosítás lehetővé tette volna ezt a összeghatárt a piaci viszonyoknak megfelelő korrigálását. Ha figyelembe vesszük, hogy 4 millió Ft-ért jelenleg vidéken egy 3-3 1/2 szobás panel, vagy 2 szobás téglalakás szerezhető meg, leszögezhetjük, hogy ezen értékhatárt minimum 25 %-kal emelni kellene annak érdekében, hogy ne kényszerítsük az állampolgárokat jogügyleteikben a szabályok áthágására, és hogy ne csak szóban, hanem a jogszabályokban is segítsük a polgárság vagyonosodását. A visszterhes vagyonátruházásnál a Itv. 19. §-hoz kapcsolódó javaslat a megszerzett vagyon 10 millió Ft-ot meghaladó összege után 12 %-ra kívánja az illetéket emelni, ha figyelembe vesszük, hogy a jelenlegi ajándékozási illeték 3. kategóriájában a fizetendő illeték 10 %, akkor a megszerzett vagyon után, amit a szerző a már adózott kumulált vagyonából egy viszterhes jogügylettel szerez meg, a 12 %-os illeték elfogadhatatlan. Az aktus lényegéből következik, hogy egy szolgáltatás, ellenszolgáltatás esetén az ilyen kincstári beavatkozás elfogadhatatlan. A 10 milliós tervezett értékhatárt nem lehet támogatni, és az Itv. eredeti 19. § első bekezdésének fenntartása tűnik logikusnak. A fenti összefüggésből kiderül, hogy a jogalkotó is felismerhette ezt a dilemmát, amely az ajándékozás és a visszterhes vagyonszerzés között feszül, de ezt úgy kívánta orvosolni, hogy az ajándékozási és öröklési illetéket (lásd 10 millió Ft felett) mindkét illeték fajtánál a 3. kategóriát elképesztő 25-27 %-os Európában ritka vagyonelkobzást vezet be. Igen furcsa a tervezetben meglévő anomália, hogy míg a visszterhes vagyonátruházás esetén a vagyon 10 millió Ft

felett 12 %-kal terhelt, addig az ajándékozási illeték a lakásnál 10 % függetlenül az értékhatártól a 3. kategóriájú rokonoknál. Ez azt jelenti, hogy egy nagyobb értékű ingatlan ajándékozása esetén egy távolabbi rokon majdnem a visszterhes vagyónátruházási illetéket köteles megfizetni. Talán ez a módosítás volt hivatva a törvényjavaslat szociális érzékenységét megvalósítani. A javaslat egyik legmeglepőbb része a 29. §-ba megfogalmazott megszüntése a Itv. 26. § (1) bek. e/ pontjának. A javaslat megszüntetné a vállalkozó által épített új lakásnak a lakosság általi első megvásárlását könnyítő illetékmentességet. Ez azt jelenti, hogy a jelenlegi árviszonyok mellett 65-70 eFt/m² az átlagos nem saját kivitelezésben készült lakásár tehát a 4 millió Ft-os jelenleg még kedvezményes szint gyakorlatilag egy 70 m² lakás felépítését sem tenné lehetővé, figyelembe véve az ÁFA szigorításokat. Ez a módosítás megszüntetné a lakásépítés értékesítés jelenlegi volumenét, visszaesne az építőipar mint húzóágazat, csökkentené a lakásmobilitást és a vállalkozó kedvet. A már említett javaslat, hogy emeljék fel a 4 milliós szintet legalább a többi illetéknél meglévő módosításokban is szereplő 5 milliós határra, többféle eredménnyel járna. Egyrészt a kedvezményes illeték az előbb említett hátrányokat kiküszöbölné, illetve s ez is jelentős hatása, kialakulna az illetéktörvényben jelenleg nem létező egységes illeték mérték rendszer. Egyébként a lakásoknál a kedvezményes értékhatár a 6 millió Ft lehetne, illetve nem fogadható el az a módosító indítvány, amely megszünteti az új lakás értékesítéshez kapcsolódó kedvezményeket. Figyelembe véve a javaslat Itv. 26. § (1) bek. e/ pontjára vonatkozó tervezetét, több mint meglepő, hogy a javaslat melléklete az Itv. mellékletét a XVI. címben a 4. pontban következőképpen rendelkezik: Az ingatlan forgalmazási célú vagyonszerzéseknél a javaslat az illeték mérték tekintetében kivételt tesz és 2 %-os illeték mértékkel preferálja a befektetési alapokról szóló 1991. évi LXIII. tv. alapján működő ingatlan alapokat, illetve az ingatlan forgalmazást bonyolító vállalkozókat. Úgy érzem, következetlen a javaslat, hiszen ha az egyének számára az új lakás megszerzésére fennálló mentességet megszüntetik, s ennek oka a minél nagyobb központi bevétel, akkor miért marad el a legnagyobb ingatlan tömeg mozgatásának (ingatlan alapok, vállalkozók) terhének növelése. Úgy gondolom, nem indokolt ennek a körnek a kivételezett helyzetbe hozása akkor, ha a polgárok vásárlásait használt lakások vásárlásai felé tereljük. Ez a kedvezmény a friss tőkekoncentráció indokolatlan támogatása, amely nem egyeztethető össze a törvény módosítás egészének szellemével. Az ingatlanokra vonatkozó szabályozás újragondolását a javaslat 23/a §-a illetőleg az Itv. 26. (1) bek. e/ pontjának együttes szinkronba hozott szabályozását tartanám helyesnek. Az ilyen kedvezmények megjelenése a már említett állampolgári jogegyenlőséget sérti, hiszen nem lehet különbséget tenni ilyen szempontból a vállalkozások társaságok, egyéni vállalkozók és bizonyos szempontból a polgárok között sem. Az Itv. 26. §-ával kapcsolatban a visszterhes vagyónátruházási illetékek körét a javaslat szűkíti, nevezetesen, megszüntetné az új lakás

első értékesítéséhez, illetve az új gépjármű értékesítéséhez kapcsolódó illetékmentességet. Ezzel természetesen nem tudok egyetérteni, sőt mind az e/ pont megszüntetése, és az l/ pont módosítása a piac két legfontosabb és legdinamikusabb részét sújtja. Ha a lakások és gépkocsik értékesítése illetékkötelessé válik, akkor ez egyértelműen növeli az eladási árat, és ez az értékesítés visszaeséséhez vezet. Az illetékmentesség az új gépkocsi vásárlóját a javaslat szerint már nem illelné meg, csak a gépkocsi forgalmazóját. A kormányzat többször deklarálta az építőipart és a gépjárműgyártást a gazdaság húzó ágazatának. A javaslat elfogadása ismét a régi gépkocsik felé terelné a vásárló erőt (ismeretes a magyar gépkocsi park elöregedett volta). Az új autók drágulása közvetlenül sújtja a hazai beruházásokat, holott jelentős kormányzati támogatás és ígéret, beszállítói kör áll mögöttük. Rontja a módosítás a vállalkozók esélyeit is, hisz a jogalkotók számukra sem nyújtanak illetékességet és nem élhetnek az adóleírás lehetőségével sem. Úgy gondolom, hogy a javaslat e két pontja döntően kihat a gazdaság fejlődésére, semmiképpen sem fogadható el.

2.3. Az okirati illetékek bevezetése

A törvényjavaslat tartalmazza az okirati illetékek újonnan bevezetését. A javaslat a jogügyletek teljes körére kiterjeszti a költségvetés befolyását. Az okirati illetékek újbóli megjelenése csupán a költségvetés szempontjai alapján magyarázható és szembenáll a polgárbarát állam eszményével. Már az általános indoklás is kifejti, hogy az okirati illeték csak az írott jogügyletekhez kapcsolódik. Ez a megoldás figyelembe véve az okiratok együttes alkalmazásának szükségességét, jelentős tétel lehet, és a jogügyleteket a szóbeliség felé tereli. Ez a folyamat a jelenlegi jogkövetési helyzetben nem kívánatos. Annál inkább, a szilárd államtól független, privát szféra. Az okirati illetékek ilyen burjánzása ha távolról is, de a szocialista állami kontrollra az állampolgárokat alattvalói módon kezelő rendszerre emlékeztet. Az általános indoklás felsorolja azt a néhány területet, amelyek kimaradtak az illeték bevezetése alól. Úgy gondolom, ezek köre meglehetősen szűk keblűen van meghatározva, s ezek közül pl. az ingatlan és ingó bérletére vonatkozó mentesség mögött nem a jogalkotói jóindulatot találjuk. A javaslattevő csak felismerte az ilyen típusú szerződések illegitím eltitkolt voltát. A néhány más okirat ami kimaradt nyugta, garancialevél mentessége csak a megvalósítás nehézségei miatt maradhatott ki. Az illetékek mértékét a javaslat véleményem szerint nem túlozta el, de nem vette figyelembe és nem is kedvezményezi az együttes alkalmazásukat. Véleményem szerint a differenciált megközelítés az együttes alkalmazáskor adott kedvezmények, bizonyos területek (felvételi vizsga) pozitívan hatott volna. A kormányzat szűk markúságát bizonyítja, hogy a 27/c § (3) bek., amelyből úgy tűnik, hogy a kormányzat a felsőoktatásban még potenciális költségvetési tartalékot sejt. Igen részletesen felsorolja a felsőoktatásban bevezetendő illetékeket, elképesztő módon még a doktori diplomára is kiterjedően (27/c §.

(3) bek. c/) Ez a szabályozás ismét figyelembe véve a kormányzat többi jogszabály tervezetét a bevezetendő tandíjjal együtt a felsőoktatást a gazdag gyerekek passzizójává teheti. Egy szocialista kormányának az ilyen gesztusokkal is kellene törődnie.

2.4. Öröklési és ajándékozási illetékről

Ez az illeték (adónem) megvolt minden történelmi időben is. A jog, melynél fogva valaki életében másoknak, illetve halálával családjának stb. hagyhatta vagyonát, minden civilizált társadalomban a tulajdonból következő jogosítványnak tekintették. A szocialista tudomány és gazdaságfilozófiai iskolák hajlamosak az öröklést az ingyeneőlők menedékének tekinteni. Úgy gondolom, a legegyszerűbb gazdasági érdek is azt kívánja, hogy a társadalom és annak része a család tökéreje növekedjék. A vagyon kumulálja az elődök anyagi törekvéseit és magát az örökösöt is cselekvésre sarkallja, hogy gyermekei számára ugyanezt biztosítsa. Ez lehet az alapja az anyagilag is megerősödött polgárságnak. Semmi sem ösztönöz nagyobb szorgalomra, mint az a tudat, hogy szorgalmunk gyümölcsét örökösreinkre hagyhatjuk. Az öröklés folytán a társadalom egésze nyer, azok is akik közvetve nem részesülnek, hiszen a megnövekedett vagyon a piacon keresletet és kínálatot gerjeszt. Az államnak azért van joga e folyamatba beavatkozni és illetékekkel terhelni az öröklést, mert ő adja ennek jogi biztosítékát. Ő kezkesedik arról, hogy a vagyon tényleges örökösökhöz kerül. Ugyanakkor e szolgáltatás ellenértéke nem lehet jelentős, nem léphet túl 1-5 %-on, mert akkor a jelenleghez hasonló megváltás jelleget ölt. Ez a folyamat az adóeltitkoláshoz, a vagyon mozdítható és készpénz jellegű átalakításához vezet. Úgy gondolom, hogy bár szükséges a rokonsági fok szerinti differenciálás, de ez nem lehet ilyen éles a javaslatban megfogalmazott, hiszen jogelméleti szempontból csupán a törvényes, illetőleg a végakarati örökösök között lehetne különbséget tenni, a rokonság foka nem szükségképpen jellemzi az örökösök és az örökös közötti kapcsolatot. A javaslat jelenlegi magas kulcsairól csak azt mondhatjuk, hogy elfogadhatatlanok. Nem elég differenciáltak. Itt jegyzem meg, hogy ismeretes az öröklésnél és ajándékozásnál az öt kategóriájú rendszer is. Úgy gondolom, hogy a családot a rokonsági foktól függetlenül egységként kell felfogni és egy modern társadalomban is a család intézményét erősíteni kell, nem pedig nagy illetékekkel a különbségeket nyomatékosítani. A tervezet szerint a 3. kategóriába eső örökösök számára szinte lehetetlen a vagyonhoz jutás, ez lemondásra, vagy a vagyon elprédálására vezethet. Ugyanakkor javasolnám az öröklési és ajándékozási illeték részletfizetésének intézményét bevezetni. Ez új vonás lenne jelenleg nagyon szűk körben érvényesül (csak hasonló a kiskorú örökösök fizetési lehetősége). Ez a rendszer lehetővé tenné, hogy a vagyon hozadéka kifizesse saját magát és a költségvetés számára is hosszabb távon tervezhető bevételeket jelentene.

2.5. Pozitív elemek

A javaslatnak vannak pozitív és támogatható részei is, ilyennek tekinthető az Itv. 5. §-ához kapcsolódó illeték mentességi körbe a Ptk. módosításhoz kapcsolódóan a köztisztviseltek közhasznú társaságok, közalapítványok bevonását. Igen pozitívan hathat a gazdaság egészére az Itv. 16. § (1) bek. b/ pontjához kapcsolódóan az öröklés és ajándékozási mentesség alá bekerült az üzletrész is. Ez a szabályozás figyelembe veszi azt, hogy a vagyonok egyre nagyobb hányada testesül meg az üzletrészekben. Megjegyzem, hogy érdemes lett volna differenciáltabban a gazdasági társaságok jogi személyiségétől függő megközelítés.

3. Záró gondolatok

Az eddig leírtakból talán már kitűnik, hogy a javaslat mögött csak költségvetési bevétel növelő szándék található a javaslat elfogadása esetén halmozottan hátrányos helyzetbe kerülnének a következő társadalmi csoportok: az új lakást és autót forgalmazók, ezek első megszerzői, az örökösök, a megajándékozottak, a visszerhesen vagyonátruházók, a felsőoktatás hallgatói, tehát szinte mindenki akit a javaslat érint. Kedvezőbbé válhat az üzletrészek jogi helyzete, az öröklés tekintetében, a személyükben illetékmentesek (Itv. 5. §) helyzete lényegesen nem változik. A terheket a kormányzat az állampolgárookra és a vállalkozókra hárítja. Az általános indoklásban megfogalmazott cél, hogy a terheket igazságosabban egy sávós rendszerrel kompenzálják, nem valósul meg. A javaslat nem tud egységes rendszert alkotni az illeték mértékekhez a vagyonmozgásban. Bár érzékelhető egy ilyen szándék a jogcímek szerinti lényeges megkülönböztetésre, de az általam leírtak talán bizonyítják, hogy az illeték mértékek ilyen megállapítása abszolút káros, nem reflektál a reálfolyamatokra és sérti a sokat emlegetett vagyonosodó polgárság érdekeit. Zárásként egy jelentős hiányosságra hívnám fel a figyelmet. Teljességgel hiányzik a javaslatból, de a 90-es Itv.-ből is a garanciális rendszer. Tehát az, hogy a befolyt bevételeket ki, hogyan és milyen feltételek mellett használhatja fel. Ezzel a lehetőséggel a javaslat nem él. A jelenlegi folyton változó rendszerben tudjuk, hogy az illetékek egy része az önkormányzatokhoz kerül, de ez kevés egy átfogó garanciális rendszert kell az illetéktörvényben megfogalmazni. Ez egyrészt igazolná az illeték fizetési kötelezettséget, jelentősen segítené a társadalmi jogkövetés megvalósulását. Munkámban nem kívántam a magyar illetékrendszer egészét vizsgálni, csupán a törvényjavaslat felvetéseire reagáltam. Végezetül érdekességképpen jegyzem meg, hogy a kormány 1995. februárjában visszavonta az illetéktörvény módosítási törvényjavaslatát az ellenzék összehangolt kritikájának eredményeképpen.

Ad hoc

Fenyvesi Csaba

A curriculum vitae titkai

(Tanácsok felvételi önéletrajz íráshoz)

A jurátus jelöltek minden évben kézzel írt önéletrajzot nyújtanak be felvételi kérelmükhöz csatolva. Ez az egyetlen irat, amely a száraz dokumentációs adatokon (iskolai tantárgyi, nyelvvizsga eredmények) kívül megmutathat valamit a pályázó eddigi életéből, netán személyiségéből.

Elsőként az írásbeli felvételi dolgozatokat követően a szóbeli meghallgatást végző bizottságok veszik igazán érdemi vizsgálat alá a beadott „művet”.

Máris felmerülnek azok a - feltehetően sok „szerző” fejében is megforduló - gondolatok; vajon van-e valami szerepe a végső kimenetelben az önéletrajznak, egyáltalán elolvassák-e azt?

Kollegáim több évtizedes és a magam néhány éves tapasztalatára alapítottan állíthatom; igenis van szerepe az önéletrajznak és el is olvassák a bizottságok. Természetesen a realitás talaján maradván, szerepét nem kell eltúlozni, vagyis nem bír „perdöntő” szereppel. Ám egy jól szerkesztett önéletrajz kifejezetten kedvező irányba befolyásolhatja a bizottságot.

Azt is szinte biztos kijelenthetjük; nagyon nagy kárt tud okozni egy rossz önéletrajz, tehát érdemes a hibázást elkerülni és érdemes az első - még a személyes találkozást megelőző néhány percben (ugyanis a tagok ekkor olvassák el a jelölt írását) - jó pontokat szerezni a hamarosan „ítélkező” bizottság tagjai körében.

Tekintsük át ezek után - szerintünk - vajon mitől hatásos egy jurátus jelölti bemutatkozó levél, úgy is fogalmazhatunk, hogy milyen módon, milyen tartalommal kell megszerkeszteni azt.

A feladat megoldásához először tisztáznunk kell az önéletrajz célját.

Az *önéletrajz célja* a marketing nyelvén megfogalmazva nem más, mint önmagunk első „termék” ismertetője, reklámja, amellyel azt kívánja a jelölt bizonyítani, elhíttetni hogy a jogi

karon felmerült igénynek (szükségletnek, keresletnek) ő megfelel, vagyis őt (is) vegyék fel.

Ez a fő, mondhatjuk hosszú távú cél, míg a rövidtávú a képalkotás. Legyen valami - lehetőleg pozitív - benyomása, elképzelése a bizottságnak a jelöltről mielőtt belépne a szóbeli felvételi terebe. Ez utóbbinak van nagyobb realitása, ha ezt elérte a jelentkező, akkor az önéletrajz elérte célját. Igazán nem várhatjuk tőle egyes egyedül a végső cél megvalósítását.

Megnehezíti a dolgot, hogy a jelölt - általában - élete első önéletrajzát írja, eddigi létének rövid, de velős összefoglalóját kell adnia, amiből nem maradhat el a jövőbe tekintés sem. Tükröznie kell küldőjének személyiségét, egyéni stílusát és alkalmazkodnia kell a célba vett intézményhez, annak bíráló tagjaihoz (tehát oktatóihoz) a státuszhoz és nem utolsósorban magához a távolban felsejlő pályához.

Célszerű feltenni a kérdést; vajon milyen adataim, eredményeim, jellemzőim (a nagy hármas: készség, tudás, képesség) a legfontosabbak a bíráló bizottságnak, a jogi karnak, a jogászai pályának?

Ehhez pontosan ismerni kell önmagát a jelöltnek (gnóthi szeauton!). Össze kell gyűjtenie önmagáról, tulajdonságairól és eredményeiről minden elérhető információt, mindent, amit tud, amit sikerül fölfedeznie, föltárnia, vagy ami az eszébe jut, majd az információkat úgy kell rendeznie, hogy végül egyetlen, összefüggő, cél- és célzott-orientált mondanivalót továbbítsa az olvasóhoz.

A témakörök, ami köré csoportosulhatnak az információk:

- a) családi háttér
- b) iskolai tanulmányok
- c) esetleges munkakör, szakterület
- d) önkéntes tevékenységek
- e) kedvenc foglalatosságok
- f) vágyálmok (orientáció)

A témakörök ajánlott szerkesztéséhez az 1994-es felvételi önéletrajzokból - nevek, helyek megváltoztatásával - idézünk néhány negatív illetve pozitív példát. Sajnos utóbbi volt - jóval - kevesebb. Ez serkentett arra bennünket, hogy tapasztalatainkat, tanácsainkat írásba foglaljuk és eljuttassuk a leendő hallgatóknak - okulásképpen.

ad. a) *Családi háttér*

Szinte frázisszerűen indított minden önéletrajzíró: „1975. június 16-án születtem Győrben.

Édesapám dr. Kiss István orvos a Megyei Kórházban. Édesanyám, dr. Nagy Éva szintén ebben a kórházban dolgozik. Egy öcsém van, 12 éves, általános iskolába jár.”

A még elszomorítóbb kezdés: „Nevem Kovács Erika, 1975. április 19-én születtem Szarvason” vagy „Tóth Máriának hívnak.” netán „Molnár Béla vagyok.”

Kevesebb unalmasabb dolog van a világon, mint ilyeneket olvasni, ebből következően a bizottság tagjai is ezt érzik. Elmarad a „captatio benevolentiae”, a hallgatóság jóindulatának megnyerése. Egyébként is minden ismertett adat a jelentkezési nyomtatványon rajta van.

A helyzetet súlyosbítja, ha ilyen vagy ehhez hasonló nyelvtani „baki” is megjelenik már az első sorokban: „Dorogon lakok szüleimmel és húgommal.” vagy nem tudja megkülönböztetni a kis és nagy „k” betűt: „gyermeKKardiológus az édesanyám” vagy magyartalanul fogalmaz: „felvételt nyertem a gimnáziumba”

Már itt jelezzük, hogy semmi jóra nem számíthat az a felvételiző, akinek helyesírási hiba tarkítja írását. Egységes - és úgy véljük vitán felül álló - álláspont az írásbeli dolgozatok javításánál is, hogy nem éri el a követelményszintet az, aki nem tud helyesen írni.

Ne merüljünk el szüleink magasztosításában, diplomáik, tanulmányi eredményeik felsorolásában, mivel „alapos gyanú” merül fel, hogy ők írták, másrészt nem ők akarnak bekerülni a jogi karra.

A bizottságok örömmel veszik a formabontó, netán szellemességgel párosuló, egyéni kicsengésű kezdést, melyben a szülőknél legfeljebb a foglalkozás jelenik meg. (Ilyen kezdésre még várunk kell egy évet.)

ad. b. *Iskolai tanulmányok:*

Sajnálatosan valaki a bölcsődénél kezdi, fájdalmasan jegyzi meg: „Édesanyám 3 éves koromig igénybe vette a GYES-t, így bölcsődébe nem jártam”. Szerencsére utána „3 évesen a Hamburger úti óvodába kerültem”. Ilyenformán helyreállt a jelölt élete, azonban a bizottság tagjai alaposan elgondolkodtak tisztában van-e a jelölt egyáltalán hova és miért írta önéletrajzát.

Annak sincs jelentősége mi volt az általános iskola neve és címe, legfeljebb milyen eredménnyel végezte, miben szerzett jártasságot, esetleg miben tűnt ki, mit fedezett fel magán.

Már részletesebben, de ugyanezen szempontok alapján lehet írni a középiskolai évekről. Itt már kifejezetten érdemes kidomborítani azokat az adatokat, jellemzőket, amelyek valamilyen formában hasznosak, netán kívánatosak egy jurátus esetében.

Nem kifejezetten preferált a részletesen leírt ének szakkör, népi tánc, hitoktatás, elsősegély tanfolyam. Sokkal inkább a történelemmel, politikával, retorikával, idegen nyelvvél, számítógéppel, nemzetközi kitekintéssel kapcsolatos tevékenység, érdeklődés, siker.

ad c. *Esetleges munkakör, szakterület:*

Szerencsés, ha valamilyen formában köthető a pályánkhöz. Pl. bíróságon, ügyészségen, ügyvédeknel, államigazgatásban, gazdasági társaságoknál adminisztratív munkakör ellátása. Az ott szerzett ismeretek, tapasztalatok összefoglalása, amely hasznos lehet jogászai munkakörben.

Milyen készségeket fedezett fel magában, mit tanult meg (mihez ért) milyen konkrét, mások által is jelentősnek tartott sikereket ért el.

Példaként említjük csak meg: kontaktus teremtés és fenntartás képessége, logikus gondolkodás, kitartó munkavégzés, jó szervezőkészséggel párosulva, gyors- és gépírás, számítógépes szövegszerkesztés, magyar és idegen nyelvű levelezés, tolmácsolás, stb.

ad. d. *Önkéntes tevékenységek:*

Nem kell túlhangsúlyozni, inkább azt kell kiemelni, ami valamilyen formában segítheti a pályázott cél, a pozitív, a „jogásznak való” kép kialakítását.

Itt térünk ki véleményünk szerint melyek a jógással szemben támasztott jellemkövetelmények. Természetesen nem kimerítő jelleggel és nem a mindentudók, tévedhetetlenek bölcsességével soroljuk fel ezeket: magabiztos, határozott, választékos, kultúrált beszédű és megjelenésű, széles látókörű, tájékozott, logikus gondolkodású, jó konfliktus kezelő, empátiás és kompromisszum készséggel rendelkező, higgadt, megfontolt, céltudatos, kitartó.

Elvéte találtunk az önéletrajzokban iskolán kívüli tevékenységet, ez pedig szinte kizárólag a sportra koncentráltott.

ad. e. *Kedvenc foglalatosságok:*

Sztereotip válasz: „Szabadidőmben szeretek olvasni, zenét hallgatni.” Régi, rosszul sikerült ide-

gen nyelvű tankönyvek jutnak eszünkbe az ilyen „példamondatok” olvasatakor. Inkább introvertált típusú ember képe bontakozik ki a bizottság szeme előtt, holott a jogász állandóan szerepel, nyilvánosság előtt lép fel, extraorientáltság jellemzi.

A sztereotip válasz legfeljebb annyiban tarkult napjainkban, hogy hozzájött a nyelvtanulás, nyelvgyakorlás.

ad. f. *Vágyálmok (orientáció):*

Az életrajzok két leggyengébb pontja a kezdete és a vége. Előbbire már utaltunk, utóbbira most térünk ki.

Azt már világosan látjuk évek óta, hogy a jelentkezők elenyésző részének van markáns pályorientációja, általábani történelem-irodalom érdeklődés alapján, vagy szülői sugallatra, netán jobb híján jelentkeznek karunkra.

Többen meg is fogalmazták a szóbeli vizsga bevezető mondataiban, hogy „jobb mint a bölcsészet”. Ez a számunkra elszomorító mondat arra utal, hogy pusztán a felvételi tantárgyak iránti, talán az átlagnál erőteljesebb érdeklődés hajtja hozzánk a jelölteket kizárásos és nem megerősítő alapon.

Ennek köszönhető - véljük mi -, hogy - ha van egyáltalán - a befejező írásos mondatok is rendezetlenek, hiteltelenek, szegényesek vagy éppen túlbizonyítók, sőt néhány esetben még sértők is intézményünkre nézve.

Néhány *negatív példa* illusztrációként:

„Mivel Pécsre járok történelemből egyetemi előkészítőre, ezért idén a Janus Pannonius Tudományegyetem jogi karára jelentkeztem.”

„Tanulmányaimat a Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem állam és jogtudományi karán szeretném folytatni. Nagyon fontosnak tartom egy adott állam társadalmi viszonyainak és a benne élő polgárok jogainak ismeretét, amely a legmagasabb műveltséget jelenti. Szeretnék ennek a tudásnak a birtokába jutni, annak reményében, hogy jogászként emberi és társadalmi érdekeket képviselhetek. Így a törvények ismeretében, betartásában és mindenre, illetve mindenkire kiterjedő alkalmazásában látom egy állam szerveztségét, jól működő rendszerét, stabilitását, kulturális fejlettségét. Ennek tudatában szeretném elsajátítani a jogtudományt, amely életcélom eléréséhez és talán boldog, sikeres jövőhöz vezet.”

„Érettségi után a Pécsi Orvostudományi Egyetemre jelentkeztem, a családi hagyományok miatt is. De korán rájöttem, hogy mégsem az orvosi pálya a nekem való. Ezt a sikertelen felvételi vizsga is igazolta. Végül úgy döntöttem, hogy a JPTE jogi karára jelentkezem.”

Végül egy pozitív példa illusztrációként:

„Gimnáziumi tanulmányaim kezdete óta igyekszem tudatosan készülni az egyetemre. Tudom, választott hivatásom sok tanulást igényel, ám szívesen vállalom.”

Befejezésül még néhány *általános tanács*:

Olyan eredményeket soroljunk fel, amelyek igazolják készségeinket, képességeinket, tudásunkat.

Egy rövid önéletrajzban nincs helye a kudarcoknak és végképp nincs szükség azok magyarázatára.

Kerüljük a tragikus események taglalását, különösen, ha nem személyünket érinti és nincs köze a pályaválasztáshoz. (Pl. testvér értelmi fogyatékosága, szülők balesete, stb.)

Az írás erőt, magabiztosságot, alkalmasságot, optimizmust sugározzon, a szomorúság, bánat, sajnálat és szájalom a bizottsági tagoknál sem eredményez jó pontokat.

A tömörség erény, óvakodjunk a szószátyárságtól, az ismétlésektől, csakúgy mint a szükséztől. Nem lehet fél oldalon, tömönatokban „elintézni” az ügyet. Egy kézzel, átlagos betűnagysággal teleírt oldal elégséges és az olvasót sem lohasztja le az első pillanatban a terjedelem.

Ellenőriztessük írásunkat nálunknál tapasztaltabb emberekkel, akik már írtak napjainkban önéletrajzot, mindenekelőtt gazdasági szférájú állás elnyerése érdekében.

A törlés, áthúzás, átjavítás, tintafolt, silány minőségű papír megengedhetetlenek, súlyos kritikák készítőikre nézve.

Tartózkodni kell az általánosításoktól, túlzásoktól, közhelyektől, félrevezetésektől.

A fent jelzett tagolások jól elkülönítettek legyenek, ez formai tagolásban is jelenjen meg.

Ne feledjük! A jól felépített, rendezett önéletrajz rendezett emberre vall. És a bizottság is pont így gondolja!